

302939

MŰZEUMI HIRADÓ

SZEPTEMBER

OKTÓBER

1954

A TAKARÉKOSSÁGRÓL.

A Szabad Nép 1954. augusztus 15.-i számának vezércikkében Pártunk és kormányunk igen fontos feladatként állította az ország dolgozó népe elé a takarékoság követelményét. Amióta országunk a dolgozó nép országa lett és évről-évre egyre nagyobb eredményeket érünk el a szocializmus építésében, igen sok szó esett a takarékoságról. A III. Kongresszus megjelölte országunk számára az előttünk álló legfontosabb feladatokat, kijelölte további előrehaladásunk világos útját. A Kongresszuson országunk vezetői kiemelték a takarékoság óriási jelentőségét, s egyben számos példát is hoztak fel annak igazolására, hogy intézményeinkben a takarékoság ellen még igen sokat vétenek, pazarolják az ország pénzét, elfecsérik értékes anyagainkat. Különösen megnőtt a takarékoság jelentősége pártunk elmúlt évi júniusi határozatai után, amikor pártunk és kormányzatunk a szocializmus építésében éppen a szocializmus gazdasági alaptörvénye megvalósítása érdekében - fokozottan előtérbe állította a dolgozók anyagi és kulturális igényeinek kielégítését. Ezeknek az intézkedéseknek a következtében növekedett a reálbér, megnőtt a lakosság vásárlóereje. De éppen a III. Kongresszus mutatott rá igen világosan arra, hogy további fejlődésünk alapfeltétele az, ha véget vetünk minden vonalon a pazarlásnak, ha minden felesleges kiadást felszámolunk, ha igen alaposan megfontoljuk, hogy forintjainkat, filléreinket mire fordítjuk. A Szabad Nép vezércikke azt jelenti, hogy ennek a kérdésnek a konkrét megvizsgálása, a takarékosági intézkedések tényleges megvalósítása a ma feladatává vált.

Ha a muzeumi területet megnézzük, megállapíthatjuk, hogy muzeumaink jól ellátott intézményekké lettek. A tudományos kutatást kormányunk soha nem látott anyagi támogatással segíti. A vidéki tudományos kutatók legnagyobb része számára állami támogatással lehetővé tudtuk tenni kutatásaik Budapesten való folytatását is. Folyóirataink, évkönyveink számban és terjedelemben megnövekedve ma már csaknem teljesen közölni tudják az elkészült tudományos munkákat. Egyes folyóiratok terjedelmének növelését - éppen a vidéki dolgozók cikkeinek, tanulmányainak jobb elhelyezése érdekében - a Népművelési Minisztérium a Tudományos Akadémiának nyújtott papír és pénzügyi keret átadásával a közelmúltban megvalósította. Kiállításaink igen komoly anyagi fedezettel, kiváló tudományos és technikai apparátussal készülnek vidéken is és méltán vivják ki a hozzánk ellátogató külföldi szakemberek elismerését. Persze nehézségek is vannak még: kevés a muzeumok rendelkezésére álló gyűjteménygyarapítási hitel és különösen vidéken más szervek, melyeknek nem feladata az anyaggyűjtés és tudományos kutatás, sokkal nagyobb összegekkel rendelkeznek vásárlás céljára és felvásárolják az anyagot muzeumaink elől. - Általánosságban megállapíthatjuk azt, hogy muzeumaink anyagi gondok nélkül élő évről-évre egyre jobban fejlődő intézményekké váltak.

De helytelenül járnánk el, ha nem vennénk észre a fejlődés árnyoldalait is. Éppen az a körülmény, hogy intézményeink komoly állami támogatásban részesülnek, számos olyan helytelen és káros gyakorlatot eredményezett, amelyre ellenőrző szerveink egyre gyakrabban hívják fel a figyelmet s amely jelenségek arra mutatnak, hogy a mi intézményeinkben is megmutatkoznak a nagylábon-élés jelei, sok pénz megy veszendőbe egy-egy munka elvégzésénél, vagyis a Szabad Nép cikkének a hatás alatt nekünk is sürgősen szét kell néznünk a saját portánkon, hogy hogyan és hol tudnánk megtakarítani az állam által rendelkezésünkre bocsátott összegekből.

Előre kell bocsátanom, hogy a muzeumi területen a gazdálkodás az elmúlt másfél év alatt sokat javult, megszilárdult a pénzügyi fegyelem. Az általában alább felsorolt jelenségekből senki ne következtessen arra, hogy muzeumokban a takarékoság elveinek szemelől tévesztése á l t a l á n o s jelenség, a következő negatív példákban csupán reflektorfénybe állítok néhány esetet, amelyek területünkön előfordultak. Ezek nyilvánosságra hozatala egyrészt intó és elriasztó példa kell hogy legyen a megemlített muzeum számára, de általában minden muzeum számára, hogy vezetőink hasonló esetektől tartózkodjanak, de másrészt szeretném dolgozóink lelkiismeretébe beleplántálni ezeket a példákat azért is, hogy nézzenek széjjel muzeumukban, vajjon más helyen, más célra, más jogcímen nem folyik-e el haszontalanul az állam pénze és ha találnak ilyen eseteket, tegyenek javaslatot, lépjenek fel maguk is aktívan, e bajok kiküszöbölésére.

A helytelen gazdálkodást, az állam pénzének pocsékolását három területen kell megvizsgálnunk: a pénzgazdálkodás, anyag és munkaerő-gazdálkodás terén.

A Népművelési Minisztérium a rendelkezésre álló eszközökkel igyekszik előmozdítani a tudományos kutatómunkát mind az országos, mind a vidéki muzeumokban. Éppen ezért biztosítottunk a vidéki tudományos dolgozók részére kutatónapokat Budapesten és teremtettük meg ennek az anyagi lehetőségét. De ezen a téren is mutatkoznak káros jelenségek. Különösen vidéki dolgozóinknál elharapódzott az utazgatás, méghozzá a felelőtlen, ha szükséges, ha nem szükséges utazgatás szokása. Igen gyakran találkozunk Budapesten vidéki dolgozókkal, egyre gyakrabban előfordul viszont, hogy vidékre leutazva, nem találkozunk dolgozóinkkal. Egyik másik vidéki muzeum teljes elhanyagoltság képét mutatja, mert gondozója szinte soha nincs otthon. A pesti kutatónapok egyre gyakrabban ügyes-bajos dolgok, esetleg magánjellegű ügyek elintézésének jogcímévé és nem tudományos kutatóidővé váltak. Ismerünk olyan budapesti tudományos dolgozót, aki mindig csak másodmagával tud kiszállni, olyanok is akadnak, akik évek óta járják az országot egy-egy témához szükséges anyag felgyűjtése végett, de soha nem jutnak el a munka végéhez, egyre újabb kiszállásokat végeznek. Ezeket a helytelen és pénzpazarló szokásokat sürgősen meg kell szüntetnünk. Komoly rendszabályokat kell kidolgoznunk a vidékiek kutatónapjainak ellenőrzésére és ki kell építenünk a végzett munkáról való beszámoltatás rendjét is, ami az ellenőrzés egyik formája.

De a pénzpocsékolásnak egyéb módjai is vannak. A Történeti Muzeumban pl. az elmúlt hónapban egy napon ugyanaz az osztály kétszer is beszélt interurbán Keszthellyel; három nap alatt

négy beszélgetés folyt le. A vidékiek is egyre gyakrabban veszik igénybe a távolsági telefonbeszélgetéseket ügyeik elintézésére, nyilván a főosztály és a pesti múzeumok rossz példáját utánozva. - Elszaporodtak az expressz-ajánlott levelek is, a hátridő lemaradásokat az állam pénzének pocsékolásával igyekeznek sokan - nem utolsó sorban a főosztály is - behozni. Gyakori a sürgős állami telefonbeszélgetés vidéki kiszállás előtt szobafoglalás céljából, holott egy távirattal, vagy idejében elküldött levéllel sokkal olcsóbban lehetne a dolgot lebonyolítani.

A pesti múzeumokban a városon belüli szállítások lebonyolításánál egyre gyakrabban taxit vesznek igénybe, holott a múzeumok triciklivel, kizikocsival el tudnák végezni ezeket a szállításokat.

Igen nagy összegek mennek veszendőbe a kiállításoknál is. A mi kiállításaink szépek, de elég sokba kerülnek. Meg kell tanulnunk egyszerűbb, szerényebb eszközökkel kiállításokat készíteni. A szovjet példát ezen a téren is követnünk kell. Akár a moszkvai Történelmi Múzeum, akár az Ermitázs kiállításait nézzük is meg, azok sokkal egyszerűbbek, olcsóbbak, mint a mi kiállításaink és ez értéküket egyáltalán nem csökkenti. Nálunk ma már senki el nem tudja képzelni azt, hogy a meglévő régi tárlókban rendezzük meg a kiállításokat, mindenütt új, moderne meg kell őszintén mondani, hogy formalista, nem praktikus, szétszedhetetlen - üvegkockákat és egyéb vitrinnek nevezett kiállítási butorzatot alkalmazunk. Felül kell vizsgálnunk a kiállítások t.n. tervezési költségeit is. A Természettudományi Múzeum - nagylétszámú kiállításrendezői csoportja mellett - a közelmúltban 5 hónap alatt több mint 17.000.-Ft-ot fizetett ki egy magánmérnöknek kiállításstervezés címén, aki nyilván egyéb elfoglaltságá mellett, mellékesen jutott ehhez a nagy összeghez. A hiba a főosztályt is terheli, mivel a főosztály előadói tudtak erről a munkáról.

Már régebben felmerült, de most sürgősen rá kell térnünk a kiállítási feliratok nyomdai előállítására. A kézzel író betűírás óriási összegeket emészt meg; pl. Természettudományi Múzeum 4 hónap alatt egyik nagy kiállítása rendezése alkalmával több mint 18.000.-Ft-ot fizetett ki betűírás címén. De így van ez minden kis és nagy kiállításnál. - A kiállítások rendezését úgy kell megszerveznünk, hogy a feliratok idejében elkészüljenek és a Természettudományi Múzeum nyomdája kinyomhassa azokat. Sok-sok ezer forint évi megtakarítást tudunk így elérni.

Ugyancsak a kiállítások rendezésében sokkal óvatosabban kell eljárni a téli építkezésekkel is. Az elmúlt évben Kecskeméten télen építkeztünk - nem okulva az előző évi győri kiállítás szerencsétlen sorsán - s a fűtetlen helyiségben végzett építkezés a nagy tél miatt kidobott pénzt jelentett. A főosztály szerint az építkezést a Természettudományi Múzeum erőltette, a Múzeum szerint a főosztály. Vesztese az ügynek: államunk pénze. A kiállítások terén az előkészítésben is akadnak komoly hibák. A Miskolcon rendezendő természettudományi kiállítás előkészítésére öt napos kiszállást szerveztek - a főosztály illetékes előadójának a tudtával és részvételével és ezen a kiszálláson 22 ember, tudományos és technikai munkatársak

vettek részt. Ez az öt nap az államnak közel 9.000.-Ft-jába került. Nem hisszük, hogy nem lehetett volna szerényebb keretek között megoldani a feladatot.

De más jellegű hibák is előfordulnak. A Szépművészeti Múzeumban már huzamosabb idő óta folyik az épület helyreállítása. A munkát végző vállalat pontatlanságával, a határidők be nem tartásával sok gondot okozott a Múzeumnak. A határidők be nem tartásáért a Múzeum kötbér igényével szándékozott fellépni a vállalattal szemben. Azonban mivel a Múzeum vezetősége nem gondoskodott idejében arról, hogy az építkezés színhelyét kiürítve átadja, ezzel alkalmat és lehetőséget teremtett arra, hogy a munkával elmaradt vállalat lépjen fel kötbérigénnyel a múzeummal szemben és a Közületi Döntőbizottság meg is ítélte 13.000.-Ft kötbért a vállalat részére. Ezzel lényegében a múzeumi terület zsebéből a Szépművészeti Múzeum kivett 13.000.-Ft-ot, de egyben alkalmat adott arra, hogy a vállalat olyan keresethez jusson, amely mögött nincs elvégzett munka.

De a takarékoság problémáját még egy másik oldalról is meg kell néznünk: nincs-e olyan intézményünk, amelyik évenként elnyel több ezer, esetleg több tízezer forintot, de abból semmi hasznunk nincs, nem tölti be a hivatását.

A takarékoságnak, a helyes pénzgazdálkodásnak egy másik oldala bevételeink fokozása. Erre is kell lehetőségeket találnunk.

Egyik formája a bevétel fokozásának a belépődíjak rendszerének a kiterjesztése. Vannak nagy vidéki múzeumaink /pl.: Miskolc/, ahol nincs belépődíj. De foglalkoznunk kell a belépődíjak felemelésével is. Nyilvánvaló, hogy a Visegrádra, Egerbe vagy Sárospatakra kirándulók a jelenlegi 30 filléernél többet is áldoznának arra, hogy a hely szépségeit, nevezetességeit megtekintsék. Természetesen a belépődíj új rendszerének megállapításánál figyelembe kell vennünk az egyes múzeumok helyi sajátosságait és fejlettségét is.

A bevételek fokozásának egy másik forrása az, hogy meg kell szüntetnünk az ingyenes, vagy állami pénzen szubvencionált brossurák kiadását. Ha szép és izléses vezetőket és brossurákat adunk ki, a közönség szívesen megveszi. Sürgősen propagandát és piacot kell teremtenünk raktáron lévő brossuráinknak, vezetőinknek. Tartsuk tisztán a helyzet például az, hogy a nagy látogatottságnak örvendő Nemzeti Múzeumban ne legyen egy pult, ahol árulják a múzeum vezetőit, kalauzait és kiadványait. Sürgősen meg kell oldanunk a múzeumi képeslevelezőlapok előállításának problémáját is. A Képcsarnok Vállalattal eddig semmiféle eredményre nem jutottunk, hogy a közönség által Budapesten, éppúgy mint vidéken keresett képes levelezőlapokat elkészítsék.

Jelentős bevételt lehetne biztosítani országunk számára, ha múzeumaink anyagából, kiállításainkról keskenyfilmet, vagy diafilmeket készítenénk és eljuttatnánk külföldre. Az így készített régészeti, néprajzi, művészettörténeti, természettudományi filmeket nemcsak a népi demokráciákban, hanem még a nyugati országokban is szívesen fogadnák. Hasonlóképpen értékes valutát biztosítana országunk számára idegen nyelven kiadott könyveink exportja. Nem léptünk fel erélyesen, hogy még több tudományos mun-

ka kerüljön idegen nyelven kiadásra és terjesztésre, pedig ezeket a tudományos munkákat a világ minden részén keresik és szívesen megveszik.

A takarékoság másik területe az anyaggal való takarékoság. A Szabad Nép cikke igen élesen veti fel az anyaggal való takarékoságot is. Országunk komoly anyagproblémákkal küzd, de ennek ellenére, amint az első félévi pénzügyi beszámoló megmutatta, a muzeumi területen nem csökkent, sőt növekedett a felhalmozott anyagkészlet. Ezek értéke ma már igen számottevő: 1 millió forinton felül van. Ez azt jelenti, hogy a rendelkezésünkre álló pénzt elvonjuk más feladatok elől, másrészt értékes anyagokat vonunk el a népgazdaság más területeiről és bezárjuk a raktárba. - Teljesen helytelen pl.: az Iparművészeti Múzeum h. főigazgatójának az érvelése, aki szerint ez az intézmények védekezése az anyagellátás zavaraival szemben. Ezzel a gyűjtögető, hőrcsőg-szisztémával sürgősen szakítani kell. A felhalmozott készleteket át kell irányítani anyagban szűkölködő intézményeinkbe és az anyagellátmányt a készletekkel rendelkező múzeumok részére nem fogjuk kiutalni egy jó ideig.

Igen nagy anyagpazarlás folyik kiállításrendezésünkben. Múzeumaink csak a legritkább esetben törődnek azzal, hogy mi lesz egy-egy lebontott kiállítás anyagával. Nem nézik meg, hogy egy-egy kiállítás rendezése előtt mit lehetne helyben - pincében, padlásán - találni, hanem új anyagokat igényelnek. Új anyagokból persze könnyebb dolgozni, de ez a felfogás népgazdaságunk szempontjából helytelen és káros. Tudunk pl. arról is, hogy egy-egy kiállítás megrendezése után a megmaradó anyagok ott maradnak, úgy bánnak velük, mint a Csáki szalmájával.

A közelmúltban felmértük a múzeumokban lévő készleteket. A felesleges anyagok listáját elküldtük minden múzeumba, hogy igényeljék a számukra szükséges dolgokat. Igénylés azonban nem igen fut be ezekre az anyagokra. Ennek kirívó példái is akadnak: a listában szerepel egy felesleges kályha egyik helyen, ezt nem igénylik, ellenben új kályhát kérnek a főosztálytól.

Néhány szót kell még szólni a munkaerővel való takarékoságról. Lássunk egy-két kiragadott példát: Igen sokan tudnak róla, hogy a kiállításrendezői csoport télen csaknem három hónapig munka nélkül lézengett, ahelyett, hogy felhasználtuk volna grafikusainkat a régi és kopott kiállítások felfrissítésére.

Múzeumainkban lábra kapott a külső munkaerők alkalmazásának gyakorlata. Nem néznek szét vezetőink saját portájukon, hogy a múzeum dolgozói saját erejükből mit tudnának elvégezni.

A Szépművészeti Múzeumot már a Ludas Matyi utján is bírálat érte, hogy sok kiállítása nincs nyitva, de vajjon megszűnt-e már a Múzeumban az a helytelen szokás, hogy a teremőrök a múzeum vezetősége mindenféle más munkára osztja be?

A jövő évben előreláthatólag sokkal szerényebb keretek között, kisebb anyagi lehetőségek mellett fogunk dolgozni. Vezetőinknek, de minden dolgozónknak meg kell találnia a módot a pazarlás elkerülésére, minden fillér gazdaságos felhasználására. A jövő évben az a múzeum tud majd jól dolgozni, amelyik fokozottabban tudja saját erőforrásait feltárni, fokozottabban

tudja a saját intézményében rejlő anyagi és erkölcsi lehetőségeket felhasználni, és jó munkájával erős társadalmi bázist tud magának teremteni. Ebben a munkában részt kell hogy vegyen minden dolgozó, de fokozott felelősség nyugszik vezető funkcionáriusaink vállán.

Csak olcsóbb termeléssel, olcsóbb és jobban dolgozó államapparátussal, beosztással és takarékos gazdálkodással teremthetjük meg a jobb életet országunk, népünk számára.-

Legyen minden dolgozónk részese annak, hogy a Kongresszus ilyenirányú célkitűzéseit a mi területünkön is minél előbb megvalósítsuk!

Fülep Ferenc

A NIKLAI BERZSENYI EMLÉKKIÁLLÍTÁS.

A Petőfi Sándor Irodalmi Múzeum egyik komoly érdeme, hogy az előtte álló feladatok megvalósításánál nemcsak mennyiségi eredményekre törekszik, hanem a legjobb minőségi munkával akarja kielégíteni a dolgozó nép kulturális szükségleteit. Szép eredményeket ért el már eddig is ezen a területen, amit első sorban annak köszönhet, hogy a munkamegjavítás érdekét szolgáló kapcsolatokat egyreinkább kiszélesíti a különféle intézmények és társadalmi szervezetek felé. Tehát nemcsak az anyag természetében rejlik, hogy az általa rendezett megnyitókön nem egy "szűkkörű közönség" vesz részt, hanem miként az eddigi megnyitók- de különösen a niklai ünnepély bebizonyította- a vidéki dolgozók száza jelennek meg az irodalmi kiállítások megnyitóin.

Hogy a Berzsenyi-kiállítás megnyitóján azok az emberek jelentek meg, akiknek első sorban rendezzük a kiállítást, az nagy mértékben köszönhető a helyi tanács és -pártszervezet képviselőinek, valamint az iskola igazgatójának Kővári Ferencnek, akikkel a munka kezdetétől fogva együtt dolgoztak a Berzsenyi Múzeum érdekében. Ennek a jó kapcsolatnak az áldása nemcsak az igenszépen sikerült megnyitó ünnepségen mérhető le, hanem a már-már teljesen elpusztult berzsenyi kuria megmentésén is. Mi volt Niklán még ezelőtt néhány héttel is? Egy omladozó falu, teljesen elhanyagolt, szármalmas nemesi kuria, amit a niklai parasztok messzire elkerültek. Hol volt még akkor az a lelkes szeretetreméltó aug.15-i ünneplőközönség, amelynek nevében a községi Pártszervezet titkára ilyeneket mondott "Niklát Berzsenyi nélkül, Berzsenyit Nikla nélkül elképzelni nem lehet, mert a kettő egy fogalom." - Igen, a községi parasztok képviselője akkor már büszkén mondhatta ezeket a szavakat, mert a niklaiak fáradtságot nem-ismerve dolgoztak a Berzsenyi-kuria rendbehozatalán. - De megváltozott a közhangulat is. - Aug 15-én már a koradélutáni órákban gyülekezett a község apraja-nagyja az évszázados fák alá, várva a kiállítás megnyitását.

Takáts Gyula a Kaposvári Múzeum vezetője itt mondotta el megnyitó beszédét.

NIKLA KÖZSÉG PARASZTJAINAK BERZSENYI DÁNIELRŐL.

Itt, ahol ma Nikla község dolgozó népe összegyűlt, a sárgafalu udvarház helyén, ennek egy részét alkotva állt Berzsenyi Dániel háza. Öreg boronafalu épület volt, melynek giz-gaz szalmáján sokszor az eső is becsorgott. Gazdája földesúr, aki 1808-ban, 32 éves korában jött Vas megyéből Somogyba, hogy anyai birtokait átvegye. Birtokainak évi jövedelme 20.000 forintra rugott és itt, a szomszédos gombai hegy szöllejében ősztájt ezer akó bora is megtermett. Földi javakból gazdagon ellátva és a nemesi Magyarország kiváltságaitól vértézve, mégis szegényes egyszerűségben, állandó lelki vívódások közepette élt.

Az egykoru irások feljegyezték róla, hogy miközben szántóföldjeit járta a köszönést alig vette észre. Furcsaszabásu pantallóban és kabátban járt, melynek zsebéből sallangos dohányzacskó lógott. Fején cilindert viselt. Körszakállas, bajszos szájából tajtékpipa lógott. Töprengései közben egy alkalommal cylinderére rajzó méhek telepedtek. Ezt is már csak akkor vette észre, amikor a raj súlya szemébe-nyomta cylinderét.

Vajjon min tűnődhetett a niklai földesúr? A felületes válasz ennyit mondana: versein tűnődött Berzsenyi Dániel. Mert mi mást is tehet egy költő, akit az ég borral és búzával gazdagon megáldott? És ha most megkérdeznénk, itt, a kertjének lombjai alatt összegyűlt ünneplő közönséget, hogy ki volt Berzsenyi Dániel, röviden ugyan - csak ezt a választ kapnánk: költő, megtöltve a rosszértelmű földesúr szóval. Legyünk őszinték kissé, irodalmunk is csak úgy tartja számon, mint a magyar Horatiust, ki dörgő és a görög istenek nevetől csillogó ódákat irt.

Pedig Berzsenyi Dániel nemcsak ódákat irt. Emberi arcának és műveinek népszerűsítésével, - mely jórészen ép parasztságunkkal foglalkozik, - adós még irodalomtörténetünk és kulturpolitikánk.

Törlesszünk ebből az adósságból ma, Berzsenyi falujának dolgozói előtt és akkor nem hiába gyűltünk össze emlékezni reá e kis múzeum avatásakor.

Berzsenyi emberi és költői arcához egy évszázad felületes szemlélete két jellemzőnek vélt vonást rögzített. Emberi arcán a rendi, nemesi magyarság jellegzetes vonásait hangsúlyozták, költői képén pedig a klasszicizmus hideg virágait. A két vonás közül az első valótlán. A második pedig egyoldalú és zavaró. Együttvéve a kettőt, ma értékesítőként. Egyrészt, mert a rendi magyar jellegzetes vonásait Petőfi Sándor a "Pató Pál úr" nemesében rajzolta meg. Másrészt, mert a Berzsenyi versekben a bujócskáló Múzsák és Charisok képes értelmű világában a felszínes olvasó csupán a mától elvont élettelen és haszontalan jelképeket hajlamos látni. E kettőstörésű prizmán át látott arc méltatlan Berzsenyi Dániel lényéhez. Szülője maga a nemismerés volt. Pedig, aki verseit, prózai írásait és szépszámú, Nikláról kelt leveleit összevetve tanulmányozza, az előtt egy csodálatosan gazdag és igazán korszerű magyar egyéniség bontakozik ki.

Napjainknak izen ez az örökké viaskodó, komorságra hajló költő, a-

ki mikor arról értesült, hogy a legnagyobb magyar, Széchenyi meg akarja tisztelni látogatásával, ezt írta jellemző szerénységgel és tömörséggel háza tájáról és önmagáról: "Fájdalom! Nincs itt egyéb, mint görög szegénység, lírai rendetlenség, pipafüst és egy durva demokrata." Vajjon az előjogokhoz, kiváltságokhoz ragaszkodó nemes jellegzetes vonása volt-e, hogy magát demokratának vallja és hogy leveleiben nagybetűvel írva a népgazdaságról, népboldogságról, népalkotókról és "az emberképzés nagy munkájáról" írjon a szabadságharcot megelőző forró időkben, amikor a nemesi előjogokat rengette a kor. Az átlag rendi magyar jellegzetes alakja nem "a falusi nyomorult milliók" érdekét tartotta szem előtt, hanem a robot napjait és a hajdukkal kikényszerített dézsma teljesítését. E Berzsenyi emlékkiállítás megnyitása alkalmából tehát elsősorban ne a költőt nézzük, - aki irodalmunk legnagyobbjai közé tartozik, - hanem a nemesi keletekből kinőtt modern mezei gazdát, a magyar mezőgazdasági ideál kutatóját idézzük. Hadd lássa Nikla földműves népe, ki volt Berzsenyi Dániel s megtudva ezt írásaiból, majd inkább szívébe zárja a költő verseit is.

1833-ban írta "A magyarországi mezei szorgalom némely akadályairól" c. munkáját. E könyve ép oly időszerű ma, a földreform után, amikor ősi földjei a dolgozó parasztok tulajdonába mentek át, mint volt a jobbágyvilág korában. Időszerű, mert tárgya a magyar föld és hőse a magyar földműves, akiről így beszél: "Nálunk is a földművelés és a földművelő nép, elég méltatlanul felejtve és megvetve van." Nézzük át könyvét, mert megért már népünk arra, hogy ne csak a föld, hanem vele együtt Berzsenyi Dániel szellemi öröksége is tulajdonába menjen át. A költőt a görög-római vallás és regevilág Helikon leányai nem vonták olympi, elzárt elefántcsonttoronyba. "A használni és nem csillogni" volt élete derekától írásainak célja. Így a költeményeiben gyakorta felbukó görög istenségek a magyar parasztság időszerű kérdéseit hordozzák és mutatják fel a költő képzeletében. Egyik idézi a másikat és így magyarosodik át a görög mondavilág Berzsenyi verseiben és ódáiban. Themis a jog istene és Demeter a termőföld istene" a józanabb gazdasági rendet" és a tagosítás földi valóságának sürgősségét adták tollára, mert szerűi közt töprengve nap, mint nap látta saját kárára gazdaságunk rendetlenségeit. Tekintetével felméri a Dunamedence táját. "Nem szólok azon tájainkról, hol egy-két dugadült falu annyi élő földet bitangol, mennyi a perzsagyózó Attilának alig volt", másutt meg "a legmeddőbb havasokon munka és föld nélkül sorvad a sok nép, leggazdagabb rónáinkon pedig munkás nélkül sorvad a föld. Ott, a szükség fogyasztja és aljasítja a népet a haszon nélkül vész a drága nép-erő, itt ellenben a nagy bőség rontja a népet, s haszon nélkül vész a gazdag föld."

A feudalizmus guzsába kötött magyar föld és nép sorsán töprengett niklai magányosságában Berzsenyi, mert világosan látta, hogy e kettőnek sorsa azonos a nemzet jövőjével. A népről mindig a részvét hangján írt, Célja emelni és emberré nevelni. "A minél butább a nép, annál hasznosabb" rövidlátó nemesi, polgári elvet, mely napjainkig kísértett, elutasította. Ráolvasott az önzők, a saját haszon pecsenyesütőire és vallja, tanítja az írástudatlan, barmok és pajták közt, kalyibák füstös zugaiban élő jobbágyoknak: "nemcsak a gazdaságnak, de a földnek egész becse a földművelő nép műveltségével, gazdaságával együtt nő és fogy." A rövidlátó

birtokososztálynak pedig ezt a képet: "a nép ostobasága éhséget szül és ilyen helyeken a legnagyobb dolog idején a jobbágy csak üres hasát mutatja a hajdunak." A józan ész, a tudás, a nevelés, a tudományok és ismeretek tárának állandó idézésével Berzsenyi Somogyot szinte taszítja a kor reform-törekvéseinek sodrába. Levelei és a Mezei szorgalom napnál világosabban bizonyítja, - amiről eddig hallgatott történetírásunk és irodalomtörténetünk, - hogy Berzsenyi helye ott van a reform-nemzedék nagyjainak sorában anélkül, hogy Somogy követnek választotta volna őt. Hogy is választották volna a magányos és durva demokratát? És kik választották volna? Akiknek elmaradt elveit és gazdaságait pellen-gérezte, azok küldték volna Pozsonyba? A rossz gazdák, "akik minden földeik maguk akarván munkálni, nemcsak jobbágyaiknak elegendő földet nem adnak, de azokat kénytelenek gyakran zsarolni s azáltal erőtlenteni és aljasítani." Vagy az, aki földjét s jobbágyát" egy korhely ispánra, vagy egy rossz, zsvány-hajdura bizza?"

A gráciák és a kedves házi istenek képei mellett prózájában ott követelődzik a hasznos és meghitt háziipar fejlesztésének szorgalmazása is.

A mezei polgár érdekében és nevelésének ügyében felemelte szavát a rendi ország törvényei ellen. "Szokott törvényeink és rendtartásaink népünk hibáinak orvoslására közel sem elegendők, sőt úgy látszik, azok mellett a néperkölc s naponként romlik s tapasztaljuk, hogy a szilaj magyart a tömlőc és kinzás nem hogy jobbitaná, hanem inkább rosszabbítja. Mert a tömlőcben száz, meg száz gonoszokkal jöven ismeretségbe és barátságba, még inkább ott avattatik egészen a zsvány céhbe. Példa sincs arra, hogy ily emberek megjobbulnának. Azt ellenben Somogyban is többbizben láttuk, hogy több esztendeig raboskodók kiszabadulván a tömlőcből, már a kaposvári határ körül elkezdtek lopni és rabolni." E fejezettel Eötvös József előtt megüti a "Falu jegyzőjének" alaptémáját, t. i. hogy a nemesi-vármegye nem szolgálhatja az igazságot.

Felemelte a humánus szavát a durva bánásmód ellen. Emberi méltóságot követelt minden polgárnak, mert "az ember mind a nyeregben, mind az eke mellett érzi a maga méltóságát, ... a szegényt megvetni és sorombasággal illetni senkinek oka, joga nincs." Hirdeti: "A népszorgalommal is egyik főosztöne és rugója a becsületérzés. Ez teszi a vitéz előtt a halált könnyüvé, az izzadó munkás előtt a nehéz dolgot játékká, s ez teszi, hogy az, minden nagy terhei mellett is, nem elégszik meg a szükségessel, hanem szünet nélkül többre törekedik."

Tanulmánya végén a falusi "nyomorult milliók érdekében" a mezei gazdaságok és polgárok érdekében egy olyan "népszervezetéről" beszél, amelyből nemzetgazdaszainkat megelőzve már a XIX. század elején egy mezőgazdasági szövetségi rendszer, patriarchális alapon nyugvó faluközössége bontakozott ki. Ez a szerkezet "az egész gazdaságot együttes erővel folytatná, melynek minden jövedelméből minden ember a maga közreadott pénze, vagy munkája szerint venné ki részét... Végtelen lenne a nép ereje, ha az egyesítve a mindenkor cél szerint használtatnék és végtelen annak következménye mind gazdasági, mind erkölcsi tekintetben."

Íme vázlatosan a klasszikus cirádákkal árnyékozott Berzsenyi

másik arca, a korából napjainkba átnőtt magyar mezőgazda emberi arca. Így és ezeken a tanításokon át nézzük Berzsenyi életművét. Annak a költőnek a művét, aki "A poétai harmonisztika" c. írásában, - melyet ugyancsak aligméltattak irodalmunkban - világosan kimondja, hogy a költészet hivatása nem öncéluság, hanem az élettökély megvalósításához a legalkalmasabb eszköz. A szépség és hasznosság itt találkoznak teljes összhangban. "Nem hangcsinálni, hanem használni", tanítani a feladata a magyar klasszikus lírának, mint hajdan a görögöknél volt, ahol vallás volt a líra. "A költészeti szép így legyen a szépnek, jónak, hasznosnak, célirányosnak harmoniás vegyülete."

Ezeket tanulva Berzsenyitől, nyitom meg az emlékkiállítást és kívánom, hogy e kis muzeum rövidesen Berzsenyi népkönyvtárral bővülve szolgálja Nikla dolgozó parasztságát. "Az öröm csalja össze az embereket és az nyitja szeretetre a szíveket." Örüljünk e muzeumnak és általa szeressük meg Berzsenyi műveit. Berzsenyi földi és szellemi öröksége legyen a népé és emelje boldogabb jövőbe a magyar falut.

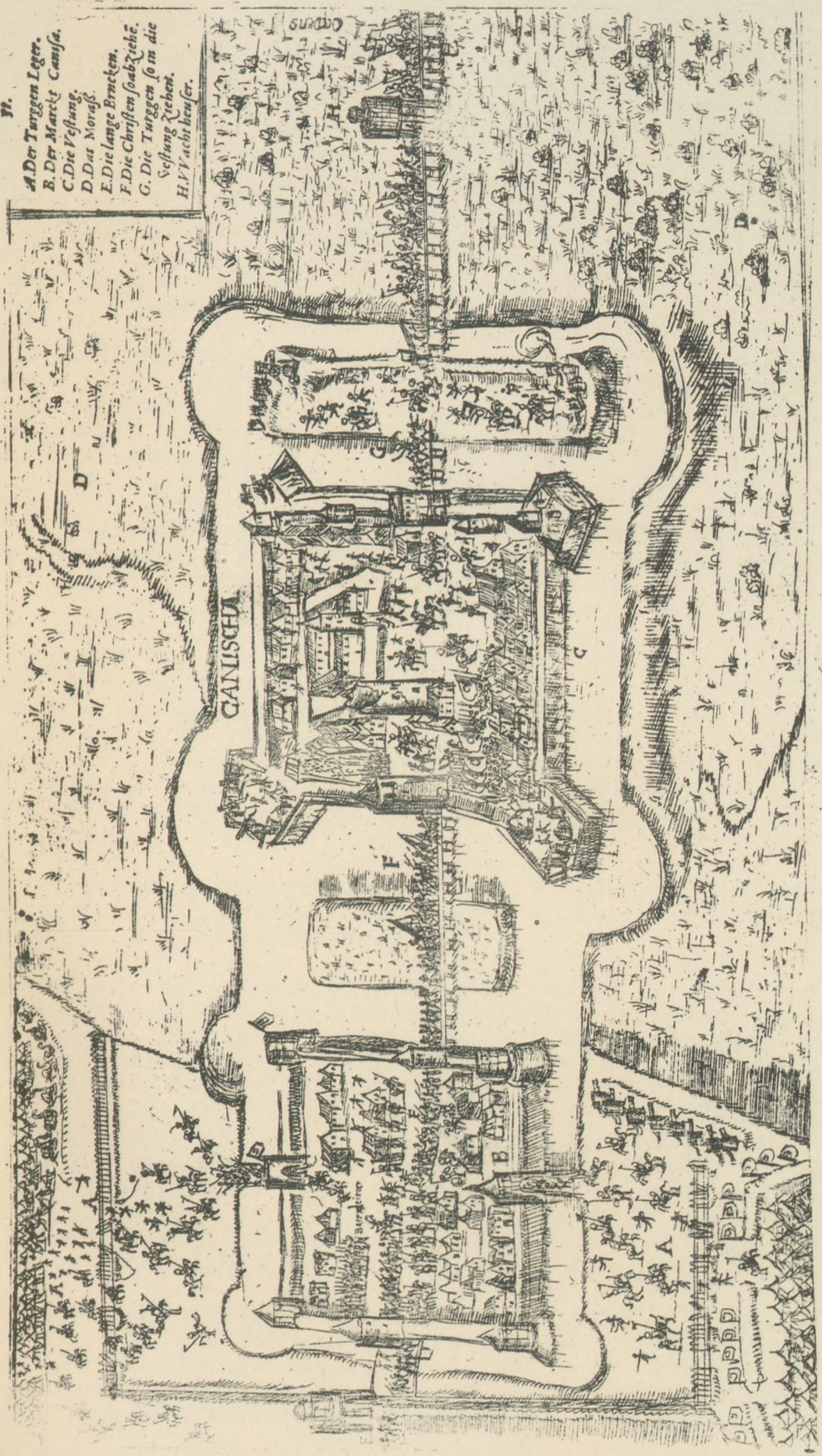
Takáts Gyula

NÉHÁNY SZÓ A KANIZSAI VÁRÁSÁTORÓL.

Ez év augusztusában, amint már azt a sajtó és a rádió is hírül adta, megkezdődött a kanizsai végvár maradványainak feltárása. A szeptember végéig tartó munkát a Tudományos Akadémia megbízásából Méri István vezette, munkatársai a Nemzeti Múzeum Középkori Osztályának fiatal muzeológusai voltak. Az ásatás célja az volt, hogy a nyomtalanul eltűnt vár föld alatt rejtőző maradványai közül feltárjuk a vár legkorábbi építési periódusából származó a XVI. századi alaprajzokon feltüntetett négyzetes alaprajzu kőépület részleteit, továbbá, hogy a XVI-XVII. századi alaprajzokon jól felismerhető s a tavalyi terepbejárás alkalmával meg lehetős pontossággal helyhez kötött középkori ut részleteit ássuk ki. A munka jelentős eredményeket hozott.

A hatalmas kőépület nyomai a hajdani várat hosszában keresztül-vágó, vízvezeték számára ásott árok falában mutatkoztak. Igen nehéz körülmények közepette, egy szeszgyár különféle épületei, tárolómedencéi között s az országút és a gyár közötti keskeny területen ásott kutatóárkokkal és szelvényekkel egy kb 35 méter széles épület falalapozásának maradványait hoztuk napvilágra. A szelvényekben és árkokban mutatkozó falrészletek az épület D-i ill. kismértékben a Ny-i és K-i alapfalai. A másfél méter széles alapozást két méterenként egy méter széles és csaknem két méterre kiugró széles támpillérek támasztották meg. A D-i homlokzat alapfala középen kiszélesedik s úgy látszik, hogy toronyalapozásul szolgált. Ezt a feltevést az 1572-ből származó Fera-bosco-féle hiteles alaprajz mellett több korabeli metszet is támogatja, ezeken az épület D-i homlokzatán tornyot tüntetnek fel.

- H.
 A. Der Turgen Leger.
 B. Der Marcht Cause.
 C. Die Vestung.
 D. Das Morag.
 E. Die lange Brucken.
 F. Die Christen Saab Zeh.
 G. Die Turgen so in die
 Seltung Zehen.
 H. VV nicht heuser.

51 Der Turck Ganischa blegert hart!
 Ob wol der Christen hauff da ward!

Und thuten starke gegewöhr!
 War doch zu stark das Türkisch Heer!

Der Paradieser bergab!
 Das Haus den neß man sehen ab.

Igen értékes megfigyeléseket tehattunk az épület építésmódjára vonatkozóan. A falalapotást szabálytalan terméskövekből rakták. A falak felrakása előtt azonban a vizenyős, tőzeges talajba az alapozás szélein sűrűn egymásmellé cölöpöket vertek le s az így kialakított sorok között rakták be kövekkel. A cölöpsor közeibe folythabarc s szépen megőrizte a kirothadt cölöpök nyomát, de sok helyen még a fa is megmaradt a cölöplyukakban. A felmenő fala - kat téglából építették, az ajtó és ablakkereteket, néhány előkerült faragott kő tanúsága szerint, kőből faragták. Az ingatag talajra épített palotát azonban még jobban is megvédték az elcsúszástól. A falak külső oldalán sok helyen vastag függőlegesen levert cölöpök maradványait találtuk, ezen túl pedig sűrű, ferdén levert cölöpsor húzódott.

Az épület szerkezete, a téglák mérete, az építésmód egyaránt alátámasztja azt, a történeti források és ábrázolások alapján kialakított feltevést, hogy ez az épület a 14. században épülhetett. Erre vallanak az előkerült apró tárgyi emlékek is. A sok edénytöredék közül kiemelkedik egy 14. századi talpas pohár benyomkodott diszitással és vörös földfestéssel diszítve. Előkerültek az u.n. loschitzi pohár formájával teljesen megegyező, de fehér agyagból készített nyak és peremtöredékek is. A tárgyi emlékeknél különösen érdekes darabja még egy 7-8 cm átmérőjű csontlapocska, amelyre sisakos katona fejét karcolta rá a 16. század végi ismeretlen művész, biztos kézzel és igen nagy művészi tudással.

Az ásatás másik feladata a középkori út felkutatása volt. Az Üveggyár területén ástott, a feltételezett utra merőleges kutatóárkokban olyan középkori utszerkezetet tárhattunk fel, amelyet hazánkban még nem ástak ki. A mocsaras, vizenyős területen az utat éppen úgy, mint a palotát, erős gerenda és cölöpszerkezettel alapozták meg. A csaknem 8 méter széles utalapotás gerendaszerkezetét /amelyet a mocsaras talaj nagyszerűen konzervált/ hosszadalmas, nehéz munkával bontottuk ki.

A jobbágyiparosok, a faragómolnárok nagy tudását dicsérő ut szerkezete - amennyire a feltárt másfélméter széles szakaszból rekonstruálni lehetett, a következő volt:

Az út hosszában több sorban egymás mellé vastag gerendákat fektettek le, olyanformán, hogy a sorban egymásután következő gerendák végei egymás mellé estek. Az egymásmellett fekvő végeket, ezáltal a gerendasorokat kívülről ferdén levert nagy cölöppel támasztották meg. Ezt a ferdén levert cölöpöt is megerősítették villás végű támaszfával, ami szintén ferdén volt levert s még ezt is alátámasztották egy vastag, rézsutosan levágott végű gerendával. A hosszanti gerendasorokra keresztben laposabb gerendákat fektettek. A gerendaszerkezet alatt döngölt lápiföld alapozás volt, maga a szerkezet döngölt agyagba volt ágyazva. Az egészet, különösen a szélein leveles gallyakkal borították, majd homokrétegeket, többszöri megújításakor később téglatörmelékkel, sóderes homokot hánytak rá.

Az út gerendaszerkezetét, amint ezt egy helyen jól láthattuk, a helyszínen ácsolták össze s a levágott, lefűrészelt gerenda darabokat is felhasználták az út megerősítésére. A fenti helyen kívül még két ponton vágtuk át a középkori utat. Az egyik helyen, amely a palotához közelebb esett, már nem az utat találtuk meg, hanem

annak a hidnak pilléreit, amely a külső és a belső várat elválasztó vizesárkon keresztül vezetett. A vizesárok iszapjából előkerült XVI-XVII. századi leletek közül érdekesekek azok a török bőrpapucs maradványok, amelyek meglehetősen épen, némelyiken réz sarupatkóval, szép számban kerültek elő.

Az ásatás előreláthatólag a jövő év tavaszán folytatódik.

+++++

A nagykanizsai ásatás jelentősége azonban nemcsak az elért tudományos eredményekben rejlik, hanem abban is, hogy a munka végzését a városi tanács, a honvédhelyőrség vezetőinek áldozatkészsége és a Thury György Múzeum vezetőjének lelkesedése tette lehetővé. Sikerült olyan együttműködést megvalósítanunk, amilyenre - a munka eredményesebbé tételéhez - sok más ásatásunknál is szükség lenne.

A sok sikerre vezető együttműködés megvalósítása fáradhatatlan és szorgos munka eredményeként elsősorban a múzeumvezető érdeme. Az ásatás előkészítése ugyanis már a múlt év végén kezdetét vette, amikor a terepbejárás és a próbaásatás azt mutatta, hogy a feltárási munkát érdemes minél előbb megindítani. A megye újságjában, a ZALÁ-ban közölt, Kanizsa végvár történetével foglalkozó cikksorozat s a Múzeumi Héten elhangzott hasonló tartalmu előadás is azt a célt szolgálta, hogy felkeltse a város dolgozóinak érdeklődését városuk történetének legküzdelmesebb szakasza iránt. Hogy ezt a célt nagyjából elértük, többek között az is bizonyítja, hogy az ásatást megtekintők jórészenek meglepően jó történeti tájékozottsága volt s ennek megfelelően tudták értékelni végzett munkánkat.

Már a kiállítás és a Múzeumi Hét rendezése során sikerült szorosra fűzni a Városi Tanács és a Múzeum kapcsolatát, ami márcsak azért sem volt nehéz, mivel a Tanács vezetői már a megelőző időkben, a múzeumépület megszerzésének idején is megadtak minden támogatást. Jó kapcsolat épült ki a honvédséggel is /a Múzeumi Hét előadásait is a Tisztiklub dísztermében rendeztük/. A múzeumvezető a helyőrség tisztjeinek számos esetben tartott történeti és néprajzi tárgyu előadást a szeretettel kalauzolta a gyakori katona-látogató csoportokat a kiállításon.

A múzeum kiállításának a vár történetével foglalkozó terme az eddig előkerült leletek, mégjobban fokozta az érdeklődést a látogatókban a nyomtalanul eltűnt vár iránt. Joggal hivatkozott tehát a múzeumvezető a lakosság élénk érdeklődésére a helytörténeti kutatások iránt, amikor az ásatások megindításához a tanács segítségét kérte. Hasonlóan a tanács vezetőihez, a helyőrség parancsnoksága is felismerte, hogy az ásatás, hadtörténeti vonatkozásaiban kapcsolatos a honvédség hazaszeretetre nevelésével s a feltárási idejére nagyszámu munkaerőt bocsátott rendelkezésre, míg a tanács a szükséges pénzüsszeget bocsátotta rendelkezésünkre.

Ezekután érthető, hogy Nagykanizsán mindenki tudott az ásatás megindulásáról s már az első napokban is nagyszámu látogatót vonzott a régi vár területére az ásatás hire. A napvilágra került objektumok, különösen a régu út gerendaváza, általános érdeklődést keltett. Az érdeklődők kíváncsiságának kielégítése,

csoportok /főleg sok katona-csoport látogatott meg bennünket/ vezetése, bizony sok időt vett el tőlünk, de ez az idő egyáltalán nem veszett kárba. Nem lehet véletlennek tekinteni például azt sem, hogy az ásatás ideje alatt megnövekedett a múzeum kiállítását látogatók száma, vagy hogy számosan hoztak be a környékről régen talált, vagy csak most előkerült leleteket. Az érdeklődők tájékoztatására a ZALA-ban nagyobb cikk keretében számoltunk be az elért eredményekről.

A tanács vezetői és dolgozói természetesen szintén élénk figyelemmel kísérték munkánkat s napról-napra velünk örültek az újabb eredményeknek. Készségesen segítségünkre siettek, amikor az ásatás elhúzódásával járó, előre nemlátott kiadások adódtak, s minden bürokratikus huzavona nélkül folyósították a még szükséges összeget. Amikor pedig arról esett szó, hogy kár lenne a feltárt maradványokat újból a föld alá temetni, a tanácselnök volt az első, aki felvetette a romkert megvalósításának gondolatát. Miután az Építészeti Tanács kiküldöttje, Gerő László, szakértői véleményében a romkert létesítését megvalósíthatónak tartotta s a kivitelezés módjára több megoldást javasolt, a városi tanács már ebben az évben is tízezer forintot biztosított a kiásott objektumok fagytól való megóvására s az építéshez szükséges kőanyag beszerzésére. A jövő év folyamán pedig szeretnénk, ha a romkert teljesen elkészülne, a megvalósításhoz szükséges összeget költségvetésileg biztosítják.

A kanizsaiak tehát nemcsak lehetővé tették az ásatást, de meg is becsülik az elért eredményeket, végzett munkánkat. Ez a megbecsülés viszont további jó munkára kötelezi az ásatókat s egyben azt a feladatot rója rájuk és a kanizsai múzeum vezetőjére, hogy az elért tudományos eredményeket rövidesen népszerű formában is ismertessék s hogy a leletanyagot minél előbb restaurálva és konzerválva alkalmi kiállítás formájában tárják a város dolgozói elé. A tervek szerint az idén megrendezésre kerülő Múzeumi Héten sor kerül az ásatási munka vetített képekkel kísért ismertetésére és a leletanyag bemutatására is.

Szabó György - Éri István

72 NAP TÖRÖKORSZÁGBAN.

Ez év májusában kaptam a megbízást, hogy a Törökországba küldött népművészeti kiállítást ott bemutassam. Ugyanekkor a Magyar Tudományos Akadémia lehetővé tette számomra, hogy a kiállítás be-
zárása után egy hónapig tudományos kutatást végezzek Törökországban.

A magyar népművészeti kiállítás két helyen került bemutatásra: Ankarában és Sztambulban. A kiállítási anyag elsősorban olyan népművészeti tárgyakból állott, amelyek megmutatták a magyar népművészetben mutatkozó török hatást. A tárgyi anyagot - textiliákat, kerámiát, szaru és fafaragásokat - számos fénykép és nagyméretű népművészeti térkép egészítette ki. Ankarában az Ankara Universitési Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi /Ankarai Egyetem Nyelv és Történelem- Földrajzi kara/ kiállítási helységében 22 tárlóban. Sztambulban pedig a híres Perán /Sztambul központjában/ lévő Kiz Enstitüsü Sergi Salonu-ban /Leány Ipariskola kiállítási termében/ egy 25 m. hosszú beépített és 3 hatalmas méretű, ugyancsak beépített tárlóban állíthattam ki. A kiállítás sikere messze túlszárnyalta a várakozást, a nyári hónapok ellenére mintegy 20.000 látogatója volt.

Már a kiállítás tartama alatt is igyekeztem néprajzi gyűjtéseket végezni, bár a látogatási időben állandóan a kiállítási helységben tartózkodtam. Elsősorban a látogató parasztasszonyok voltak adatközlőim. Ez idő alatt végzett gyűjtésem mintegy 300 adatból áll. Az anyag legnagyobb része ember és természetfeletti lényekre /boszorkány, cincihoca, váltott gyerek, foggal született gyerek stb./ rontásra, gyógyításra, születés köré fűződő hiedelmekre stb. vonatkozik.

A szájhagyomány lejegyzése mellett ugyancsak még a kiállítás fennállása alatt hozzákezdtem a Néprajzi Múzeum számára néprajzi tárgyak gyűjtéséhez. Kutatási területemnek megfelelően elsősorban a hiedelmekhez kapcsolódó tárgyakat, legnagyobb számban a szemverés ellen használatos amuletteket /nazarlik-okat/ gyűjtöttem. Ez a 38 darabból álló tárgycsoport a legnagyobb török amulett-gyűjtemény - beleértve az ankarai Néprajzi Múzeum ilyen vonatkozású anyagát is.

Sztambulban hozzákezdtem a számtalan műemlékhez fűződő folklóranyag lejegyzéséhez is. Hogy csak néhány példát említsek, felgyűjtöttem a Rumali hisar/ a Boszporusz partján álló vár/ építéséhez fűződő történetet; az Aya Sofya kőedényeihez, márványlapjainak rajzaihoz kapcsolódó hiedelmeket, a Boszporuszban levő Kiz-kulesi /"Leány tornya"/ készítésének történetét stb.

Törökországi tartózkodásom alatt tanulmányoztam a múzeumok gazdag gyűjteményeit is. Így sikerült megismernek az ankarai Néprajzi Múzeumot, az ankarai Hetita Múzeumot, Sztambul több mint 10 múzeumát, közöttük a híres Topkapı Sarayı müzesi - és a brusszai Régészeti Múzeumot.

A sztambuli Török Intézet könyvtárában, amely igen gazdag a régi orosz néprajzi irodalom vonatkozásában, mivel a nagy orosz turkológus, Th. Katanov könyvtára odakerült, áttanulmányoztam a samanizmus irodalmát és a Magyarországon hiányzó, e témára vonatkozó tanulmányokat mikrofilmeztettem. Több mint 1500 oldalnyi samanizmusra vonatkozó cikket, könyvet, illetve könyvfejezetet fényképeztettem le. Csak néhány fontosabb munkára utalok az így megszerzett anyagból: A.A.Popov: Tavgijcy; A.A.Popov: Jakutskij fol'klor; R.Maak: Viljujskij okrug Jakutskogo oblasti /e munkából a "Samanizmus" fejezet/; N.Scukin: Samanstvo u sibirskih narodov; N.Scukin: Samanstvo u narodov severnoj Azii; stb. stb. Ezen kívül a török könyvtárak közül tanulmányozhattam az ankarai Milli Kütübhane-t és a sztambuli Egyetemi Könyvtárat, a néprajzi vonatkozású könyveken kívül elsősorban a ritka koránokat és a fametszeteket.

Természetesen igyekeztem megszerezni a samanizmusra vonatkozó török irodalmat is. Mutaóul csak néhány tanulmányt idézek: Köprülüzade Mehmed Fuad: Influence du chamanisme turco-mongol sur les ordres mystiques musulmans, Istanbul 1929; Abdülkadir Inan: Yakut samanizmindenki ijä kiik, Istanbul 1953; Uó: Müslüman türklerde samanizm kalintilari. Ist. 1952; stb. Az engem közelebbről érdeklő samanizmuson túl igyekeztem megszerezni az Országos Néprajzi Múzeum számára minden török néprajzzal foglalkozó néprajzi folyóiratot és könyvet is. Összegyűjtöttem a különböző folyóiratokat /pl. Türk folklor arastirmalari; Halkbilgisi haberleri; Türk Halkbilgisine ait maddeler; stb./ önálló kiadványokat, pl. Hamit Zübeyr Kosay: Ankara budun bilgisi; Mehmet Halit Bayri: Istanbul folkloru; Tevfik Esberk: Türkiyede köylü el sanatlarinin mahiyeti ve ehemmiyeti; stb.stb. valamint a török szektákra vonatkozó irodalmat is.

Alkalmam nyílt néprajzi gyűjtésre terepen is. Célom egy még nomadizáló törzs megismerése volt. Már Törökországba való megérkezésem első napjaiban hozzákezdttem a nomádok utáni nyomozáshoz az ankarai néprajzi szakemberek utbaigazítása és az irodalom alapján. Az összes szempontok figyelembevételé után a Brussza és Kütanya környéki nomádok látszottak a legmegfelelőbbnek, így az ő tanulmányozásukat határoztam el. A sztambuli kiállítás lebontása után indultam el megkeresésükre. Hajóval Yalovába, onnan társasgépkocsin Brusszába utaztam, ahol a hegyekben már nomádok legeltetnek. Gépkocsival felkapaszkodtam a 2.500 m. magas Ulu dag hegységre, hogy majd valamelyik nyári szállás nyomára akadok. Itt sajnos nem találtam rájuk. Így a lassabb, de biztosabb eszközökhöz kellett folyamodnom: felkeresni egy yürük falut s onnan fogadni vezetőt, aki elvezet a nyári szállásukra. Ezért Brusszából gépkocsin Bozüyükbe mentem, onnan peep-pel még aznap délután egy yürük faluba: Muratdere-be meg is érkeztem. Még aznap hozzá kezdttem a néprajzi gyűjtéshez: fényképeztem és részletesen leírtam a döven-nel /nyomtató szánnal/ való nyomtatást, háztípusokat, kemencéket, viseletet stb. az éjszakába nyúló este pedig egy szellemidézésben és gyógyításban jártas öregembertől jegyeztem le "tudományát". Másnap folytattam a faluban a gyűjtést, délután pedig lóháton egy yürük vezetésével elindultam a nyári szállásokra. A yürükek ugyanis tavasszal szarvasmarháikkal felmennek e hegyek közé és csak ősz utóján térnek vissza. A hegyekben szétszóródnak, 4-5 család marad csak együtt, mert a csapadéktalan vidéken a kiszáradó fű csupán

kisebb gulyát tud eltartani. Utközben sajnos kellemetlen eset történt: kíséremet lova levetette s a nyereg melletti tarisznyák tartalma szétszóródott. Ekkor megsemmisült filmkészletem fele, mivel indulás előtt a filmeket, éppen az ilyen eseményektől tartva, megosztottam lova és az én lovam között. Természetesen így fényképezési lehetőségem lényegesen kevesebb lett. Este egy erdészházba értünk, ahonnan lovainkat visszaküldtük Muratdere-re, mi pedig az utak hiánya miatt hajnalban gyalog folytattuk utunkat. Délelőtt értünk **K ö m ü r s u y a y l a s i - b a**, a **K a r a k e c i l i** törzs nyári szállására. De az itteni yürükök lakóházai már elvesztették nomád jellegüket, nem jurttípusúak, hanem gerendákból összerótt kunyhók voltak. Kultúrájuk legnagyobb része azonban még megőrizte a hagyományos formákat. Másnap **K a r a g ö l y a y l a s i - t** kerestem fel. Hírem arról tudtak, hogy ez a nyári szállás még jurttípusú sátrakból áll. Valóban a yürükök **K i z i l k e c i l i** törzse a klasszikus nomád életformát élte. Két napig tartózkodtam közöttük; a nem törzsbeliectől való visszahúzódásuk elsősorban az asszonyoknál - csak a második napon oldódott fel. Jellemző azonban, hogy a nők még ekkor is csak hátulról engedték magukat lefényképezni. A következő nap visszaindultunk a "téli" szállások felé. Estére érkeztünk **A k s u - b a**, a yürükök **K a r a k e c i l i** törzsének falujába. A következő napot itt töltöttem. Másnap tértem vissza a hegyek közül kiindulási pontomra, Bozüyük-be, ahonnan vonattal utaztam vissza Sztambulba. A yürük út a sok személyes élmény mellett nagyszámu tárgyrajzot, munkafolyamatfényképet és néprajzi leírást eredményezett.

Hogy törökországi utam eredménnyel járhatott, ahhoz igen nagy mértékben hozzájárult a török szakemberek segítsége. Köszönettel kell gondolnom Bastav Serifre, az ankarai egyetem Magyar Intézetének vezetőjére, Hasan Eren-re, az ankarai egyetem Török Intézetének vezetőjére, Ibrahim Kafesoglura, a sztambuli egyetem Történeti Intézetének vezetőjére, továbbá Zübeyr Hamit Kosay-ra, az ankarai Néprajzi Múzeum igazgatójára Ural Ahat Bikkulra, a **T o p k a p i s a r a y m ü z e s i** helyettes igazgatójára és Sami Özerdim-re, az ankarai **M i l l i K ü t ö b h a n e** igazgatójára, valamint Perihan Berközre, az ankarai egyetem IV-es éves magyar szakos hallgatónjára, aki egész tanulmányutam idején - a yürük uton is - kísérem volt.

Diószegi Vilmos

A ZALAEGERSZEGI MUZEUMI BIZOTTSÁG TANULMÁNYI KIRÁNDULÁSAI.

A zalaegerszegi Múzeumi Bizottság elhatározta, hogy Zalamegye műemlékeinek, régészeti lelőhelyeinek és néprajzi sajátosságainak megismerése céljából tanulmányi kirándulásokat rendez. Első tanulmányi kirándulásunkat augusztus 19-én délután Egervár községbe vezettük.

Egervár műemlékekben jelentős hely: hódoltság korabeli várkastélya és középkori temploma van. A kirándulás közvetlen indítóoka az volt, hogy a templom mellett útépités közben középkori temetőre bukkantak, ahol ásatás kezdődött. Az ásatás iránt nagy

érdeklődés mutatkozott, ennek megtekintését is tervbe vettük.

Előkészületek. A község és a vár történetére, a műemlékek stílus sajátosságaira vonatkozó adatokat összegyűjtöttem. A Megyei Tanács Népművelési Osztályával megbeszéltem a tervezett kirándulást. A Népművelési Osztály a Bizottsági tagok utiköltségének megtérítését vállalta. Ezután megkezdtem a kirándulás propagálását. A bizottsági tagok meghívót kaptak. A hangosbemondó naponként több ízben közölt a kirándulásra vonatkozó szöveget, a Zala című lap pedig augusztus 19-iki számában rövid cikkben adott hírt a tervezett kirándulásról.

A tanulmányi kiránduláson 24 zalaegerszegi dolgozó vett részt. Bár az ásatás technikai okok miatt szünetelt és így azt nem tekinthettük meg, a kirándulás mégis sikerrel járt. A kiránduló társaság - egyharmada bizottsági tag, kétharmada egyéb érdeklődő - nagy érdeklődéssel hallgatta a község történetét és a műemlékeket ismertető előadásomat. A jelen voltak egyhanguan kérték, hogy a jövőben is rendezzünk hasonló tanulmányi kirándulásokat. Az egervári tanulmányi kirándulásról "Egervár község története, műemlékei" címmel hosszabb cikk jelent meg a "Zala" augusztus 27-iki számában.

Második tanulmányi kirándulásunkat szeptember 5-én, vasárnap délután a festőien szép fekvésű Kemendollár községbe vezettük. Az előkészítés ugyanolyan volt, mint az előbbi esetben. A kemendollári tanulmányi kirándulás elsősorban régészeti-történeti jellegű kívánt lenni: a község, történetét és egy fontos lelőhely - Várdomb: koravaskori földvár, ugyanott a magyar középkorban kővár - jelentőségét kívántuk ismertetni. Ugy terveztem, hogy a régészeti-településtörténeti kérdéseket a Göcsej Múzeum, a község és a vár történetét az okleveles adatok alapján az Állami Levéltár, az irodalmi vonatkozásokat pedig a Megyei Könyvtár vezetője adja elő - a végén azonban reám hárult az egész téma ismertetése. Számoltunk azzal, hogy a vasárnap rendezendő kiránduláson kevesebb városi dolgozó lesz jelen, viszont az időpont ily megválasztásával azt kívántuk elérni, hogy a rendezvényen minél több helybeli dolgozó paraszt jelenjék meg. Számításunk bevált. Zalaegerszegről 18-an, tehát alig kevesebben utaztunk a községbe, mint első kirándulásunkon, viszont Kemenden csoportosan csatlakozott hozzánk a község népe, hogy a községről és az egykori várról tartandó előadást meghallgassa. Legalább 130-an voltunk a Várdomb festői kilátást nyújtó tetején. A fiatalsággal együtt öreg parasztemberek és asszonyok jöttek fel a Várdomb tűző napsütésben fürdő meredek oldalain. Megható volt látni, amint az egyszerű parasztemberek a kb. egy órás előadást feszült érdeklődéssel hallgatták végig. Utána több érdekes hozzászólás hangzott el, melyek eredményeként eddig ismeretlen lelőhelyeket és hagyományokat ismertem meg. A várdombi ismertetés után megtekintettünk egy XVIII. századi műemléket és a népi építészet több jellegzetes alkotását: lakóházakat és szőlőhegyi pincéket. A kirándulás résztvevői - tapasztalatom szerint a falusiak és városiak egyaránt - megelégedetten és tudásban gyarapodva tértek vissza otthonukba. A "Zala" c. lapba "Kemend vára" címmel a tanulmányi kirándulást részletesen ismertető cikk jelent meg.

Legközelebbi tanulmányi kirándulásunkat ismét Egervárra tervezük, az ásatás /és a műemlékek/ megtekintésére.

Az alábbiakban röviden ismertetem a tanulmányi kirándulásokkal kapcsolatos eddigi tapasztalataimat.

Előkészítés. sok függ a kirándulás helyének megválasztásától. Tekintettel arra, hogy a kiránduló csoport különböző összetételű és érdeklődésű egyénekből áll, lehetőleg olyan helyet választunk ki a kirándulás színteréül, ahol többféle jelentős /régészeti, néprajzi, műemlékek stb./ objektum található. Gyűjtsük össze, dolgozzuk fel a vonatkozó teljes anyagot. Az emlékek ismertetését nagyobb keretbe - általában a táj, részletesebben a község története régészeti anyag, oklevelek, hagyományok, stb. alapján - illesszük be. A részletproblémák kidolgozásába igyekezzük bevonni a Muzeumi Bizottság tagjait.

SZERVEZÉS: - A Muzeumi Bizottság tagjainak küldjünk névre szóló meghívót. Ugyancsak hívjuk meg a Párt, a Tanács, a Sajtó, stb. vezetőit is. A helyi sajtóban egy-két nappal előbb jelentesszünk meg cikket a tervezett kirándulásról. A hangosbemondó 2-3 napon át ismertesse a kirándulás programját. Tanácsos 1-2 rajzos propagandaplakátot is elhelyezni a forgalmasabb útvonalak mentén. Szervezési munkánk - az illetékes helyi szervek támogatásával - a kirándulás színhelyére is terjedjen ki. Propagandamunkánkban egyaránt hangsúlyozzuk a rendezvény érdekességét és kirándulás jellegét. A Népművelési Osztály bizonyára más városokban is meg fogja téríteni a Muzeumi Bizottság Tagjainak utiköltségét.

KIVITELEZÉS: - Egész munkánkat hassa át annak tudata: siker esetén muzeumunk hírnevét növeljük, ellenkező esetben a muzeum munkáját is kedvezőtlenül ítélik meg utitársaink. Célunk tehát az legyen, hogy minden rendezvényünk élményt jelentsen a hallgatóság számára. Előadásunk tartalmas és érdekfeszítő legyen. Nem kell az egész feldolgozott anyagot teljes részletességgel ismertetnünk, inkább arra törekedjünk, hogy egy-egy érintett problémáról kérdéseket tegyenek fel, vita alakuljon ki. A kirándulás egyaránt legyen tanulságos és hangulatos. Akkor érünk el sikert, ha mindenki úgy érzi: sokat tanult, jól szórakozott és máskor is eljön a muzeum rendezvényeire. Tőlünk függ, hogyan tudjuk ezt elérni...

UTÓMUNKA. - A kirándulás befejezésekor beszéljük meg a csoport tagjaival, hogy mit tekintsünk meg legközelebb és hívjuk meg a jelenvoltakat tervezett kirándulásunkra. Gondoskodjunk róla, hogy a helyi sajtó részletesen ismertesse a tanulmányi kirándulást és az ott elhangzottakat. Kiemelkedő eredmény esetén az országos lapok, vagy a rádió részére is küldjünk a Muzeumi Főosztály Propagandacsoportja útján előzetes és utólagos hiranyagot.

A muzeológiai tanulmányi kirándulások egyaránt hasznosak művelődni kívánó népünk és a jellegüknél fogva népművelési munkát is folytató muzeumok számára. Rendezvényeinkkel széles körben megismertetjük szülőföldünk értékeit és ezen keresztül elmélyítjük a dolgozóknak a szocialista hazaszeretetet. A muzeumoknak közvetlen hasznuk is van a tanulmányi kirándulások rendezéséből: egyik biztosítéka ez annak, hogy munkánk ne szakadjon el az életből, hanem eredményeinkkel népünk tudását növeljük. Népünk tudáásszomja - saját szakterületünk iránt is - kétségtelen, csak ki kell azt elégíteni! A tanulmányi kirándulások erre jó lehetőséget nyújtanak. Rendezvényeink sikere esetén gyarapodni fog az állandó muzeumbarátok tábora, kevesebb muzeális érték pusztul el,

több bejelentést fogunk kapni lelőhelyekről és muzeális értékekről, stb. Kivánatos tehát, hogy minden muzeum éljen az ismeret-terjesztésnek ezzel az eredményes formájával és kezdje meg a muzeológiai tanulmányi kirándulások szervezését.

Szentmihályi Imre.

A TAPOLCAI BATSÁNYI JÁNOS EMLÉKSZOBA.

Batsányi János első igazi politikai költőnk; irodalmunk felujlásának idején legjelentősebb előfutára Petőfinak. Mint Petőfi; ő sem elégedett meg azzal, hogy korának pusztán kifejezője legyen, hanem bele is szólt a kor nagy vitáiba s kész volt rá, hogy tettekkel is szolgálja eszményeit. Az 1780/90-es évek reformmozgalmainak harcos résztvevője volt, a kor haladó szellemű köreiből már ifjan komoly tekintély. Kortársai közül kiemelkedett széleskörű műveltségével, jellemeszilárdságával, népéhez és a felvilágosodás ügyéhez való hűségével. Abban is Petőfi előfutára volt, hogy a kor erőinek felmérése után nemcsak temperamentuma, hanem tisztán ellátása is a forradalmárok közé vezette. Világosan látta, hogy a magyar nemzetet nem lehet csupán az alkotmányos viták eszközével felszabadítani a világreakció egyik legerőszakosabb hatalma, a Habsburg monarchia elnyomása alól. Egész életén át veszedelmes forradalmárként tartották számon s csak a szerencsés körülményeknek, meg fölényes politikai tudásának volt köszönhető, hogy megszabadult a hóhér kezétől. Két ízben is bebörtönözték, a Martinovics-per véres befejezése után, egész életén át nem telepedhetett le többé hazájában. De Petőfi előfutára volt abban is, ahogyan a költő hivatását felfogta. A költő - szerinte - vátesz, ahogy ő mondta: "Látó", akinek hivatása, hogy "tekintsen a multakra, nézzen a jövőre s intse hazája andalgó fiait előre." A költő - így hirdette - a nyelvnek művésze ugyan, de a ritmus számára is csak "szolga: szolgálat a dolga." A költő tehát vezére s részese annak az örök küzdelemnek, amelyet a nép szabadságáért s felemelkedéséért folytatnak legjobbjai.

Tapolcán született 1763 március 9-én; a szegényes kis házat, amelyben kisiparos apja, György, élt családjával, sokáig mutogaták. Ma már nyomtalanul elnyelte az idő. A Dunántul legjobb iskoláiban tanult: Keszthelyen, Veszprémben, Sopronban s 1785-ben a Budára helyezett Univerzitéson fejezte be tanulmányait. Ekkor már az Orczy-családnál volt belső ember, az egyik fiú "tanulótársa," akit Kassán is az öreg Orczy Lőrinc, "atyja helyett atyja," helyezett el vejénél. Pályája első felében tehát annak a főnemesi körnek volt bizalmi embere, amelyik a XVIII. század végének egyre erősödő Habsburg-ellenes magyar nemzeti ellenállását hordozta, sugalmazta és szervezte. A Rákóczi hagyományait őrző, de már gazdálkodásukban, életfelfogásukban és társadalmi kapcsolataikban is erősen polgárosodó Orczyak, Battyhányiak, Rádayak, Forgáchok, Sztárayak, Bartsayak, Széchenyiek mind gyanusak voltak a Martinovics-perben, amelynek vádlottai közé nem egy esetben helyettük ültették bizalmasaikat. Ez a kör állt Batsányi mögött akkor, amikor Kassán Kazinczyval és öreg mesterükkel, Baróti

Szabóval, 1788-ban, megállapították az első magyar folyóiratot: a Magyar Museumot. Egész életén át büszkén tekintett vissza erre a vállalkozásra, amelynek érdekében sikerült megszerveznie az egykoru magyar irodalom minden jelentékeny munkását s amelynek megindulásától sokan - nem éppen jogtalanul - az új magyar irodalom történetét számítják. A folyóirat, amelyet sikerült 1793-ig fenntartania, híven követte a Magyarországon is egyre forrósodó nemzeti közhangulatot: mind élesebben megvillantak benne a francia forradalom villámai is. Batsányi forradalmi szellemű versei, főként azonban "A franciaországi változásokra" írt költeménye miatt egyes számaint el is kobozta a hatalom; 1795-ban elbocsátják hivatalából szerkesztőjét. Batsányi másfél évvel utóbb már a Martinovics-per legveszedelmesebb vádlottja közszerepel: Hajnóczy, Laczkovits, Sigray, Öz Pál, Versoghy & Kazinczy társaságában. Az ítélet kihirdetése után Kufsteinben szenvedett várfogságot. A börtönben az övével szomszédos cellában sorvadt el ifjúkorának egyik legrokonszenvesebb harcótársa: Szentjóni Szabó László.

A Kufsteinből szabadult költő nem talált otthont hazájában; Bécsben élt, szűk jövedelemből tengődő kis tisztviselőként. De továbbra is minden erejével a gondolatot, alkotást és tettet egybefoglaló politika szolgálatába állt. A bécsi osztrák és magyar írók közül azokkal fűzte össze szorosabb barátság, akik a felvilágosodás, a francia forradalom s a nemzeti szabadsághoz - mak hivei voltak. Magyarországi kapcsolatai is a köznemesi és plebejus-származású értelmiség reformista szárnyával kötődtek össze. Nem adta fel a költői pályát, de továbbra is a magyar műveltség-politika elvi és szervezeti kérdéseire akart hozzászólni. Eredeti műveit - mind a magyar irodalom, mind saját fejlődésének nagy kárára - még sokáig nem adhatta közre. Egész életére jellemzők azok a sorok, amelyeket Kazinczy ekkoriban vetett egyik kéziratára: "Magam vágtam le az utolsó sort, még akkor az árnyéktól is rettegvén." De készült rá, hogy minden munkáját sajtó alá rendezhesse; 1808 körül, amikor úgy látszott, Napoleon elüzi trónjukról a Habsburgokat, kiadásra készítette elő verseit s elvi jelentőségű iratait.

1809-ben azonban, minthogy köze volt Napoleon magyarokhoz szóló Habsburg-ellenes proklamációjának kiadásához, el kellett menekülnie Bécsből. Párisban élt 1815-ig. Megint csak a szegénységet választotta osztályrészcél, bár a kor európai tudóskörében már komoly tekintélyre tett szert: a legjobb Ossian-kutatókkal levelezett, páratlan latin nyelvtudása az új-latín költészet művelőinek legjobbjai közé emelte s hogy csak egy példát említsünk: a párisi egyetem latin professzora az ő társaságában készült egy minden salaktól megtisztított Horatius-kiadásra. 1815-ben a Párisi elfoglaló osztrákok "minden írásával" elfogták, Brünbe szállították s a Spielberg foglya ellen fölségárvulási pert indítottak. Jellemző a kemény forradalmár tekintélyére, hogy a császár különbírósgot küldött ki ügye megvizsgálására s magának tartotta fenn a végső döntést. Ekkor vált igazán hősnővé, a szeretet és önfeláldozás csodálatos példájává a költő felesége, Baumberg Gabriella, aki ifjúságában Bécs ünnepeit költőnője volt s most minden befolyását latba vetette, hogy kődjét kiszabadítsa. Batsányi ellen nem találtak komoly bizonyítékokat, de teljes szabadságának visszaadásáról szó sem lehetett. 1816-ban Linzbe száműzte a hirétől is tartó hatalom.

1845-ig élt Linzben, feleségével együtt, a tiszta, megalkuvást nem ismerő emberekhez méltó szegénységben. Hivatásához minden nehézség ellenére sem lett hűtlen. Ujra kapcsolatot keresett a magyar étellel s bár távolról és éveken át csupán névtelenül, de változatlan eréllyel és szigorúsággal szólt bele a magyar irodalom dolgaiba. Sajnos, a kor harcaiban a jobboldalon álló dunántuliak vonták magukhoz s ezért egy időre elszigetelődött a Kazinczyt követő haladó erőktől. Kisfaludy Sándornak azonban ő volt élő nemzeti lelkiismerete s ő sugallta e kör erős magyar függetlenségi törekvéseit. Élete vége felé pedig kapcsolatba került a Kazinczyn tullépő s 1848 forradalma felé tartó fiatalokkal. Ezek közül néhányan felkeresték linzi magányában s érdemes megemlíteni, hogy e forradalmi ifjuság egyik tagjának Erdélyi Jánosnak, az uttörő magyar népdalgyűjtőnek linzi látogatása után Batsányinál házkutatást tartottak s rendőri felügyeletét megszigorították. Linzben újra hozzárogtott műveinek összegyűjtéséhez és sikerült is verseinek egy részét 1827-ben kiadnia. Mindent elkövetett, hogy Párisban elkobzott kéziratait visszakapja. Példátlan szellemi erőfeszítéssel megkísérelte, hogy elveszett műveit újraírja. Amit így sikerült az enyészettől megmentenie, egy rendkívüli gondossággal és finom izléssel kiállított kötetbe gyűjtve 1835-ben közrebocsátotta. Ez volt költői hagyatéka, amit még maga nyújthatott át az utódoknak.

A szabadságharc felé haladó ország azonban már nem visszhangzott úgy szavára, ahogy egy félszázaddal azelőtt. A Magyar Tudományos Akadémia ugyan levelező tagjává választotta a 80 éves zord agastyánt, de arról, hogy nincs már az élők sorában, csak két évvel halála után értesült, amikor Toldy Ferenc 1847-ben fel akarta keresni száműzetése helyén, hogy megengesztelje egy ifjúkorában irt méltatlanul éles bírálatáért. Elégtételt már csak úgy adhatott a költőnek, hogy emlékbeszédet mondott fölötte az Akadémián s hogy 20 esztendővel halála után, 1865-ben kiadta egy kötetben Batsányi költeményeit és válogatott prózai írásait. A magyar haladó mozgalmak azóta is mindig magukénak tartották a költőt, akinek, ha vázlatosan is, elkészült életrajza s munkái több kiadást mértek. 1934-ben hazahozták s szülővárosának temetőjében helyezték el az ő és felesége hamvait. Életműve, mint annyi magyar lángelméé, csonka ugyan, de tele van mindig termékenyítő kezdeményekkel s példamutató erővel. Ezért fordulunk feléje ma is tisztelettel és bizalommal.

"Mint az égő ráklya, mely setétben lángol,
S magát megemészte másoknak világol."

Ezt a két sort számtalan papírszeletkén újra meg újra feljegyezte: ebben látta életének értelmét. Valóban, mint minden igazán nagy ember, ő is népének s népéért világítva égett el. Élete tele volt szenvedéssel, csalódással, harccal és üldöztetéssel. Az új Magyarország új életét építő népe azonban - haladó hagyományaink többi nagyjai közt az ő emlékét is megbecsüli. A Magyar Tudományos Akadémia sajtó alá rendeztetni összes műveinek kritikai kiadását; szülővárosának és Veszprém megyének dolgozó népe pedig gondoskodik arról, hogy emléke ezzel a kis muzeummal is méltó módon elevenen megörökíttessék szülőföldjén. A költő egy percre sem szünt meg bizni abban, hogy

"... Előbb vagy utóbb diadalmaskodni fog a köz
Értelem és akarat; diadalmaskodni fog egykor

A nagy Egész hasznát kereső törvényes igazság,
Melyet minden nyelv, minden szív, minden erő véd,
S melyet az ész, mint bölcs kalauz, vigyázva vezérel."

Amikor rá gondolva s emlékéit ápolva igyekszünk igazságot szolgáltatni üldözött s megbántott szellemének, tudjuk, s érezzük, hogy az ő hite valósággá változott.

Az emlékszobában elhelyezett anyag úgy van elrendezve, hogy képet adjon a költő pályájának főszakaszairól. A bejárattól balra eső fal első részén Batsányi ifjúságának jellemző emlékeit látja a néző. Középen a költő sajátkezü tisztázatának megnagyított fénykép-másán. "A franciaországi változásokra" c. vers, Batsányi egyik legforradalmibb műve: egyebek közt ezért is mozdították el állásából. A költeménytől jobbra és balra a költő ifjúságának két főszíntere: Buda és Kassa képe a XVIII. század végéről; ott végezte be tanulmányait, itt lépett hivatalba, s folyóiratával, a Magyar Muzéummal itt lett országos nevű irodalom-szervező. E képek alatt ifjúsága pártfogóinak, a felvilágosodás és polgárosodás két korai költőjének, Orczy Lőrincznek és Ráday Gedeonnak, azután kassai szerkesztő-társainak, Kazinczy Ferencnek, Baróti Szabó Dávidnak és végül az erdélyi és dunántúli irodalmi élet egykoru szervezőinek, Aranka Györgynek és Virág Benedeknek arcképei. A képek alatt álló tárlóban a költő ifjúkori munkásságának néhány jellegzetes emléke. A fal kiugró részén Martinovics Ignácnak, az első magyar köztársasági mozgalom mártir-vezérének arcmása s a Martinovics-pör áldozatait ábrázoló "szabadság-fának" megnagyítva a falra festett képe.

A bejárattal szemben lévő falon a költő kufsteini fogságának néhány jellegzetes mozzanata. Középpütt "Készület" c. versének néhány sora; ezeket valószínűleg a neki szánt halálos ítéletre várva írta. A kézirat fényképmásolata alatt a kufsteini vár képe; ez volt egy századon át a magyar szabadságharcosok egyik börtöne. Ettől balra Martinovics forradalmi kátéjának kézirat os címlapja a Hajnóczy Józsefnek nyomtatásban is közzétett halálos ítélete. Kufstein képtől jobbra a költő két fogolytársának: Versegly Ferencnek és Szentjóni Szabó Lászlónak arcmása /az utóbbit a költő rajzolta/. A képek alatt álló tárlóban Batsányi elítéltetésének és fogságának néhány jellegzetes emléke.

A bejárattól balra eső főfalon a költő száműzetésének főmozzanatait megörökítő képek. Középpütt "A magyar író" c. költeményének két első sora; ezekben foglalta össze egész életének értelmét. Ettől jobbra és balra Batsányinak és feleségének, Baumberg Gabriellának arcképe; az eredetiekről készített olajmásolatok. Az arcképek alatt a költő száműzetésének három fő színtere: Bécs, Páris és Linz képe a XIX. század elejéről. Bécs látképe, alatt Johannes Müllernek, a nagy szabadelvű történetírónak, Batsányi legjobb németországi barátjának arcképe s a költő feleségének, Baumberg Gabriellának a költő által sajtó alá rendezett verseskötete. Linz látképe alatt Batsányi 1827-ben kiadott verseskötetének címlapja a Kisfaludy Sándor, a Batsányit is szellemi vezéréként tisztelő dunántúli írónak kimagasló egyénisége. A képek alatt álló két tárlóban a költő bécsi és párisi munkásságának második /spielbergi/ fogságának és linzi száműzetésének emlékei.

A bejárattól jobbralévő kisebb falrészén a Batsányi emléket ápoló utókor néhány dokumentuma: első életrajza, néhány kép hamvainak hazahozataláról s az emléket ápolni hivatott pécsi Batsányi társaság munkájáról.

Keresztury Dezső

AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUM KÖNYVTÁRA.

A középkor pultkönyvtáraiban, ahol a padokhoz volt láncolva a kézzel írt kodexek egyetlen példánya, a könyvtáros csak őrzője "custos"-a volt e kincseknek. A feudalizmus barokkori terem-könyvtárai, a "veduta"-k, leginkább egy-egy főur gyűjtőszenvédelmének eredményei voltak. Drága anyagukat legtöbbször féltve zárták el a halandók szeme elől. A kibontakozó kapitalizmusban a tudományok egyre szélesebb elterjedése, művelése, az ember, a világ egyre mélyebb megismerése kapcsán egyre hatalmasabb anyag halmozódott fel, mely könyvekben, folyóiratokban, periodikus kiadványokban és a közlés még számos más módján látott napvilágot. A XIX. század könyvtáraiban már szinte "organizátorokra" volt szükség, ügyes, élelmes, vállalkozó szellemű könyvtárosokra, akik a kapitalizmus egyre élesedő versenyében, a labirintusban is gyorsan, pontosan tudták "szállítani" a megrendelőnek a megfelelő anyagot. Persze ekkor a tudományos könyvtárak, - s a muzeumi könyvtárak is, - csak kevesek által ismert és látogatott gyűjtemények voltak. Elzártaságukból, és sokszor hangoztatott "elefántcsonttorony" elszigeteltségükből részben csak a századforduló körül szabadultak ki, de teljes egészükben csak napjainkban tárták ki kapuikat, hogy a maguk területén teljesítsék a szocialista könyvtár nevelő feladatát.

Tudományos könyvtár elnevezésen - Grodek szerint: /Przeglad Biblioteczny, 1951. 3-4. sz./ - olyan könyvtárat értünk, mely közvetlenül a tudományos kutató szükségleteket, a tudománynak a gyakorlat szükségleteihez való alkalmazását, valamint a tudományos szakemberképzést szolgálja. A tudományos könyvtárak között - helyzetüknél és anyaguk specializált voltánál fogva fontos szerepet töltenek be a muzeumok könyvtárai - mint tudományos szakkönyvtárak.

Országos muzeumaink gyűjtési körüknek, szakmai jellegüknek megfelelően különböző jellegű könyvtárakkal rendelkeznek. Ezek között nemcsak egyedülálló gyűjtési köre, de egyik legrégebbi alapítási éve szerint is /1874/, rendkívül értékes könyvanyagot őriz az Orsz. Iparművészeti Múzeum Könyvtára.

Nem lenne érdektelen foglalkozni multjával, fejlődése történetével, az Iparművészeti Társulattal együtt végzett munkájával, vagy számbavenni és feljegyezni kulturtörténelmünknek azokat az értékes egyéniségeit, kik a magyar iparművészet "hőskorá"

ban^{on} azon fáradoztak, hogy akár mint tervezőművészek, művészeti írók, tudósok vagy kutatók a könyvtár munkájába szervesen bekapcsolódva emeljék a magyar műipar színvonalát. Nemzeti közgyűjteményeink, könyvtáraink között e távolról sem legnagyobb, de a maga specialitásában az országban sehol máshol nemlévő ilyen könyvanyag multjával és történetével azonban most nem foglalkozhatunk. Szükséges viszont, hogy beszéljünk a könyvtár jelen munkájáról és jövő feladatairól. Szükséges ez elsősorban azért, mert hazánk új fejlődésének megfelelően, a tudományos szakkönyvtárak feladataiban is számos változás állott be. Hatókörük kiszélesedett, kötelességeik gyarapodtak, s az érdeklődés irántuk napról-napra fokozódik.

Mi tehát az Orsz. Iparművészeti Múzeum Könyvtárának célkitűzése, mi a feladata a szocializmus építésének idejében?

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum Könyvtára elvi célkitűzése az, hogy a múzeum sajátos gyűjtési körével és tudományos munkájával párhuzamosan, a szakterület központi szakmai könyvtára legyen. Következésképp feladata, hogy elsősorban a múzeumban folyó tudományos kutatómunka támasza, segítője és alapja legyen, de feladata még, hogy e szakterület minden érdeklődőjének rendelkezésére bocsássa anyagát.

Múzeumunk könyvtára tehát elvi célkitűzésének megfelelően állománygyarapításában ezt tartja szem előtt. Gyűjti a szakterület minden nyelvű szakmunkáit és különös tekintettel van a szovjet és az idevonatkozó népi demokratikus országok szakirodalmára.

Az iparművészet történet többretnű tudomány. A butor, fafaragás, interieur, művészi bőrmunkák, könyvkötések, elefántcsontból stb. készített használati tárgyak, ötvösség, fémművesség, kerámia, üvegművesség, a textilek rendkívüli változatossága /viselettörténet, szőnyegek stb./ történetére és jelenkori művészetére vonatkozó művek megszerzése még mind kevés lenne, ha könyvtárunkból hiányoznának az általános kultur- és művészettörténeti, történelemtudományi tanulmányok, a marxista esztétika irodalma, ideológiai munkák, melyeket a lexikonok, enciklopédiák, kézikönyvek, bibliográfiák, szótárak stb. egyre szélesedő hálózata egészít ki.

A könyvtár feladata tehát az is, hogy az iparművészettörténet-tudomány szak munkáinak elsőszámu nemzeti gyűjtőhelye, szakmai alapkönyvtára legyen. Ezt az anyagot rendelkezésére kell bocsátania minden érdeklődőnek, a tanulóifjúságnak, iskolai és egyetemi hallgatóknak, intézeteknek, iparművészeknek, tudományos munkahelyek kutatóinak, üzemeink dolgozóinak és tervezőműhelyeinek, magukat továbbképző érdeklődőknek - úgy azonban, - hogy ez aktív propaganda jellegét is mutassa.

Mindezekon kívül, a könyvtár a múzeum népnevelő munkájához csatlakozva támogatja és segíti annak tömegnevelő feladatát. Nem utolsó sorban pedig a könyvtárnak segítenie kell a vidéki múzeumban folyó tudományos munkát speciális anyagának kölcsönadásával és tájékoztató szolgálataival.

A könyvtár szerzeményezési politikájának és általános munkájának nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni azt a fontos körülményt,

- hogy az orsz. muzeumok között az egyetlen - mely a szakmai főiskolai képzéssel - egy épületben lévén - állandó kontaktusban van. Az Iparművészeti Főiskola hallgatói, a fiatal tervezőművészek szakirodalmi felvilágosítása - a rövid, informatív eligazítástól a szakterületük problémáinak mélyebb megismertetéséig - igen sokszor a könyvtár feladata. Habár a Főiskola külön könyvtárral is rendelkezik, bizonyos vonatkozásokban a muzeum könyvtárát pótolni nem képes.

Felvetődik a kérdés, hogyan készül fel a könyvtár e megnövekedett feladatokra, továbbiakban mik a tervei, elvi és gyakorlati célkitűzései a jövőt illetően?

A háborút követő években primér feladat volt, hogy elsősorban anyaga teljes feldolgozásával, /leltározás, címfelvétel, raktáraknak rendezése/, a könyvanyag revíziójával, az alfabetikus katalógus elrendezésével hozzáférhetővé tegyük anyagunkat. Evvel párhuzamosan építettük ki kapcsolatainkat a MSZT Dokumentációs osztályával, Gorkij könyvtárral, Horizonttal, a cseh, lengyel és bolgár olvasóteremmel, ahonnan fordítási anyagot szereztünk be.

Jelenleg - a folyóiratanyaggal együtt /812 féle periodika és 42 currens folyóirat/ - közel 30.000 kötetet kitevő állomány numerus currens rendszerben raktározott, két, illetve három nagyság szerint. - E nagy feldolgozási és rendezési munkák után kezdtünk hozzá a szakkatalógus készítéséhez, mely a szakterület speciális feladatait figyelembe véve, tárgyszó-katalógus és betűindexes rendszer kombinációja. Bár ez a munka még folyamatban van, a már elkészült közel 10.000 szakkarton alapján a kereső könnyen tájékozódhat a szakterület egyes ágaiban meglévő munkákról.

A lefordított szovjet és népi demokratikus szakcikkek tárolási rendszere szintén numerus currens, elhelyezése tékázott. A 170 drb cikkről alfabetikus és szakkatalógus nyújt kielégítő tájékoztatást.

A könyvtár állományának feldolgozása és rendezése azonban nem bizonyult elégnék ahhoz, hogy a mai igényeket minden téren ki tudja elégíteni. Szükségesnek mutatkozott az olvasótermi berendezések korszerűsítése, a könyvtári munkaeszközök, "szerelések" felfrissítése, kibővítése, sőt kicserélése. Az utóbbiakra a múlt évi feldolgozó munkák után, az év végén, illetve ez év elején került sor.

A könyvtár értékes anyagát így most már kényelmesebb és megfelelőbb környezetben tudja a kutatók rendelkezésére bocsátani.

A vidéki múzeumok iparművészeti szakkönyvekkel való ellátása érdekében a még elosztásra váró nagymennyiségű anyag mellett, már ebben az évben több mint 180 drb könyvet küldtünk szét vidéki múzeumok könyvtáraiba. Ezekon kívül állandó kölcsönzéssel látjuk el nemcsak a múzeumok, az egyetemek kutatóit is /pl. Pécs, Szeged, Sárvár stb./, de a belföldi keresletet meghaladva, Könyvtárunk bekapcsolódott a nemzetközi könyvforgalomba is, a Széchényi Könyvtár Könyvforgalmi Osztályán keresztül.

A könyvtár állományfeltárásának jelentős eszköze a könyvpropaganda. Hiszen éppen az aktivitás jellemző tulajdonsága kell,

hogy legyen az új típusú szocialista tudományos könyvtárnak. Könyvtárunk olvasótermei folyósóján a múlt esztendőben kezdtük el állandó könyvkiállításaink megrendezését. Ezeknek egyik legkedveltebb és legcélszerűbb formája az újdonságok kiállítása. Jelentős sikere volt a szovjet szakkönyvekből rendezett bemutatóknak is. Ebben az évben négy kiállítás megrendezését vettük tervbe: kettőben új szerzeményeinket mutatjuk be, majd a népidemokratikus és szovjet szakirodalom legfrissebben megjelent műveit, továbbá könyvtárunk "ritkaságainak" legérdekesebb darabjait állítjuk ki. Az új szerzeményekről ezenkívül külön jegyzékben számolunk be.

Két újításról szeretnénk még megemlékezni abból a célból, hogy azokat esetleg más muzeumok könyvtáraiban is hasznosíthassák.

Az egyikre Kéki Béla, a Műegyetemi Műszaki Könyvtár osztályvezetője hívta fel a figyelmünket, könyvtárunk és rendszerük tanulmányozásával kapcsolatban és ezt bevezettük könyvtárunkban is. Ez az új szerzemények címfelvételének külön kis dobozban, szembeütő helyen való elhelyezése, rövidebb, havonkénti időtartamra, esetleg szakosított variációban. Így a látogató azonnal értesül - het a számára rendszerint legérdekesebb kérdésről: milyen új könyv van abban a tudományágban, azon a területen, ahol ő dolgozik?

A tudományos könyvtárak egyik legfontosabb feladata a szerzeményezés tervszerű és permanens lebonyolítása, a külföldi szakirodalom folyamatos tanulmányozása bibliográfiákban, folyóiratok annotált könyvismertetéseiben. - Annak érdekében, hogy minden, a szakterületet érdeklő könyv fel legyen jegyezve, a következő módszert honosítottuk meg: A külföldi folyóiratok minket érdeklő könyvrecenzióiról, vagy a "rejtett bibliográfiákban" lévő könyvcimekről szabályos felvételt készítünk, jellegzetes színű kartonon. Ezeket alfabetikus sorrendben tároljuk, s megrendeléskor ezen jegyezzük fel a megrendelés feladását, reklamációt, vagy a könyv megérkezését. Ez a munkamódszer kettős célt szolgál: a legújabb szakirodalomról kis bibliográfia áll a könyvtár rendelkezésére, de ugyanakkor adminisztratív is könnyen kezelhető és jól felhasználható a mozgatható lapokból álló, szabványméretű felvételi kartonlap. Véleményünk szerint kis, vagy közép nagyságú tudományos könyvtárakban jól használható a nálunk már bevált újítás.

Láttuk az iparművészettörténet területén is a jelenkor művészeti törekvései iránt mutatkozó fokozott érdeklődést, ezért a könyvtár a fent ismertetett és más számos feladat elvégzésével fokozottabban kíván a tudományos dolgozók és az érdeklődők rendelkezésére állni. Talán nem véletlen, hogy a könyvtár látogatottságának legnagyobb emelkedése éppen az utolsó két évben következett be. 1950-hez viszonyítva 1953-ban a látogatók számának 300 %-os emelkedését és a kiadott művek számának 220 %-os emelkedését mutatja a statisztika. 1954. márciusában a könyvtár történetében eddigi legnagyobb forgalmat értük el: 310 látogató 1330 művet kért ki, ami, tekintve, hogy speciális tudományos szakkönyvtárról van szó, a múlthoz viszonyítva igen szép eredménynek mondható. Ezek a szürke szám adatok azt bizonyítják, hogy szorgalmas és szakszerű munkával anyagunkat valóban közkinccsé tehetjük. Ha a könyvtár dolgozói jól értelmezik feladatukat és gyors, pontos, fegyelmezett és helyes irányba haladó munkát végeznek, a könyvtár otthona lehet a szakembereknek, "kirepülő tésze" a fiatal, tervező növendékeknek.

Az Orsz. Iparművészeti Múzeum Könyvtára további munkájában is követi fentvázolt elvi célkitűzéseit, - ezek szem előtt tartásával - megvalósítani az új típusú szocialista tudományos könyvtárat. Fontos feladata továbbra is, még jobban elmélyíteni az élő iparművészettel való kapcsolatát, mind a tervező műhelyekben dolgozókkal, mind a Főiskolában tanulókkal egyaránt.

Egyre gyakrabban szeretnénk látni, ami már a tavalyi évben sem volt ritka, hogy gyári tervezőműhelyeink iparművészei éppugy, mint a főiskola egy-egy tanszaka, kollektíven keresi fel könyvtárunkat, hogy ott szinte egy egész napot eltöltve, elmélyedve tanulmányozhassák azokat az érdekes szakkönyveket, melyeket őrizni, gondozni és forgalmazni könyvtárunk feladata.

Valamely munka elkezdésekor a további feladatok és lehetőségek igazán csak "menet közben" bontakoznak ki. Ezt mi érezzük legjobban, és azt, hogy az út kezdetén állunk.

A fejlesztés azonban személyi és dologi feltételeket követel: szakképzett, a könyvtár gyakorlati ismeretében, a könyvtárban és tudományokban jártas, munkájukat szerető munkatársak számának növekedését, területi, terjeszkedési /raktár, stb./ lehetőségeket, jobb, tökéletesebb, modernebb felszerelést /írógép stb./. Annál is inkább szükséges ez, mert múzeumunk ismert raktározási problémái könyvtárunkat olyan mértékben érintették, hogy jelentős anyaggal rendelkező fölös példányállományának raktárhelyiségét és ruhátárát más célra kellett átadnia - ideiglenes jelleggel addig, míg a múzeum általános raktározási nehézségei valami módon csökkennek. Jóllehet, miként a múzeumé, úgy a könyvtár fejlesztése, a forgalom növelése alig képzelhető el területének szűkítése mellett.

Az Országos Iparművészeti Múzeum Könyvtárának, mint speciális tudományos szakkönyvtárnak egyre inkább terjesztenie kell a maga területén a szocialista könyvtár nevelő feladatát, melynek komponensei - a politikai-, szakmai-, művelődési feladatok - nem elszigetelten, hanem egymással szerves összefüggésben jutnak érvényre.

Koós Judith

RÉGÉSZETI KUTATÁS ÉS EMBERTANI GYŰJTÉS.

A régészeti és történeti embertani kutatásoknak az elmúlt évek során kialakított szorosabb együttműködése néhány olyan kimagasló eredményre vezetett, amelyek indokolttá teszik, hogy rámutassunk a közös célkitűzések és szempontok fontosságára. Mielőtt az említendő célkitűzésekre és szempontokra ismertetésére áttérnénk, röviden utalni kívánok azokra a feltételekre, amelyek lehetővé tették a régészet és történeti embertan részéről az együttműködést. A korábbi - főleg az 1920-1940 közötti években szokásban volt kutatási együttműködés személyi alapon nyugodott /Hillebrand, Fettich-Bartucz, stb./, míg az újabb kutatásokat az intézményes és rendszeres együttműködés jellemzi. Ennek feltételeit a Történeti Múzeum Régészeti Tára, Adattára; a Természettudományi Múzeum Embertani Tára és mindenek felett a Magyar Tudomá-

nyos Akadémia perspektivikusan kialakított kutatási tervei tették lehetővé. Az elvi alapok mellett ugyancsak itt kell megemlékezni azokról az anyagi feltételekről is, amelyeket a Muzeumi Főosztály és a Magyar Tudományos Akadémia megfelelő osztályai részéről nyújtott nagyobb összegű leletmentési és kutatási célhitelek biztosítottak.

Rendszeres együttműködés következett mindenekelőtt is abból a felismerésből, hogy a régészetnek, őstörténetnek és a történeti embertannak a mai modern értelemben vett problematikája számos ponton találkozik és megoldásuk csak komplex módszerrel érhető el. A régészet feladata a sajátos problémákon túl az, hogy rekonstruálja az emberi közösségek anyagi és szellemi kultúráját, azaz ethnikai és társadalmi strukturáját, annak eredetét, fejlődését és kialakulását. A történeti embertan feladata viszont az, hogy az említett közösségek biológiai strukturáját, annak eredetét és kialakulásának egyes fázisait határozza meg. A két feladatkör problémái teljesen átszövődnek egymáson s ebből következőleg a régészeti és embertani adatok, legyenek azok bármily mellékesnek tűnők - kölcsönösen jelentősékké válhatnak a későbbi kutatás folyamán. Ezek a célkitűzések vezettek oda, hogy ma már minden tervátsáson és leletmentésen a régészek mellett antropologusok is jelen vannak. Ezáltal vált biztosítottá az embertani leletanyag szisztematikus felvétele és begyűjtése. Ennek igazolására csak néhány számadatot kívánok megemlíteni. 1945 előtt az ásatások és leletmentések embertani anyaga évente 50 - 100 koponyával, illetve csontvázal gyarapították az embertani gyűjteményt. Abban az időben egyes esetektől eltekintve, az embertani leletek megmentésének mértéke a régész kartársak érdeklődésétől, szakismeretétől és nem utolsó sorban egyszerűségétől függött. Az akkori gyakorlatnak megfelelően csak esetlegesen volt biztosítva antropologus részvétele a nagyobb jelentőségű ásatásokon /Székesfehérvár-Rádiótelep, Mosonszentjános, stb. ásatások/. Az anyaggyűjtésben rendszeresített együttműködés eredményeként ujabban évente kb. 800 - 1000 koponya és csontváz az évi gyarapodás. Így értük el azt, hogy a Természettudományi Múzeum Embertani Tárának gyűjteménye ma 8300 régészeti hiteles lelettel rendelkezik. Ugyanitt kell megemlítenem, hogy a korábbi, inkább központositott gyűjtés mellett, súlyt helyezünk arra, hogy a vidéki múzeumok leletmentéseinek és ásatásainak embertani anyaga a megfelelő múzeumban, a régészeti leletekkel együtt, kis önálló embertani gyűjteményben nyerjenek elhelyezést. Nyolc nagyobb vidéki múzeum rendelkezik ma rendezett embertani gyűjteménnyel - /kb. 1500 régészeti hiteles koponya és csontváz/.

Az embertani gyűjtemények anyagának előbbiekben vázolt számszerű emelkedésénél sokkal jelentősebb a szorosabb együttműködés következtében a gyűjtött leletek tudományos szempontból való értékelhetősége. A teljes feltárás gondolatának megfelelően végzett ásatások és a következetesen végrehajtott egységes rendszerű megfigyelések adják lehetőséget annak, hogy társadalomtudományi és biológiai szempontokból szélesebbkörű áttekintést adhassunk egy-egy temetőben eltemetett népesség, közösség tényleges strukturájáról. A következőkben röviden foglalkozom azzal, hogy embertani szempontból mit jelent a teljes feltárás. Mindenekelőtt is jelenti azt, hogy a feltárás alatt álló temető minden sírjának csontvázanyagát meg kell menteni - a lehetőség határain belül minél teljesebben. Ebből következik, hogy a gyermeksírok csontvázanya-

gára éppen oly gondot kell fordítani, mint a felnőttekére - legyenek azok csak néhány hetes, vagy hónapos korúak elhalálózásukkor. A nagyrészt elkorhadt és csak nyomokban meglévő sírok csontváz-anyagát ugyancsak meg kell menteni, mert a későbbi laboratóriumi vizsgálat során esetleg meghatározható azok neme és elhalálózási életkora. A tárgyi anyagfelvételen túl az antropologus a temető minden sírjáról a régészekhez hasonlóan csontvázlapot készít, amelyen a szokásos régészeti adatokon túl - a biológiai-
lag értékelhető adatokat is feljegyzi pl. a sémában megadott fogképletben a meglévő és életben elvesztett fogakat bejelöli; a helyszínen megállapítható kóros elváltozásokat feltünteti, valamint mindazon adatokat feljegyzi, amelyek a csontváz állapotával, jellegével kapcsolatosak. Feleslegesnek tűnik, de itt kell megemlékezni arról, hogy a tudományos feldolgozás szempontjából alapvető fontosságú kérdés a csomagolás, a jelzések pontossága és végül a szállítás kérdése. Az esetleges keveredés elkerülése végett minden sír koponyájára és az ép hosszucsontokra színes írónnal /tinta és grafit ceruza kerülendő, mert azok elmosódnak/ a sírszámot rá kell írni. A koponyákat a jelzések ellátása után, gondosan megtisztítva, biztosító kötésekkel ajánlatos átkötni és vattával bélelt 20x15x18 cm-es kartondobozokba csomagolva kell előkészíteni a szállításra. A dobozba illetve a csomagba a lelőhely, sírszám megjelölésével cédula helyezendő; ugyanezen adatok a dobozon kívül is feltüntetendők. A vázcsontokat hasonló jelzésekkel ellátva ép, teljes csomagolópapírba kell csomagolni. Újságpapírt és már használt papírt, amennyire lehetséges - nem ajánlatos használni, mert azok szakadása, vagy azokon lévő korábbi jelzések zavarra vezethetnek. A koponyadobozok és vázcsomagok jól erősen átkötendők spárgával. Az így elkészített csomagok faforgáccsal, vagy szalmával bélelt ládába csomagolva szállítandók - minden esetben feltüntetendő a "törékeny" jelzés. A teljességhez e problémák szorosan hozzátartoznak, ugyanis legyen bármilyen pontos egy feltárás, ha az előbb említetteket elhanyagoljuk, úgy nagyban veszélyeztetjük az egész ásatás tudományos feldolgozásának eredményességét.

Az elmúlt évek akadémiai tervásatásai és leletmentései közül a "teljesség" szempontjait figyelembevéve, embertani viszonylatban a Polgár-basatanyai /korarézkori/, az alsónémedi /péceli k./ a kerpusztai /XI. század/ és a jelenleg még folyamatban lévő halimbai /X-XII. század/ feltárások a legjelentősebbek. Nagyságuknál, valamint annál a körülménynél fogva, hogy a jelenlegi ásatást korábban megelőzően Kerpusztán és Halimbán az említett temetőkben nagyobb mértékű bolygatás nem történt, lehetőségét adja, hogy régészetileg és embertanilag az összefüggéseknek olyan láncolatát oldja fel, amelyet számos helyen végzett korábbi rész feltárások egyike sem adhatott meg.

Embertanilag pl. a halimbai ásatás a következő probléma kifejtésére nyújt lehetőséget. Eddig 877 sírt tártunk fel, az ásatás befejeztével kb. 920-940 sír anyaga áll majd rendelkezésünkre, azaz a temető közel 100 %-a. A pontos életkor és a nem meghatározása alapján a település népességének teljes biológiai struktúrája meghatározható - azaz a nemek aránya, a gyermekek és felnőttek aránya; az átlagos elhalálózási életkor - külön-külön a férfiakra és nőkre vonatkozóan; a csecsemőhalandóság mértéke; a várható élettartam; a temető igen jól datált kronológiai időhatárainak és az átlagos életkornak ismeretében az ott eltemetett

generációk száma is meghatározható. Az egymást követő generációk számának ismerete alapján meghatározható az egy generációban éltek száma, amely a további bontásban megadja az elemi biológiai egységek - családok - számát. Mindezen demografiai adatok alapján meghatározható a település lélekszáma, népsűrűsége.

A halimbai temető éremleletei alapján az egész temetőn belül részegységek különíthetők el, s e körülmény lehetőséget ad arra, hogy az említett demografiai viszonyokat az egyes egymástkövető időperiodusokra külön is meghatározzuk és ebből az egész település fejlődésének mértékét is meghatározzuk. A pontos, kronológiailag elhatárolható egységek, a társadalmi és gazdasági jelenségek fejlődésének meghatározására is lehetőséget nyújtanak, valamint arra, hogy bizonyos új elemek megjelenésének időbeliségét is meghatározhassuk.

Továbbá a teljes anyag megmentése alapján és a kóros elváltozások tanulmányozásával bizonyos mértékig képet adhatunk a közösség egészségügyi viszonyaira vonatkozólag is. A gerincoszlopot alkotó csigolyák izületi elváltozásai, a végtagsontok deformációi, a különböző, a csontokon kimutatható pathogén folyamatok meghatározása bepillantást engednek az akkori idők egészségügyi viszonyaiba. /Leggyakoribb kóros elváltozások: exostosisok, arthritis, osteomalacia, osteomyelitis, tumorok, Paget-kor, rachitis, spondylosis, stb./ A teljes temető anyagának feltárásával, a nem és életkor ismeretében nemekre és életkorokra viszonyszámokban adható meg az említett megbetegedések előfordulása. Ezek a viszonyszámok ismét a populáció strukturája szempontjából értékelhetők.

A fogazaton tett megállapítások /fogszuvasodás, paradentozis, abrasio/ egészségügyi és táplálkozási szempontból értékelhetők.

Az időrendiség, s a demografiai és egészségügyi adatok birtokában kell végül hozzálátnunk az antropológiai struktúra meghatározásához. Más szóval a biológiai és társadalmi alapok ismeretében a közösséget alkotó tipológiai kép nemcsak statikusan, hanem fejlődésében adható meg. Különösen a kerpusztai temető és méginkább a halimbai temető anyaga nyújt erre lehetőséget.

Az embertani jellegek /metrikusak és morfológiaiak/ meghatározása az egész közösség minden tagjára vonatkozólag az előbbieken említett körülmények figyelembevételével módot nyújt arra, hogy rekonstruáljuk Halimba X-XII. századi népességének emberét.

A történeti rassa koncepciójában nemcsak egyszerű rekonstrukcióról lehet szó, hanem a temető teljes anyagának birtokában, nyomon követhetjük azokat a biológiai folyamatokat, amelyek az etnikai érintkezés következtében végbementek, vagy amelyek a társadalmi, gazdasági és környezeti tényezők hatásával függtek össze.

A temető teljes szerkezetének ismeretében, az embertani anyag teljes vizsgálatában nemcsak a típusok fejlődéstörténetének egy időben történt változásait követhetjük nyomon, hanem a variációk vizsgálatával bizonyos familiáris jellegek megállapítása is lehetséges, amely további kisebb egységek elhatárolását teszi lehetővé.

A történeti embertani kutatás a régészettel és történettudománnyal együttesen a megmentett temetők embertani leleteit mint történeti forrásanyagot igyekszik megszólaltatni és a teljes kép ismeretében igyekszik meghatározni az egykor élt népek biológiai múltját és fejlődéstörténetét.

Nemeskéri János

A GYULAI VÁR ÉS A MUZEUM.

A zord külsejű középkori vár épülete 1944-ig a grófi park fái és bokrai közé rejtve, repkénnyel dúsan befuttatva csak a népmondáknak szolgált forrásul. A gyulai dolgozók közül ma is sokan tudni vélik, hogy a várat a törökök építették, hogy ma is az ő tulajdonuk és hogy ők nem engedik sem elbontani, sem használatba venni. A szaktudományok sem sokkal pontosabban dolgozták fel a gyulai várat. A város történeti monográfiájában súlyos hibákkal terhelt alaprajzok és keresztmetszetek és hasonló történeti feltevések láttak napvilágot, melyek nemcsak az olvasóközönség körében terjedtek el, hanem a történeti és műtörténeti irodalomban is. Minderre természetesen csak akkor derült fény, mikor a múlt év őszén a városi tanács kezelésébe került az épület. Ekkor hozzáfogtam a vár falainak és helységeinek részletes megfigyeléséhez, felméréséhez és az építkezések kronológiájának összeállításához. Ezt nagymértékben megkönnyítette a közben megindult helyreállítási

munkával kapcsolatos földmunka, mely szintén ismeretlen részleteket tárt fel.

Eddig hét periódusát ismertem meg az erődítmények bővítésének és korszerűsítésének.

1./ Valószínűleg a tatárjárás után épült a máig fennálló 14 m magas téglapépület nyugati része. Itt igen korai részletek maradtak fenn, például két csapóajtó maradványai a bolthajtásos mennyezetek közepén, régies lőrések, stb. Az építkezés 2. periódusában ennek a palotának a keleti falát nagyjából lebontották és egy hosszukás udvart építettek hozzá ugyancsak 14 m magas falakkal kerítve. Az egyik hosszú fal közepébe vaskos torony épült, rajta kapu. A kapunyílás teljes épségben máig fennmaradt. Ez volt a belső vár egyetlen bejárata a török kor végéig. A vár igen elmesésen van megszerkesztve a lovaskirohanások és visszavonulások megkönnyítésére, valamint a kapu védelmére. Hozzáfogható talán külföldön sem kerül. Az átalakításoktól itt is csak a szerencsés véletlen mentette meg. Ez az építmény minden jel szerint Róbert Károly parancsára készült, mégpedig kerek 640 esztendeje. Az irott források csak arról beszélnek, hogy 1313-ban itt járt a király. De azt is tudjuk, hogy egy év múlva elcsapta a nádori méltóságról a Borsa nembeli Kopaszt, kinek birtokai idáig nyultak. Bizonyos, hogy a király előre készült a nádorral való szakításra, mert tudta, hogy Kopasz veszedelmes ellenfél, aki nem étallotta megöletni Kun Lászlót sem, mikor az Ajorján várába be-

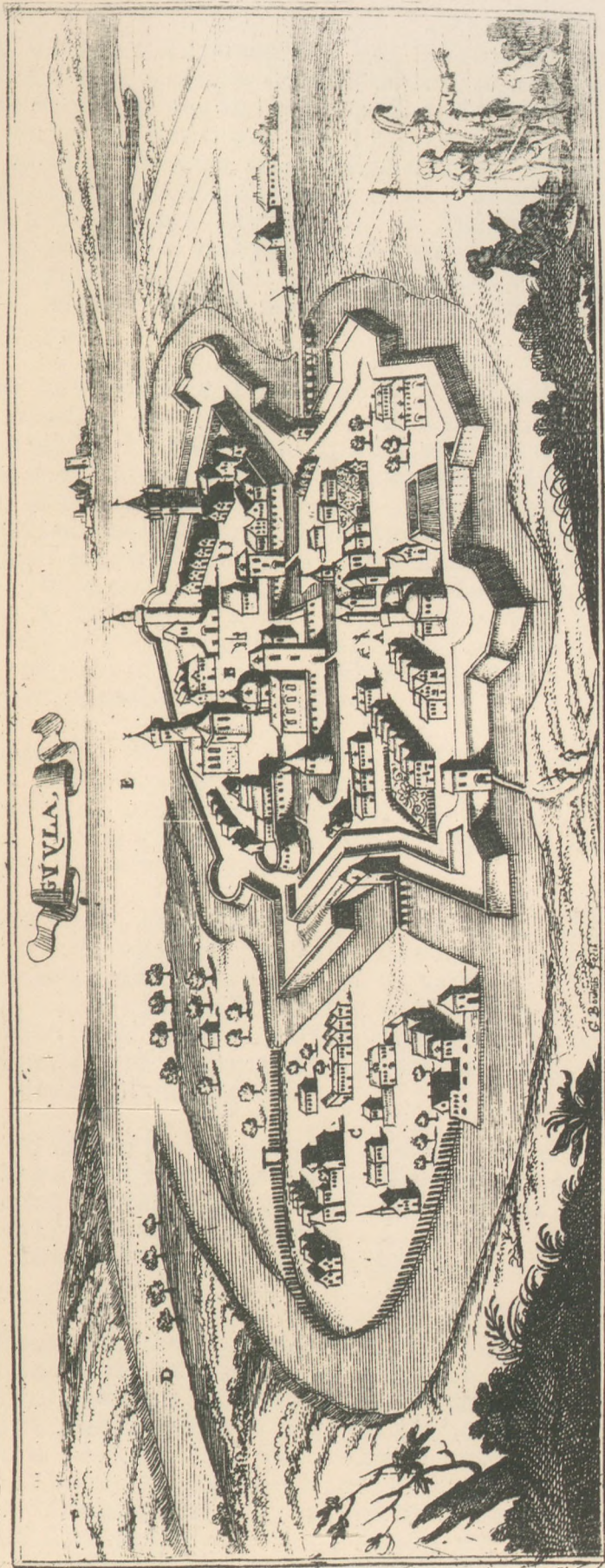
szorította. Így hát feltehető, hogy a király az időbeli birtokai és székvárosa Temesvár védelmére építette a gyulai várat. - Az évfordulóra várostörténeti kiállításunk keretébe beillesztett táblán hívtam fel a muzeum látogatóinak figyelmét.

A későbbi korok építményeiből alig maradt épségben valami. A 3. és 4. periódus építményeiről eddig semmit sem tudunk. A falak alapjai csak most kerültek elő a földmunkák során. Így tudtuk meg, hogy már a 14. század végén külső falak épültek a vár körül, kis, négyszögletes tornyokkal a falak közepén és rajtuk oldalozó lőrészekkel. Ezt a falat valószínűleg az erdélyi vajdaságot viselő Lonsonciak építették, kiknek Zsigmond király adományozta el a gyulai uradalmat. A külső falak sarkairól csak utólag építettek hat-szegletű tornyokat, feltehetőleg a Maróthyak, akik szintén magas közhivatalt viseltek. Ővük volt a macsói bánság és sokat hadakoztak a törökkel.

Az 5. periódusból csak egy rondella maradt fenn, melynek helyreállítása most folyik. Ugy vélem Corvin János műve, aki családját ide költöztette és két ízben is fegyverrel kergette el a király és a káptalan végrehajtóit. Az 5. és 6. periódust a bécsi hadilevéltárban fennmaradt Mirandola-féle térrajzról ismerjük. A 6. periódusnak nincs is más emléke, csak egy írott forrás, mely szerint Brandenburgi György kettős tömött, palánkkal vétette körül a várat. Ennek minden nyomát eltüntették a 7. periódus építkezései. A bécsi udvar a 16. század közepén végvárrá vált Gyulát hatalmas sáncokkal vétette körül, sarkain alaprendszerű bástyákkal. Ennek a sáncnak egy 60 méter hosszú szakaszán megmaradt a külső téglafal és abba beleépítve a vizikapu. Ez utóbbi szintén ismeretlen volt eddig, csak a német parancsnok jelentéséből tudunk róla, aki a töröktől átvette a várat.

A muzeumi bizottság megalakulásakor azonnal felvetődött a vár megóvásának és hasznosításának kérdése. A bizottság kezdeményezésére a Műemléki Csoport és a helyi tanács még a múlt év tavaszán közös szemlét és értekezletet tartott ez ügyben és kisebb összeget biztosított a legsürgősebb állagmegóvási munkákra. A középkori épülete ekkor még a Honvédelmi Minisztérium rendelkezése alatt állott. A Népművelési Minisztérium kérésére és a helyi muzeumi bizottság többszöri sürgetésére a múlt év őszén a katonaság átadta a várat a helyi tanácsnak.

Addig csak a középkori épület mellett álló rondella javítására és hasznosítására gondolhattunk. Ezt a város történetének írója és nyomában a helybeliek is lőporostoronynak tartották egy XVII. század végi német jelentés alapján. Felmértem és elkészítettem helyszínrajzát, valamint rekonstruált képét s eredeti rendeltetésének bemutatására kiállítást akartam rendezni benne. A kiállításon vázlatosan ismertetni készültem a vár történetét is. A rondella alsó helységében, melyet a 18. században pincévé alakítottak át, a szociális otthon krumpliját tárolták addig. A helység takarítását, a homok kihordását a gimnázium, a tanítóképző intézet diáksága, a helybeli kultúrscsoport tagjai vállalták. Az ujkori homokréteg alatt 16.17. századi szemét anyaggal töltött vermet találtunk. A diákok nagy gonddal gyűjtötték össze a régi cserépedények darabjait és a különböző állatok csontjait. Többek közt előkerült néhány alig hiányos cserépedény is,

I. Penters. ex. Anv. A. de onder stadt. B. de Binnestadt met het Slot. C. de Voorstadt. D. de Riviere Fokvierkeres. E. de Zee Zarkat.

egy lócsontból készült korcsolya, egy kézimalom alsó és felső kővének darabjai és egy csinos kis kőedény darabjai, oldalán rőneszász levéldisszel, tetején kiterjesztett szárnyu sassal. /A sassnak csak a feje és szárnya van meg./ A legjelentősebb egy a rondella építése előtti torony alapfalainak az előbukkanása volt. Ez egészen új megvilágításba helyezte a vár történetét, mert egy addig ismeretlen periódusát tárta fel az építkezéseknek. Most tudtuk meg, hogy a rondella helyén korábban egy kisebb hatszögletű torony állt, melynek falai 80 cm. vastagok voltak.- /A rendellé 3 m. vastag./ A várnak tehát már a XV. század elején is voltak külső falai és tornyai.

A városi tanács kérésünkre lebontatta a rondella mellé épített grófi istálló rozzant maradványait. Kiderült, hogy a rondella külső falait az istálló kedvéért kétoldalról is alaposan lefaragták. A lefaragott részek alapjait a Tűzoltó tanfolyam résztvevői ásták ki egy délután társadalmi munkában. - Mindezek során kiderült, hogy a rondella a rendelkezésünkre álló csekély anyagi erővel nem állítható helyre olyan mértékben, hogy ott kiállítást rendezzünk, tehát erről egyelőre lemondtunk. Viszont részletes javaslatot terjesztettem be a M.T.A.-hoz a vár ásatására vonatkozólag és kértem annak beiktatását a jövő ötéves tervbe. Ugyanakkor a Muzeumi Bizottság küldöttség útján kérte a Műemléki Csoportnál a vár helyreállításának programba iktatását.

Ez az idén valóra is vált. A csoport százötvenezer forintot állított be e célra költségvetésébe, amit a Megyei Tanács tervosztálya ötvenezer forint beruházási hitellel toldott meg. Így lehetővé vált a rondella, a lovagterem és a lőporos kamra helyreállítása és használhatóvá tétele is.

A munka a nyár elején megindult. A félig föld alá temetett rondellát kiásattuk, s a Műemléki Csoport kőműves és ács brigádja nem sokára teljesen helyreállítja ezt a hatalmas erődítményt, ásitózó ágyu-lőrésével. A földmunkák során előkerült a hatszögletű toronyhoz csatlakozó 1 m vastag külső fal 23 m hosszú darabja, rajta egy kis négyszögletű torony maradványai, egy lőréssel. Erről sem volt eddig semmi tudomásunk.

A már említett vizikaput is a nyár elején takarította ki egy önkéntes brigád Kiss István tanár vezetésével. Igen szűk, többször megtört és meredeken felfelé vezető folyósó ez, mely a sánc elé vert palánk mögül vezetett a várba. A XVIII. században a sáncot lebontották és istállót építettek a helyére. A folyósót földdel hányták be.

A vár így sok érdekes, eddig ismeretlen részlettel gazdagodott. Az ásatások, kutatások hírére mind nagyobb számban keresik fel távolabbi vidéken lakó dolgozóink is. Ezek tájékoztatására vasárnap délutánonként hadtörténeti és építészeti magyarázatokkal körsetét rendezünk a várban. Ugyane célból szükségesnek látszik, hogy a most helyreállítandó lovagteremben kiállítás formájában ismer-tessük a vár történetét, az egyes építmények eredeti rendeltetését és korát, az átalakítások történetét és okait, magát a vár építését előidéző politikai, gazdasági és társadalmi okokat.

A város fejlesztési tervében különben is a vár épülete van kijelölve a muzeum céljára és a muzeum átköltöztetése a helyreállí -

tással egyidőben fokozatosan mehet végbe. A várnak jelenleg 30 boltozott helysége van. - Sajnos a földszinti helységek nedvesek, s így muzeális célokra alig alkalmasak, csak kőtárnak, vagy szénraktárnak felelnek meg. A helységek nagyrészt igénybe venné a különböző korok lakásberendezésének és fegyverzetének bemutatása. Régészeti és néprajzi kiállításra a két nagy lovagterem kínálkozik. Az udvar északi sarkában összeomlott épületrész helyén modern raktárhelységek, műhelyek, irodák és felülvilágító kiállító helységek építésére nyílik alkalom.

A város fejlesztési tervébe felvettük a várakok helyreállítását, vizzel való megtöltését és a vár keleti oldalán a régi növényvilág betelepítésével park létesítését. A 30 méter széles várakok kellemes csolnakázó helyet ígér. Mellette az 1832-ben épült fedett lovardából alakított sport csarnok /műemlék/, a körösparti strandfürdő, a sportuszoda medencéje olyan komplexum, melyben a muzeum és a vár méltó helyet foglalhat el. A létesítendő park tulsó oldalán folynak a tervbe vett gyógyhatású melegvízfürdő előkészületei. A huszárvár területén épült barokk kastély is a fürdőhöz kapcsolódó reumakórház céljait szolgálná. Ha mindez megvalósul, a gyulai vár is kibontakozik a feledés porából és élő tanuként fogja elmondani a magyar dolgozóknak viszontagságos történetünk tanulságait.

Lükő Gábor

" VÖRÖS HAJNAL MAGYARORSZÁG FÖLÖTT".

Azt hiszem valamennyiünknek - akik jelen lehettünk - élénken emlékezetében él az a nagyszerű békegyűlés, amelyet a múlt évben egy ragyogó júniusi napon rendezett Budapest népe a Béke Világtanács ülésein résztvevők tiszteletére. Az emelvényen képviselve volt mind az öt világrész. Egymás kezét fogva állt ott a francia békeküldött, a sárgaruhás ceyloni buddhista egyházi vezető, a szovjet író, a japán festőművész, a magyar küldöttek, s ki tudná elsorolni hányan és honnan a világ legkülönfélébb tájairól. Ábitatos csend töltötte be a hatalmas teret midőn szakállas, népviseletbe öltözött indiai énekes lépett az emelvényre és egy indiai dalt énekelt a békéről és a világ népeinek testvériségéről.

A gyűlés után a tömeg nehezen akart széttaszlani, a lelkes hangulatban mindenki kezét akart fogni valamelyik békeküldöttel. Előttem éppen a burnuszos transzjordániai és az arábiai küldött ment el, pillanatok alatt átleptem a kordont, s arabul köszöntöttem őket. Bizonyára a nem várt hazai üdvözlésnek köszönhetem, hogy pár perc múlva bemutatottak az egész tizenöt főből álló arab küldöttségnek. A küldöttség egyik tagja egy iraki író és költő

volt, mivel már az első percekben igen megbarátkoztam. Másnap este Germanus professzoréknál találkoztunk, harmadnap pedig már a Keletázsiai Múzeumban ült közöttünk. Itt kezdődött Kázim asz-Szammávinak, az Irakban született, Libanonba menekült haladó irónak a kapcsolata a magyar múzeumokkal. Szorgalmasan jegyzett, mikor meséltünk neki a múzeum történetéről és fejlődéséről, s midőn mutogattuk neki a közelkeleti művészeti anyagot, igen jó felvilágosításokkal látott el bennünket. Ott említette először, hogy hazatérése után könyvet ír Magyarországról, magyarországi tapasztalatairól.

Azóta több mint egy év telt el. Ez alatt az idő alatt többször kaptam levelet Kázim asz-Szammávitól. Néhány nappal ezelőtt kis csomagot hozott a posta Libanonból, Kázim asz-Szammávinak most megjelent könyvét: "Vörös hajnal Magyarország fölött."

Ismerteti könyvében Magyarország történetét, a magyar munkásmozgalom fejlődését, a két világháború között folytatott küzdelmet, a felszabadulás utáni eseményeket és a jövő szép, részben már valóra vált elképzeléseit: Sztálinvárost, Tiszalöket, Komlót. Külön fejezetet szentel a magyar egyetemeknek, az egyetemi képzésnek, a magyar irodalomnak, a könyvtáraknak és külön, két oldalas fejezetben számol be a magyar múzeumokról, s a következőket írja:

"A magyar múzeumok a népi demokrácia fokozott gondoskodását bizonyítják. Történeti, tudományos, művészi felépítésüknél fogva tárgyi bizonyítékokkal szolgálnak az egyes szakterületek fejlődéséről, és a társadalmi fejlődés egyes korszakaiban elért színvonaláról. Kiállításokkal, gazdagon felszerelt könyvtárakkal, népnevelő munkával segítik a szocializmus építését, a nép minden egyes rétegének kulturális emelkedését.

A magyar népi demokrácia 1949. évi 13. sz. törvényerejű rendelete gondoskodik az ország történeti, régészeti, művészeti és természeti kincseinek védelméről."

Továbbiakban a magyar múzeumok gazdag anyagáról számol be. Először a Szépművészeti Múzeumot ismerteti, kiemeli Leonardo, Manet és Breughel műveit, majd az antik osztályról számol be, ahol az egyiptomi anyag szép számmal van képviselve.

"A Történeti Múzeumban - írja - a honfoglalás, a 17-18. század háborúinak, az 1848-49 szabadságharcnak, valamint az 1919. Tanácsköztársaság emlékeivel találkozunk.

A Keletázsiai Művészeti Múzeum Kína, Japán, és különféle ázsiai országok művészeti emlékeit gyűjti.

A múzeumok kiállításai az ország különböző történeti korszakaival, a terület földrajzi kialakulását, gazdaságát, népének viselkedését és népszokásait mutatják be.

A múzeumokra költött beruházás az 1949. évi 7 millió forinttal szemben 1951-ben 10.5 millióra, 1952-ben pedig 18 millióra emelkedett, míg a múzeumok száma az 1951-es 66-ról, 1953-ban 88-ra emelkedett. A látogatók száma 1951-ben elérte a három milliót, ami az ország 10 milliós lélekszámát tekintve igen szép e-

redmény." Az író végül megjegyzi, hogy ez a kulturális és népnevelő munka napról-napra emeli a dolgozók minden rétegének történeti, technikai és művészi ismereteit.

Kázim asz-Szammávi könyvével nagy szolgálatot tett nemcsak azzal, hogy ismertetést ad a magyar nép történetéről, jelenlegi helyzetéről, azokról a tervekről, amelyek a nép életét a jövőben még szebbé és boldogabbá teszik, de egyúttal ez a könyv reménysugár, harci riadó is az arab tömegeknek, amely biztatást ad, hogy az a "holnap hajnal," amelyről a költő abban a versében áradozik, amelyet a Keletázsiai Múzeum vendégkönyvébe írt, -előbb vagy utóbb felvirrad:

Égő ostor ütött hátunkra sebet,
Csuklónkat csörgő bilincs fogja át,
De lerázzuk a magasból a zsarnok éjt,
S égre tüzzük a holnap hajnalát.
Feltüzzük, fel!
Nem rettent bünös csel sem,
Sem ha homokba takarni akar
Halálos orkán zord erővel, s letörni akar,
Am mi erősebbek vagyunk, mint a vihar!
Menekülj zsarnok, gyorsabban a szélnél,
Mely tüzhelyünk hamvát viszi széjjel,
Virrasztva leszünk, míg mulik az éjfél.
Felkeltjük a csillag fényét, s a hajnal színét,
Menekülj, míg lehet, különben testedet
Szabadságunk saját véreddel festi meg!"

/Versbe szedte: Mátrai Betegh Béla/

Fehérvári Géza.

V I T A = F O R U M.

Juttassuk el a nem saját gyűjtőterületről származó, helytörténeti vonatkozású anyagot az illetékes muzeumoknak!

Az államosítás folytán különböző helyekről vidéki muzeumainkba beszállított könyvtári, irattári, ipartörténeti stb. anyagban, ezenkívül a rendezésre került régi raktári anyagban, azok leltározása során nem egy esetben olyan, főleg írott emlék akad kezünkbe, mely közgyűjteményünkben, városunkban, megyénkben nem bír különösebb jelentőséggel, de ugyanakkor, egy másik muzeum főleg helytörténeti vonatkozású kiállításának megrendezéséhez fontos kiegészítésként, esetleg régóta keresett láncszemül szolgálhat.

Természetesen lehetnek vidéki gyűjteményeinkben olyan társadalomtörténeti vonatkozású ritkaságok, nagy értékek, melyekről nehezen mondanánk le. Elsősorban áll ez nemzeti nagyjaink, szabadsághóseink, haladó szellemű íróink, költőink, képzőművészeink stb. kézírataira, emléktárgyaira. Mégis úgy hiszem, jobb szolgálatot tehetünk dolgozó embertársaink hazafias érzésének, szabadságszerető önérzetének, haladó hagyományaink iránt érzett megbecsülésének és nem utolsósorban munkahelye és munkája megszeretésének növelése

terén, mint hogyha raktárainkban ide-oda tologatjuk, fiókjainkban rejtegetjük a gyűjtőterületünkhöz csak nagy általánosságban, országos viszonylatban kapcsolódó, de egyik szomszédos muzeum számára esetleg igen fontos helytörténeti jelleggel bíró emléket.

Kétségtelenül gyakran előfordul majd olyan eset, hogy az általunk megajándékozott muzeumnak nem áll módjában a juttatást vizsgálni. Tekintve azonban, hogy az akció valamennyi muzeumra vonatkozik, így esetleg egy másik közgyűjteménytől kapunk értékes anyagot. A szekszárdi muzeum például éppen az egyik, tőle legtávolabb eső közgyűjteménynek: a soproni Liszt Ferenc Muzeumnak küldheti el Cserny soproni keltezésű kéziratát.

Javaslatom tehát fentiekkel kapcsolatban a következő lenne: Nyissunk a Muzeumi Híradó hasábjain "Kölcsönös segítséget haladó hagyományaink gyűjtéséhez" című rovatot s hozzuk ebben nyilvánosságra a helyi muzeumban őrzött, de helytörténeti szálakkal gyűjtőterületünkhöz nem fűződő akár jelentős, akár látszólag jelentéktelennek tűnő, ki nem állított idegen anyagot, hogy valamennyi közgyűjtemény tudomást szerezhessen arról. Az alábbiakban közlöm a szekszárdi muzeum könyvtári anyagából eddig kiválogatott, helytörténeti vonatkozású művek címjegyzékét, a területileg illetékes muzeum székhelyének megjelölésével.

Budapest: "Pest Solt Megye Térképe ... 1851."

P é c s: "Magyar nyelvtörténeti Szótár-Kísérlet, Mátyás Flórián. III. füzet. Pécsent, 1871."

P é c s: "Gazdasági Néplap ... Pécsent, 1887-91."

S o p r o n: "Wie einst! Gedicht v. ... Grafen Georg v. Szécheny. In Musik gesetzt von J. C. Cserny. ... Oedenburg d. 6/9 1881." /Kézirat./

S o p r o n: "CATALOGI Bibliothecae Hung. Széchenyano Sopronii ... 1807."

S z e n t e s,
esetleg

S z e g e d: "Csongrád Megye Térképe ... Szegedin, am 25=ten Marz 1861. J. Beinville.

S z é k e s f e h é r v á r: "Orvosi Törvény ... Melyet A KÉT NS. MAGYAR HAZA HASZNÁRA készített dr. Molnár János. Székes-Fejérvárott .. 1814."

S z é k e s f e h é r v á r: "GAZDAÁSGI VIZMÉRŐ ... Átallyában minden Magyar Gazdáknek, Gazdatiszteknek, Kertészeknek és Erdészeknek ... készített Udvardy János ... Székes Fejérvárott, 1827 "

A szekszárdi Balogh Ádám Muzeum keres: Balogh Ádám, Perczel Mór, Garay János, Vörösmarty, Wosinszky, Babics emlékanyagot.

Végül hézagos lenne fentiekben ismertetett javaslatom, ha nem vonatkoztatnám azt tágabb értelemben néprajzi, régészeti, sőt geológiai és képzőművészeti gyűjteményeink más muzeumok érdekkörébe eső anyagának kölcsönös kicserélésére is.

Mészáros Gyula.

A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM DERKOVITS-EMLEKKIÁLLÍTÁSÁNAK RENDEZÉSÉRŐL.

A Szépművészeti Múzeum 1954-ben rendezett Derkovits-emlékkiállítására eddig a legnagyobb a Derkovits Gyula műveit bemutató kiállítás között. A festő halála évében, 1934-ben, az Ernst Múzeum-ban rendezett hagyatéki kiállításon összesen 158 művet állítottak ki. Mivel a katalógus nem közli a művek anyagát, nem tudjuk megállapítani, hogy ebből hány volt a festmény és hány a rajz. A Fővárosi Képtár 1948-as emlékkiállításán a katalógus szerint 169 mű szerepelt. Ebből kb. 30 a jelentősebb festmények közül, a többi vízfestmény, gouache, rajz és grafika. Mostani kiállításunkon összesen 383 mű szerepel, ebből 133 olajfestmény, tempera, gouache és vízfestmény, 250 különféle rajz és grafika.

Az anyag összegyűjtésében nagy segítségemre volt a MMOK nyilvántartása, mert ebből számos jelentős műnek hollétét minden keresgélés nélkül megtudtam. Azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy a műemlékvédelmi törvény értelmében most már a Szépművészeti Múzeum keretén belül végzett nyilvántartási munkát igen hasznos, az eddigieknél is körültekintőbben és alaposabban kell végeznünk, mert a muzeológiai és műtörténeti munkát általában, de a monográfikus munkát különösen megkönnyíti, munkánk tudományos megalapozottságának színvonalát jelentősen emeli az a nagyszámú műtárgyanyag, amelyet évek során nyilvántartásunkban összegyűjtünk.

Természetesen az egyes képek utáni nyomzó-munka az emlékkiállítással nem zárulhat le Derkovitsal kapcsolatban sem, noha ennek máris volt eredménye. Hasznosnak bizonyult az újsághirdetés közzététele, mert bár nem sok, de néhány igen érdekes mű bukkant fel ennek következtében az ismeretlenségből.

A képek utáni kutatáskor igen szomorú tények is ismertté váltak. Megtudtam például, hogy az 1929-ben készült Hajnal és a Külváros, ennek az évnek két nagyszabású termése, a háború viszontagságai közben nyomtalanul eltűnt, valószínűleg elpusztult. Ugyancsak fő művei közé tartozik az Asszony kakassal c. /1932/, ez a háború után - értesülésem szerint - külföldre került. Elpusztult az alig ismert Tépő tigris is, amely Derkovits utolsó jelentős művei közül való. - Viszont előkerült sok más egyéb igen érdekes művel együtt néhány nagyon fontos alkotása, mint például a Gond /1932/, amely tudtommal Derkovits halála óta nem szerepelt kiállításon: azonkívül egy - szerintem - 1931-ből való monumentális hatású, realiztikus portréja feleségéről; valamint egy 1930-ban készült, a fasiszta terrort leleplező hét lapból álló nagyszerű tusrajz-sorozatának három lapja, stb.

Az emlékkiállítás előkészítésekor - hasonlóan a Madarász-emlékkiállítás rendezésekor követett gyakorlatomhoz - minden egyes művet megvizsgáltunk az Új Magyar Képtár két kitűnő restaurátorával, Sárdy Brutussal és Vasadi Hermannal. Az olajfestményeket egytől-egyig le kellett tisztítaniuk, mert 20-30 éven belül mindegyikre sok piszok, megsárgult, vagy megbarnult lakkréteg került, amely teljesen elfedte és megghamisította a festmények színeit. A nem-

rég még magántulajdonban volt "Utolsó vacsora" /1922/ kontár kéz áldozata lett. A szakad sérüléseket rosszul ragasztották be, és teljesen átfestették a képet. Sárdy Brutusnak fáradságos és nagy szaktudását erősen igénybevevő munkájára volt szükség, hogy a festményt ismér eredeti mivoltában állíthassuk ki. A Pásztorfiut /1922/ például okkerbarna sötét lakkréteg fedte, amelyben erősen kötő lenolaj volt. Ennek eltávolítását Vasadi Hermann végezte el kitűnően. De számos ilyen esetet sorolhatnék fel.

Külön gondot okoztak restaurálási szempontból Derkovits 1929-től festett olaj és különösen tempera képei. Ezeket ő csak a legkritikább esetben lakkozta be, hogy megőrizze a festék általa kedvelt matt hatását. Ezeket különös gonddal kellett letisztítani, a temperafestéket sem oldó vegyszerekkel, mert elég gyakori az olyan mű, amelynél igen nehéz megállapítani, hogy olajfestmény-e, avagy tempera, mert alkalmasint Derkovits a temperát olajfestékekkel keverve alkalmazta, vagy a temperánál olajat használt kötőanyagnak. /Valószínű, hogy ebből adódott, hogy egyes Derkovits-publikációkban a művek anyagánál vagy csak az olajfestmény vagy csak a tempera megjelölést használták. A katalógusban most ennek a hibának akiküszöbölésére nagy gondot fordítottam és néhány határesetnél az olajtempera anyagmegjelölést használtam./

Mind a Madarász, - mind a Derkovits-émlékiállítás előkészítéséből azt a tanulságot vontam le, hogy feltétlenül szükséges műveket jóelőre begyűjteni, hogy bőségesen maradjon idő a restaurálás elvégzésére. Mert hogy erre a munkára nagyon is szükség van, azt mindkét esetben tapasztaltam. A legjobb s szinte az egyetlen megfelelő alkalom egy-egy kiemelkedő mesterünk életműve állagának rendbehozására az emlékiállítás. És ha már országos muzeum rendez emlékiállítást, amelynek megvan az apparátusa ennek a munkának elvégzésére, akkor illő is, hogy elvégezzük. Ezzel elérjük azt, hogy az évtizedek folyamán többnyire magánosok közt vándorló művek visszanyerjék eredeti mivoltukat. Ez megilleti a szerepeltetett mestert és méltó erre a közönség is, amelynek bemutatjuk a műveket. A Szépművészeti Múzeumban ez a fajta kiállítás - előkészítő munka általános gyakorlattá kezd válni, az Új Magyar Képtár utóbbi években rendezett hasonló kiállításai így készültek.

A keret a kép "ruhája". Külön gondot fordítottam arra, hogy a sok helyről összegyűjtött képek gyakran nem hozzájuk illő, hatásukat és az egész terem hatását rontó kereteket kicseréltettem, természetesen csak lehetőségeinkhez mérten. Amennyire lehetett, a keretek színét, patináját is igyekeztünk hozzáhangolni a képekhez.

Az eddigi Derkovits-irodalomban a művek méretei is pontatlanok és egymásnak ellentmondóak voltak. Ezért minden egyes művet - keretből kivéve - gondosan, pontosan lemértem, hiszen szakmánkban a mű mérete igen fontos adat. - Különben is hasznos a műveket ilyen alkalomkor kivenni a keretből, mert esetleg érdekes, fontos adatokra bukkanhatunk, pl. a művész sajátkezü feljegyzésére. Így bukkantam rá egy 1921-ben festett tájkép hátlapján Derkovitsnak az arany és ezüst festékekkel való kísérletezésének nyomaira. Ha nem is éppen ebből az évből erednek ezek, mindenestre ez is bizonyítja, hogy Derkovits már a huszas évek elején kísérletezett az életművét oly jellegzetesen meghatározó anyagokkal.

A kiállítás rendezésénél természetesen - amennyire a különböző méretű termek és falfelületek engedték - figyelembe vettem a művek kronológikus sorrendjét. Igyekeztem ezen belül összeegyeztetni az elhelyezésnél a művek formai és tartalmi kapcsolatát. Vagyis ügyeltem arra, hogy a képek "szellősen" akasztva "önálló életet élhessenek," a maguk egyszeri mivoltában minél teljesebben hathassanak és egyszersmind ennek érdekében a kisebb s nagyobb, a fekvő és álló képeket igyekeztem formailag kellő összhangba hozni, hogy egymást követve, vagy egymásnak szembe nézve a falakon, egymást kiemelő s ugyanakkor egymással harmonizáló ritmusuk legyen. Arra is vigyáztam, hogy az egymáshoz közel álló képek szín és formastruktúrája a lehetőségekhez képest összhangozzék. Alkalmaztam az egyöntetű, vagy rokon karakterű képek egymásmellé helyezésének módszere mellett az ellentétes szín- és formakarakterű művek kontraszthatását is. A figurák mértékarányának egyezésére, a léptékre ugyancsak ügyeltem.

Mindezeket a formai szempontokat -, amelyek többnyire nem csak formaiak! - azon a legfőbb célon belül próbáltam megvalósítani, hogy a művek sorrendjével, egymás mellé helyezésével bemutassam magát Derkovitsot: hogyan fejlődött emberileg és szakmailag, s ennek következtében az időben fejlődő, alakuló ember és művész hogyan és miként vélekedett a világról; arról a világról, amelyben élt, amely hatott Derkovitsra, hogy ő pedig visszahasson rá műveivel. Hiszen Derkovits nem passzív álmódzó volt, hanem cselekvő harcos. A polgári világban olykor az előbbit szerették volna rábizonyítani. Kötelességemben tartottam, hogy a rendezéssel is elősegítsem az ellenkezőnek, az igazságnak bizonyítását. Ugy csoportosítottam a képeket, hogy az akkori életre egyre mélyebben és céltudatosabb harci hévvel reagáló Derkovitsot mutassam be.

Ennek a célkitűzésnek megvalósításába beletartozik az is, hogy Derkovits igen gazdag s eddig még a szakemberek előtt is alig ismert rajz-anyagából - a jelenleg hozzáférhetők közül - minden jelentős, vagy adalékként érdekes lapot kiállítottam. Ezek csaknem mindig közvetlen életmegfigyelések és ékesen bizonyítják, hogy Derkovits milyen szorosan tapadt a való világhoz, művésze mennyire a valóságból gyökerezik. A realista elmélyedésére vallanak nagyszámu vázlatai is kompozícióihoz. Ezekből a hozzájuk tartozó festményekkel egy teremben - tárlókban - is kiállítottam néhányat.

A műveken kívül tárlókban kiállítottam a nagyszámu dokumentum-anyagból a legfontosabbnak vélt tárgyakat, amelyek kiegészítik a látogatóknak Derkovitsra vonatkozó ismeretét, az embert s a művészt közelebb hozhatják hozzájuk.

Ha célkitűzéseimet valóban sikerült így megvalósítanom, akkor remélhetőleg ez az emlékkiállítás is jelent egy lépést a nagy proletárművész és életművének feltárása s szélesebbkörű népszerűsítése terén. Gondolom, ezzel a rövid beszámolóval is nyujtok némi segítséget fiatalabb kollégáim számára.

Székely Zoltán

KÖZEL - ÉS KÖZÉPKELET MŰVÉSZETE.

cimmel kiállítás nyílik decemberben az Iparművészeti Múzeumban. E kiállítás bemutatja az egyiptomi és iráni hellenizmus nyomán kifejlődött, Arábiából kiinduló művészet emlékeit. Ez a művészet az arabok hódításai nyomán gyorsan teret nyert Törökországban, Arábiában, valamint Egyiptomban, Szíria, Perzsia és a Kaukázus területein, de átvette az uralmat - hacsak bizonyos időre - India művészete felett is. Spanyolországban a mór uralom alatt kifejlődött művészet gyökerei is erre a területre vezetnek.

A nagy kínai nép felszabadulása után élénk figyelemmel kísérik a keleti népek szabadságmozgalmait és felszabadulásukért vívott harcaikat. Ezek a nagyjelentőségű események adták a gondolatot a kiállítás megrendezéséhez, hogy ezen keresztül dolgozó népünk megismerje az ezeken a területeken élő népek életét és művészetét.

Az alábbiakban a bemutatandó anyagról számolunk be, kiemelve a jelentősebb tárgyakat, illetve tárgycsoportokat.

A közel- és középkeleti művészet keletkezésének körülményei szükségessé teszik az előzmények ismeretét és bemutatását. Ezért kerülnek kiállításra Zichy Jenő kaukázusi expedíciója eredményeként hozzánk került Bakszán és Csegen-völgyi leletek, bár ezeknek megfejtése még a jövő feladata. Hasonlóan homály fedi bizonyos mértékig még a tökéletes technikával öntött lurisztáni bronzok kérdését is. Ez a művészet stílusának jellegénél fogva a legtöbb egybehangzó vélemény szerint Mezopotámiából származott.

Az iszlám előtti művészet anyaga között jelentős helyet foglalnak el a kopt textilek.

Ezeket túl végigvezetjük a látogatót egyes művészi iparágak fejlődésén a kora középkortól kezdve napjainkig. A rendelkezésre álló anyag természetesen nem egyöntetű, a hiányokat kisszámú reprodukciókkal igyekszünk helyettesíteni.

Közeli- és Középkeleti művészi iparában jelentős szerep jutott a fémművességnek. Mivel Mohammed vallása tiltotta a használati edényeknél az arany alkalmazását, ezért főleg a bronz és rézművesség fejlődött ki. Az arany használata csupán fegyverek és dísz tárgyak díszítésére korlátozódott. Az arannyal való taurizálás emelte a tárgyak pompáját és alkalmat adott arra, hogy vallásos fohász vagy Kor'an idézet mellett a készítő vagy tulajdonos neve is szerepeljen.

A korai fémművességet képviseli az a XIV. század végén készült tál, melyet a feliratok tanúsága szerint Qualaun Alfi Mamluk szultán számára készítettek. Díszítése korának stílusát tükrözi. Ugyanígy a korban utána következő tálak is, amelyek kronológiai sorrendbe állítva a fémművesség fejlődése szempontjából jelentősök.

A fémtárgyak között kiemelkedő helyet foglalnak el az ezüsstel tausirozott perzsa állatfigurák. A rendelkezésünkre állók XVIII.-XIX. századi darabok ugyan, de finoman mintázott formájukkal a korai aquamanilék, parázstartók folytatói.

A gondos kidolgozásukról és pompájukról ismert keleti fegyverek ugyancsak helyet kapnak a kiállításon.

Ma már köztudott, hogy fazekas volt a fémfényes máz feltalálója. Ez a gyengébb tüzőn égetett oxidált festés a VIII. században már virágzott. A mi kiállításunk is bemutat majd fémfényes mázu, finomvonalu munkákat.

Szerepelnek még a kerámiai anyagban Raghes, Kashán, Szultánábád, Egyiptom és a török műhelyek jellemző példányai is.

A Fátimidák és Mamlukok korában készült fafaragások is bemutatásra kerülnek a kiállításon. Ezek főleg az arabeszk fejlődésének szempontjából jelentősek. A kiállítandó török butorok a múlt század emlékei.

Figyelmet érdemelnek még a művészi bőrmunkák és a kalligráfia díszítő szerepét hangsúlyozó emlékek. A jelentős kéziratok és miniatúrák között megtaláljuk Firdauszi Sahneme-jének miniatúrákkal ékesített kéziratát.

A közelkeleti textilek - gondoljunk itt a szőnyegekre - elevenítik meg nyugat előtt elsősorban az iszlám művészetét. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében lévő szőnyeganyagban megtalálhatjuk a különböző műhelyek jellemző típusait.

A török himzésművészetre vetnek fényt azok a vászonkendők, amelyek a XVII.-XVIII. században Magyarországon is nagyon elterjedtek, és az urihimzésen keresztül a magyar textilművészetre jelentős hatással voltak. Kevés irodalmi utalást találunk arra az igen ritka brokát terítőre, amely a XVII. századból való és feltehetőleg egy török főur koporsóját borította.

Helyet nyer a kiállításon az eddig bemutatott daraboknál értékben csekélyebb, de művészi színvonalat elérő kedves, színes, minden valószínűség szerint tevébőrből készült k' a r a g ö z árnyjáték, mely a török népnek kedvelt szórakozása volt. Az egymással mindig vonatkozó Hacivad és Karagöz ismert figurái ennek a színjátészó típusnak.

A kiállításra kerülnek a másfél százados török uralom magyarországi emlékei, melyek a XVII.-XVIII. századi magyar művészetre igen jelentős hatással voltak.

Az eddigiekben a Közel- és Középkeleti kiállításnak csak néhány kiragadott részletét ismertettük. Reméljük, hogy a kiállítás közelebb viszi a látogatókat e népek életének és művészetének ismeretéhez és mélyebben tudják értékelni e népek szabadságharcát.

A DEBRECENI KÉPTÁR ÁTRENDEZÉSE.

Ez évben újjárendezetten nyílik meg a Debreceni Képtár. A felszabadulás után, mint minden vidéki muzeumban, Debrecenben is hozzáfogtak az új, korszerű kiállítások rendezéséhez. A Múzeumok és Műemlékek Országos Központja irányításával és segítségével a debreceni kiállítóhelyiség is új képzőművészeti kiállítást kapott. 1952-ben a képek nagyrésztet kicserélték és a Képtárat így ismét felfrissítve adták át a közönségnek.

Az elmúlt két esztendő alatt a kiállítás képeinek nagy része visszakerült a Szépművészeti Muzeumba, részben a Modern Képtár állandó kiállításának rendezéséhez, részben pedig a különböző emlékkiállítások anyagának kiegészítésére. Időszerű tehát új kiállítás bemutatása. Még egy szempont tette ezt szükségessé: A Nyírbátori Stallumnak a Történeti Múzeum raktárában lévő részét a Déri Múzeum mutatja majd be. Ennek elhelyezése céljából a Képtárhoz csatolják a három megelőző helyiséget is. A Képtár megközelítése ezeken keresztül történik. Ezt a három termet XVI., XVII., XVIII., és XIX. századi interieur kiállítással nyitják meg, melyhez szervesen kapcsolódik majd a Képtár anyaga, amely a XIX. századi magyar nemzeti festészet kialakulásától kezdve a felszabadulásig mutatja be a magyar festészet fejlődését. A csaknem másfél századot felölelő anyag keresztmetszetét adja majd a kor művészetének, sokkal teljesebben, mint az eddigi hasonló témakörben rendezett kiállításaink, mivel itt a kisebb, de kvalitásos mesterek is teret kapnak. A kiállítás menete sem követi az eddigi megszokott sémát amennyiben kronológiai sorrendben - tehát nem étapszerűen véve a magyar műtörténet szokásos korszakait /pl. történeti festészet, Nagybánya, Szolnok, stb./ - tanulmányozhatjuk a magyar festészet fejlődését.

A festményanyagot, - amely részben a Déri Múzeum tulajdona, részben a Szépművészeti Múzeum raktáranyaga, - hatásosan egészíti ki a kapcsolódó szoborkiállítás. Korban és stílusban harmonikusan illeszkednek a szobrok a bemutatott festmények közé. Ezáltal még teljesebbé válik a látogató előtt a kialakuló, - majd megerősödő polgárság, továbbá a kapitalizmus és imperializmus korának művészete. Mindenütt előtérbe juttatjuk természetesen a haladó elemek működését.

Az ugynevezett Ecce homo terem falbaépített hatalmas méretű impozáns Munkácsy festménye mellett a Szépművészeti Múzeum anyagából a ki nem állított nagyjelentőségű Munkácsy képek közül válogatott műveket mutatunk be, így pl.: az Ujoncok-at, Vihar a pusztán, Részeges férj hazatérése, stb.

Debrecen és környéke igen nagy érdeklődéssel tekint hazánk legnagyobb vidéki képtárának megnyitása elé.

Telepy Katalin.

P A Á L L Á S Z L Ó - K I Á L L I T Á S

az Orsz. Szépművészeti Múzeum Új Magyar Képtárában.

Az emberábrázolás legnagyobb magyar realista mestere, Munkácsy után a természetábrázolás felülmulhatatlan magyar festőóriása, Paál László életműve kerül most a széles tömegek elé. A legnagyobb magyar tájképfestőt - aki külföldön érlelte ki szép magyar beszédű művészetét - hazája csupán halála után huszonhárom évvel fedezte fel. "Magyarország ujját sem mozgatta - írta Lyka Károly - hogy itthon tarthassa a művészt.. Súlyos körülmények között élt, ez ugylátszik közös végeztük a magyar festőknek. Mégis a legkitünőbb műismerők vásárolták össze képeit. Ezek felismerték benne azt, amit a mi vaskalaposaink meg nem láttak."

A Paál-kiállítás több mint félszáz művet számláló képanyagából nem csupán a magyar, de a tizenkilencedik századi európai tájképfestészet egyik hatalmas, s talán a legbensőségesebb hangú festőegyénisége bontakozik ki. A kiállított művek szemléltető betekintést adnak Paál László művészetének fejlődési szakaszaiba. Zimmermann bécsi festőiskolájának jellegzetes ábrázolási módorát Paál tanulmányainak kezdetén készült nagyméretű szénrajzai mutatják. A Munkácsy hívására Düsseldorfba költöző Paál ott készült művei már sajátosan magyar hangot ütnek meg. S e korszakának alkotásain feltűnik színkezelésének Munkácsy düseldorfi korszakára emlékeztető erőteljes drámaisága.

A természeti valóságot lényegében látó Paált művészi vénája a németalföldi festészet felé vonzza, amit hollandiai tanulmányútján készített, tömören fogalmazott képei bizonyítanak.

Munkácsy hívására ment Franciaországba is, ahol Barbizonban kötött ki. Paál is átadta magát az annyira jellegzetes barbizoni táj szépségeinek, és az iskolát alapított nagy francia elődök nyomdokain, náluk is tovább, mélyebbre jutott festői hangjának bensőségességében.

A kiállítás megismerteti a közönséggel a kevésbé ismert Paál Lászlót is. Ugyanis a közhiedelem festői témakörét és híret leszűkítette az "erdőfestő"-re. Maradandóan mély és igaz élményt adnak azok a képei is, amelyeken kazlakról, magányos vízkőről, faluvégekről, tarlókról, dűledező palánkokról beszél.

Művészetének eredetiségét és jelentőségét külföldi kortársai is felismerték és ma is jó emlékezetükben tartják, mert a nagy magyar mester halálának hetvenötödik évfordulóján, ez év tavaszán, a francia művészeti élet vezető egyéniségei emléktáblát helyeztek el barbizoni műtermének falán. "Paál László művészi sikon mély összekötő kapcsolatot jelent a francia és a magyar nép között" - mondotta ebből az alkalomból Léon Moussinac, kiváló francia műtörténész.

Lehet-e nagyobb elégtétele Paál László művészetének annál, hogy igaz, erős, realista szelleme fölött népek találkoznak össze, s szolgálhat-e kiállítás ennél érdemesebb kulturális célt?

Bényi László

SZOCIALISTA SZERZŐDÉS,

mely kötöttett a Szépművészeti Múzeum és az Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola rajztanszéke között 1954. szeptember hóban.

A szerződés arra irányul, hogy a Pedagógiai Főiskola rajztanszéke tanárai és rajztanár jelöltjei képzőművészeti nevelésének eredményesebbé tétele és színvonalasabbá emelése érdekében a Szépművészeti Múzeummal való kapcsolatát elmélyítse.

Fenti cél elérés érdekében a Főiskola az alábbiakat vállalja:

- 1./ Az 1954-55 tanévben 2 alkalommal a tanulmányi anyaghoz kapcsolódó muzeumlátogatást szervez.
- 2./ A Főiskola 2 gyakorló iskolájának VIII.osztályu növendékeivel 1-1 alkalommal muzeumlátogatást szervez.
- 3./ A rajztanszék a tanévben 20 drb. úzeni népszerűsítő tábla szövegfeliratait elkészíti a múzeum által rendelkezésre bocsátott anyagból.
- 4./ A tanszék 2 drb. népszerűsítő tábla tervét és feliratait elkészíti.

A Szépművészeti Múzeum vállalja:

- 1./ Az előre bejelentett muzeumlátogatáshoz tárlatvezetést biztosít.
- 2./ A tanszék tanárai és a szakkörök hallgatói részére a restaurátori műhelyt bemutatja, melyen legfeljebb 20 fő vehet részt.
- 3./ A tanévben közösen megbeszélte időpontban Lotz Károlyról Biró Béla színes diák vetítésével előadást tart.
- 4./ A tanévben a Régi Képtár anyagából egy vetítettképes előadást tart.
- 5./ A tanszék rendelkezésére bocsát havonként 1 drb. reprodukciót bemutatásra /kerettel/.

Fenti megállapodást a magunk részéről kölcsönösen kötelezőnek ismerjük el, 1954. október 1-i hatállyal.

A Szépművészeti Múzeum

A Főiskola rajztanszéke

C.S.T.A.

MAGYAR NÉPVISELETEK
TÖRTÉNETE

KIÁLLÍTÁS
*a néprajzi
múzeumban*

*Könyves Kálmán kt. 40.
Nyitva naponta 10-19^h-ig,
hétfőn zárva.*

A MAGYAR MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET MUZEUMÁBAN szeptember első hetében ismét megnyílt a Népi Demokratikus Országok Munkásmozgalmának Története kiállítás. A 12 termes kiállítást felfrissítették és bővítették. A népi demokratikus országok több értékes emléket küldtek a kiállítás számára.

KINAI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLITÁS nyílt a Mücsarnokban a Kinai Népköztársaság megalakulásának 5. évfordulója alkalmából. A kiállítást közösen rendezte a Keletázsiai Múzeum, Néprajzi Múzeum, Iparművészeti Múzeum és a Mücsarnok. A népi Kína iparművészetének legszebb alkotásait láthatjuk a Mücsarnok termeiben. Az ünnepélyes megnyitáson résztvettek hazánkba érkezett kínai képzőművészek is.

BALASSI BÁLINT EMLÉKKIÁLLITÁS készül a Nemzeti Múzeumban a múzeum dísztermében és kupolacsarnokában a költő születésének 400 éves évfordulója alkalmából. Az emlékkiállítást az Országos Széchényi Könyvtár, a Történeti Múzeum, a Petőfi Irodalmi Múzeum és az Irodalomtörténeti Társaság rendezi. Az ünnepélyes megnyitó: október 20.-án déli 12 óra.

A SZENTENDREI FERENCZY KÁROLY MUZEUMBAN szeptember 19.-én kiállítás nyílt Czóbel Béla Kossuth-díjas, Ilosvay Varga István, Mondok Mária és Szántó Piroska festőművészek munkáiból. A megnyitóbeszédet Fülep Lajos egyetemi tanár, Akadémiai levelező tag mondta.

NÉPVISELETI KIÁLLITÁS NYÍLT szeptember 12.-én a szekszárdi Balogh Ádám Múzeumban a Tolnamegyei Tanács rendezésében. A kiállítás közel ezer népművészeti alkotást mutat be.

"BOCSKAY ÉS A HAJDUK" címmel kiállítást rendez a Debreceni Déri Múzeum annak emlékére, hogy 350 évvel ezelőtt az álmosdi csatával megkezdődött Bocskai szabadságharca. A kiállítást Debrecen után Hajdusoboszlón, Hajduböszörményben és Hajdunánáson is bemutatják.

A GÖCSEJI MUZEUM gyűjteménye sok értékes tárggyal gyarapodott. Az újabban gyűjtött 1500 darab között egy fatengelyes szekér is a múzeumba került.

VÁROSNÉZŐ SÉTÁKAT rendez a székesfehérvári Múzeum a Városi Tanács és a T.T.I.T. Szeptember 11.-én és 18.-án a séták résztvevői Petress Éva muzeológus vezetésével tekintették meg a Romkertet, Anna-kápolnát, várfalmaradványokat, és a város barokk-kori épületeit.

SZÓNYI ISTVÁN KÉPKIÁLLITÁS nyílt Székesfehérváron a múzeum termeiben szeptember 10.-én. A művész alkotásai közül 37 festményt és 34 grafikai művet mutattak be.

A múzeum képtárában megkezdődtek a "Múzeumi hangversenyek". A hangversenysorozatra már jóval az első előadás előtt valamennyi bérlet elfogyott, a múzeumban rendezett hangversenyek iránt igen nagy az érdeklődés.

PETŐFI EMLÉKKIÁLLITÁS nyílt a fehérmegyei DISZ bizottság rendezésében a székesfehérvári István király Múzeum Csók István termében.

ÜNNEPÉLYES ŐSZI KÉPKIÁLLITÁST rendeznek október 17.-étől a székesfehérvári muzeumban. A képkiallitáson a Fejérmegyében élő művészek vesznek részt alkotásaikkal.

MUZEUMI HETET rendeztek szeptember 26-tól október 2-ig a balasgyarmati Palóc Muzeumban. A hét minden napján előadásokat tartottak Nógrádmegye haladó történeti hagyományairól, népköltészetéről, a lakosság multjáról, a palóc föld nagy szülötteiről és a vidék természettudományi ismereteiből.

A muzeumi hét keretében bemutatták a kaposvári muzeum cserekiállítását, mely Somogy megye népművészetét ismertette a Palóc Muzeum látogatóival.

KILÁTÓTORNYOT NEVEZNEK EL PETŐFI SÁNDORRÓL. A Petőfi Irodalmi Muzeum állandó kiállítását rendez a nemrég ujjaépített somlóhegyi kilátótoronyban. A költő veszprémmegyei tartózkodásának, pápai diákéveinek emlékeit mutatja be a kiállítás.

SZEGED FELSZABADULÁSÁNAK 10. ÉVES ÉVFORDULÓJÁN három kiállítás nyílt meg a Móra Ferenc Muzeumban. A muzeum kupolacsarnokában felszabadulási kiállítását rendeztek, melyet Dénes Leó az M. D. P. szegedi pártbizottságának tagja, a városi tanács elnöke nyitott meg. Ezt követte a paprika kiállítás és a IV. Megyei képzőművészeti kiállítás megnyitása a muzeum Horváth Mihály utcai képtárában.

A SOPRONI ÜNNEPI HÉT alkalmából 6 állandó kiállítás nyílt meg Sopronban. A Liszt Ferenc Muzeum színház és zenetörténeti kiállítását rendezett. A hét műsorában Csatkai Endre Kossuth-díjas muzeumvezető előadást tartott október 8.-án "A kétszázéves soproni színészet" címmel.

A SZARVASI TESSEDIK SÁMUEL MUZEUM első állandó kiállítását október 10.-én nyitották meg. A város felszabadulásának 10. évfordulójára Tessedik munkásságának ismertetésével jelentős haladó hagyományt elevenített fel a szarvasi muzeum.

A NÉPRAJZI ELŐADÁSSOROZAT KERETÉBEN, melyet a Néprajzi Társaság és a Néprajzi Muzeum rendez, szeptember 28.-án a Színművészeti Főiskola nagytermében Csatkai Endre Kossuth-díjas muzeumvezető tartott előadást a Fertővidék és Hanság népéről.

A MEZŐGAZDASÁGI MUZEUMRÓL szóló új dokumentumfilmet szeptember 9-től mutatják be a filmszínházakban. A film a muzeum ujjaépítését és kiállításait mutatja be.

A Mezőgazdasági Muzeumban október hó folyamán 5 alkalommal tartanak előadást a muzeum kütatói. A filmvetítéssel egybekötött előadásokat vasárnap délelőttönként 11 órakor tartják a muzeum tanácstermében.

IDEIGLENES GABONABEMUTATÓ KIÁLLITÁST nyit októberben a Mezőgazdasági Muzeum. A muzeum gyapjúkiállítása és ideiglenes gyógynövény-kiállítása már szeptemberben megnyílt.

AZ ÁLLATTENYÉSZTÉS különböző ágai val foglalkozó kiállításokon

muzeumlátogatást szervez iskolák részére a Mezőgazdasági Múzeum.

M ü e m l é k i h i r e k.

A parlament megrongálódott, homlokzatát 25 kőszobrász és 30 kőfaragó restaurálja. A homlokzaton 80 méter hosszú szakaszt javítottak ki.

900.000 forint költséggel restaurálják a debreceni nagytemplomot. Kijavították az épület tetőzetét, eltüntették az épület háborúkozta sérüléseit.

Megkezdtek a keszthelyi vár romjainak feltárását. Idén lesz 400 esztendeje, hogy felépítették a török elleni balatoni végvár-rendszer erősségét.

A Csehszlovák Népköztársaság gondoskodik a kassai dóm műemlékeinek restaurálásáról. A dóm főoltarán 48 sérült kép háborús rongálódásait javítják ki.

Maulbertsch Antal freskóképeit restaurálják 200 ezer forint költséggel a székesfehérvári szemináriumi templomban.

HÓDMEZŐVÁSÁRHELYEN a Tornyai Múzeumban október 8.-án a város felszabadulásának ünnepségei alkalmával képzőművészeti kiállítás nyílt. A kiállítás 10 alkotó év munkáit mutatta be, olyan művészekről, akik a vásárhelyi művésztelepen dolgoztak. Megnyitóbeszédet mondott Redő Ferenc az Országos Szépművészeti Múzeum főigazgatója.

A Tornyai János Múzeum 50 évvel ezelőtt létesült. Jelenleg átalakítási munkálatok is folynak a múzeum épületében, melyeknek befejezése az ősz folyamán várható.

A BÉKÉSCSABAI MUNKÁCSY MIHÁLY MÚZEUMBAN október 5.-én nyílt meg a II. Megyei Képzőművészeti Kiállítás.

A DÉRI MÚZEUMBAN Debrecenben október 17.-én szintén Megyei Képzőművészeti Kiállítást nyitottak.

AZ 1848-49-es SZABADSÁGHARC szolnoki eseményeiről tartott előadást október 8.-án Kaposvári Gyula a szolnoki József Attila Kulturotthonban.

A MISKOLCI MÚZEUMI HÉTFŐK előadássorozata tovább folytatódik. Októberben négy előadást tartanak muzeológusaink.

FELSZABADULÁSI EMLÉKKIÁLLÍTÁS nyílt október 10.-én a Turkevei Múzeumban. A kiállítás bemutatja a város kulturális fejlődését. Az emlékkiállítással együtt a Természettudományi Múzeum vándorkiállítását is megnyitották.

MAGYAR NÉPMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS NYILIK PÁRISBAN a Néprajzi Múzeum anyagából a Kulturkapcsolatok Intézetének rendezésében. A kiállításán régi és új népművészeti tárgyak kerülnek bemutatásra:

viseltek, himzések, szőttések, kerámia és fafaragás. Mivel a kiállítóhelyiség lehetőséget nyújt interieur bemutatására is, küldenek néhány butordarabot, melyekből egy sárközi szobasarkot állítanak össze. Az anyag kiválasztásánál - mint a többi kül - földön megrendezett kiállításunknál is - az a kettős szempont vezette a Néprajzi Múzeum kutatóit, hogy a szűkreszabott kereten belül megmutassák népművészetünk legjellemzőbb csoportjait, mégpedig olyan darabokkal, melyek a befogadó ország lakossága számára viszonylag könnyen érthetőek.

OKTÓBERBEN MEGJELENIK az önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalom tájékoztató folyóirata a Néprajzi Múzeum Adattárának Értesítője.

A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM BULLETINJÉNEK IV. SZÁMA izléses nyomdai kivitelben jelent meg. A kiadványban a múzeum gyűjteményének nagyarányu gyarapodásáról számol be a múzeum négy osztálya.

A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM KIADVÁNYAI.

Megjelent Bacher Béla Verescsagin könyve, és a Szépművészeti Múzeum munkaközösségének III. évkönyve. Előkészületben van a múzeum Bulletinjének újabb kötete is.

Októberben megjelenik a Nógrádi műemléki topográfia. Szerzője: Genthon István, munkatársa: Aggházi Mária.

Aggházi Mária a múzeum könyvtárosztályának vezetője "Magyar barokk szobrászat" című könyvéhez gyűjt adatokat.

Balogh Jolán a szoborosztály vezetője megírta az esztergomi Bakócz kápolna monográfiáját.

Gerszi Teréz segédmuzeológus a grafikai osztály dolgozója "A magyar litográfia története" című könyvén dolgozik.

Pataky Dénes a grafikai osztály vezetőhelyettese a "A magyar rajz története" című könyvét írja.

Soós Gyula Alexey Károly életéről és művészetéről irt tanulmányt, amely 1956-ban a művész halálának 75. évfordulóján jelenik meg.

Soós Gyula ugyanakkor írja "Ferenczy István érmészete" című könyvét.

Garas Klára már nyomdába adta "Barokk festészet" című könyvének II. kötetét.

Eszlári Éva befejezte Herbenstreyt pesti barokk szobrászról irt tanulmányát.

Bodnár Éva Tornyai könyvön dolgozik.

Telepy Katalin Telepy Károlyról irt tanulmányt.

Pogány Ö. Gáborné "Az elmúlt 10 év festészetének története" címmel irt tanulmányt.

Rajnai Miklós "A magyar történeti festészet" című könyvén dolgozik.

Bényi László egyidőben két könyv megírásán dolgozik: Rudnay művészetéről és Koszta művészetéről fognak megjelenni könyvei.

A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM RESTAURÁTORAI több jelentős műtárgyat restaurálnak október hónapban. Németh Kálmán szoborrestaurátor az esztergomi székesegyházban restaurálja az "Urkoporsó"-t. Sárdy Brutusz a Paál László emlékkiállítás előkészítésén dolgozik a Paál László képek restaurálásával. Derkovits képek restaurálását Sárdy Brutusz és Vasady Herman végzik. Munkájuk során Derkovits Gyula fiatalkori műveivel kapcsolatban rendkívül meglepő eredményekre bukkantak, melyeket később fognak nyilvánosságra hozni.

AKAMATSZU TOSIKO ÉS MARUKI IRI japán békeharcos festőházaspár képeit mutatja be októberben a Szépművészeti Múzeum a "Kiemelt műtárgy" sorozatában. A bemutatott képek részletek a "Művészházaspár" atombomba áldozatai" című sorozatából. A japán művészek 1953-ban a Békevilágtanács budapesti ülésén aranyérmeket kaptak műveikért. A kiállított műveket magyar sportolók hozták el hazánkba.

A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM BARÁTI KÖRE igen aktív, ötletekben gazdag megbeszélésen vitatta meg októberi ülésén a Szépművészeti Múzeum terveit és tennivalóit. Az ülésen a múzeum főigazgatója és propagandistái tartottak beszámolót.

A Szépművészeti Múzeum T.T.I.T.-vel együtt rendezett előadás-sorozatában október 17.-én Katonáné Czobor Ágnes Rubensről, október 31.-én Harasztiné Takáts Marianna Rembrandtról tart előadást.

CSEHSZLOVÁKIÁBA utazott tanulmányútra Vayer Lajos a Szépművészeti Múzeum főigazgatóhelyettese.

A PAÁL LÁSZLÓ EMLÉKKIÁLLÍTÁST október 23.-án 13 órakor nyitja meg Genthon István művészettörténész az Új Magyar Képtár termeiben.

A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM ÚJ MAGYAR KÉPTÁRA készül a Derkovits kiállításra. Katalógus is készül mind a Paál László emlékkiállításról, mind a Derkovits emlékkiállításról.

DEBRECENBEN a város felszabadításának 10. évfordulójának ünnepe alkalmából a debreceni Déri Múzeum és a Szépművészeti Múzeum megnyitja a "XIX. századi magyar művészet" kiállítást. Az állandó kiállításán október 24.-én Redő Ferenc főigazgató mond beszédet.

SZEKSZÁRDON képkiállítást rendez októberben a Szépművészeti Múzeum Új Magyar Képtára.

BEZÁRULT A HERENDI PORCELÁN KIÁLLÍTÁS. 70.706 csaknem 71 ezer látogató nézte meg a Herendi porcelán kiállítást az Iparművészeti Múzeum termeiben. A lebontott kiállítás helyén megkezd -

dtek a Közel- és Középkélet népeinek művészetét bemutató kiállítás előkészületei.

ISMÉT NÖVEKSZIK A MUZEUMLÁTOGATÓK SZÁMA. A III. negyedében, július-augusztus-szeptember hónapokban 66.075 személy nézte meg a Természettudományi Múzeum kiállításait. A Szépművészeti Múzeumot 55.459, a Mezőgazdasági Múzeum kiállításait 48.480 látogató kereste fel.

A vidéki múzeumok iránt is nagy volt az érdeklődés. 55.050-en tekintették meg az egri Dobó István Múzeum kiállításait és az egri vár kazamatáit. A győri Xantus János Múzeumban 29.924 látogató fordult meg. A sárospataki Rákóczi Múzeumban és a soproni Liszt Ferenc Múzeumban is meghaladta a 10 ezret a látogatók száma. A Balaton környékének múzeumait leginkább üdülők látogatták. A keszthelyi Balatoni Múzeumnak 20.830, a Badacsonyi Irodalmi Múzeumnak 23.004 az idén alapított füredi Jókai emlék múzeumnak 18.546 látogatója volt.

AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUM KUTATÓI két ismeretterjesztő előadást tartanak október hónapban. Október 10.-én Dömötör László "A szerszámok fejlődéséről" tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást, október 24.-én B. Koroknay Éva "Régi könyvkötések"-ről tart vetített képes előadást.

"CSONGRÁDMEGYE IPARMŰVÉSZETI EMLÉKEI" címmel Pataky Dénesné többéves kutatásainak eredményeit dolgozza fel. A műben a Csongrádmegye területén talált védett tárgyak jegyzéke, illetve tudományos feldolgozása is szerepel.

A "MAGYARORSZÁGI ÖTVÖSJEGYEK" 1. kiadásának kiegészítésén dolgozott a közelmúltban elhunyt Kőszeghy Elemér. Hogy a neves tudós hézagpótló munkája megjelenhessen, Bóka Lászlóné az Iparművészeti Múzeum ötvösosztályának vezetője vállalta a mű hátralévő részének kidolgozását és befejezését.

A KINAI NÉPKÖZTÁRSASÁGBA utazott hosszabb tanulmányútra Horváth Tibor a Keletázsiai Művészeti Múzeum vezetője.

RÉGI MAGYAR BUTOROK CÍMMEL megjelent a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatánál Szabolcsi Miklósné az Iparművészeti Múzeum butorosztálya vezetőjének könyve. A könyv összefoglaló ismertetés a magyar butorművészet nagy korszakairól.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYI MUZEUM ÉVKÖNYVE október végén jelenik meg 30 iv terjedelemben. Az évkönyv a múzeum tudományos kutatóinak legújabb elméleti és gyakorlati vonatkozású 39 közleményét tartalmazza.

"A KÉKVÉRCSEK ERDEJÉBEN" című tudományos ismeretterjesztő filmet, melyet Homoki Nagy István rendezett, műsorukra tüzték a filmszínházak. A film tudományos szakértője Horváth Lajos volt a Természettudományi Múzeum állattárának kutatója.

A BODROGKÖZI ETHNIKAI ANTHROPOLÓGIAI KUTATÁSOKAT októberben tovább folytatta a Természettudományi Múzeum Embertani Tára. A munkaközösség kutatásait dr. Nemeskéry János irányítja.

IVÁD KÖZSÉG PATRONÁLÁSA keretében embertannal ismerkedett Ivád Község lakossága, mely eddig csak "kísérleti alanya" volt az embertani kutatásnak. Szeptember 27.-én kezdtek meg Ivádon a népművelő muzeumi előadássorozatot. Malán Mihály egyetemi tanár beszélt az általános iskolában összegyűlt hallgatóságnak az embertan távoli évezredekbe tekintő munkájáról, az ősemberről, az újabb kutatásokról. Az előadás után dr. Nemeskéry János a Természettudományi Múzeum osztályvezetője gazdag természettudományi gyűjteményt adott át a múzeum ajándékként az általános iskolának. Az ivádi tanulók ennek a jól összeválogatott gyűjtemény alapján ismerkednek majd az ásványtannal, kőzettannal, növénytannal, őslénytannal, rovarlattannal és általános természet-tudományi ismeretekkel.

A NÖVÉNYTÁR HIREI:

SZATALA ÖDÖN kutatót megbizta a bulgáriai Tudományos Akadémia elnöke a bolgár zuzmó-flóra és határozókönyv megírásával.

KOL EFZSÉBET kutatót a magyarországi rizstelepek hidrobiológiaijáról készített tanulmányáért 3.000.-Ft prémiumban részesítette a Magyar Tudományos Akadémia.

JÁVORÉKA SÁNDOR megbízást kapott a Növényhatározó II. kiadásának összeállítására, mivel az I. kiadás elfogyott.

A CSIPŐSZUNYOG ÉS MALÁRIA helyzetének tudományos felderítésére végzett terepmunkák és védekezési kísérletek, melyeket az ötéves tervben irányoztak elő, befejeződtek.

A munkálatokat közösen végezték Mihályi Ferenc és Soós Árpád a Természettudományi Múzeum Állattára részéről és az Országos Közegészségügyi Intézet Parazitológiai Osztálya részéről Sztankay Szilárdné és Zoltai Nándor.

AZ EGÉSZSÉGÜGYI MINISZTER DICCSÉRETÉBEN RÉSZESÍTETTE Soós Árpádot az "árvízvédelem terén végzett kiemelkedő munkájáért."

A SZOVJETUNIÓBA INDULÓ 40 ASPIRÁNS meglátogatta a "Föld és élet fejlődéstörténete" kiállítást és szakvezetésben részesült a Föld- és Őslénytár kutatói részéről. Az aspiránsok elismeréssel nyilatkoztak a kiállítás szakmai és művészeti kivitelezéséről.

BENCZUR GYULA MŰVEIBŐL rendeztek kiállítást a nyíregyházi Jósza András Múzeumban Nyíregyháza felszabadulásának emlékünnepevényén. A kiállítás egyben megemlékezés a nagy nyíregyházi festő születésének 110. évfordulóján.

"RÉGI NÉPDALOK KISKUNHALASRÓL" címmel könyv jelent meg a Zeneműkiadónál, mely Kiskunhalas népdal anyagának keresztmetszetét nyújtja a gyűjtés időpontjában. A kötetet Nagy Czirok László és Vargyas Lajos gyűjtéséből Vargyas Lajos adja közre.

A MUZEUMI FÜZETEK 4. számaként megjelent a "József Attila műfordításai" c. füzet. Szerzője: Szántó Judit a Petőfi Irodalmi Múzeum kutatója. A füzet könyvtári példányait a közeljövőben

megkapják a muzeumok és ezek alapján igényelhetnek a várható érdeklődésnek megfelelő példányszámot a Petőfi Irodalmi Muzeumtól.

DÉRI FRIGYES muzeumalapító halálának 30.éves évfordulójáról október 27.-én emlékezik meg a debreceni Déri Múzeum. A múzeum előcsarnokában kiállítást rendeznek Déri Frigyes személyes emléktárgyaiból és a múzeum első terveiből. Ugyanezen napon a múzeum Baráti Körének és a múzeum dolgozóinak részvételével szűkebbkörti házi ünnepséggel emlékezik meg a múzeum alapítójáról.

T A L L Ó Z Á S A V É L E M É N Y K U T A T Ó C É D U L Á K
K Ö Z Ö T T .

TÁPIÓSZELE:

A kiállított tárgyak megtekintése úgy éreztük frissítőt adott a hazafiasság érzésének további ápolására. Kellemes csalódás ért, mert egy falumúzeum iránti előítélettel léptem be, de annál jobb érzés volt az ittartózkodás az értékes tárgyak és értékes kalauzolás mellett.

Rózsa György

Mint a népművelés lelkes harcosának felejthetetlen perceket szerzett a múzeum megtekintése. Boldog vagyok, hogy járásunk ilyen kincsestárral rendelkezik. Terjeszteni fogom minden községben, hogy a tápiószelei múzeum megismerése után az ember megtanulja becsülni a régit és iparkodik jelenünket szebbé, boldogabbá tenni.

Ofella Sándor

SZEKSZÁRD

A kiállítás néprajzi síkon is megmutatta mennyire kevert vidékünk lakossága. De beszélt arról is, hogy mai életünkben milyen szépen megférnek egymás mellett a felszabadulás előtt szemben álló emberek.

Létei Menyhért

A népművészeti kiállítás megmutatta, hogy Tolnamegye milyen gazdag népművészeti kincsekben. Ez a kiállítás mégjobban megszerette a népművészetet az emberekkel és elősegíti, hogy a népművészeti elemek, motívumok elterjedjenek. A kiállítás a múzeumvezető alapos feldolgozó munkáját mutatja, és aki nem látja bő anyagát nem is tudja megynék milyen gazdag. Azonban ennek terjesztése szükséges lenne másutt is, pl.: filmhíradó, rádió hogy az egész ország megismerje a megye népművészeti gazdagságát.

Hunyadi Károly katona.

A kiállítás igen megnyerte tetszésemet. Az uttörő munkában és a DISZ szervezeten belül igen sok hasznát látom belőle. A gyermekek körében kedvet ad a régiségek felkutatására.

tanítónő

A kiállítás megmutatta Tolnamegye régi népművészetét és így a pedagógusok számára nagy segítséget ad nevelői munkájához.

Ruhai Gyula tanító.

GYULA.

A kiállítás hü képét nyújtja a tudományos materialista világ - nézetnek. Szóval ki nem fejezhető kár, hogy ezt a kiállítást a nyári iskolai szünetben rendezték Gyulán, éppen akkor, amikor a legfogékonyabb ifjúság azt nem láthatja.

József Dezső rajztanár

NAGYTÉNYI KASTÉLYMUZEUM:

Régen jártam itt, azóta újabb meglepő dolgok fogadtak. A bejáratnál felállított és izlésesen elhelyezett két római mérföldjelző oszlop még mielőtt a tulajdonképeni muzeumba jutnánk, már megragadja a látogató figyelmét. A kert szélén legujabban felőrt kápolna alapfalai értékes látnivaló a kastélymuzeum látogatói számára. Általában meglepő ennek a muzeumnak folytonos fejlődése és az a szeretetteljes munka, mely újabb és újabb szellemi értékekhez juttatja a dolgozó népet.

Balassa Ferenc

Csodálattal tölt el a muzeum nagyszerű fejlődése. Mi dolgozók büszkéek lehetünk arra, hogy helyben ilyen szép muzeumunk van. Akik itt járnak elviszik hírét ismerőseik körébe és mind több látogatója lesz ennek a gyönyörű intézménynek, mely hivatva van népünk kulturális színvonalát emelni. Eljen a mi szeretet Népköztársaságunk, amely ezt létrehozta.

Hronacsek Ferencné

Gyári munkásnő vagyok gép mellett dolgozom, azt gondoltam, hogy szabad időmet méltóan fogom eltölteni a tétényi kastélymuzeumban, ahol már egyszer igen élvezetes órákat töltöttem. Nem csalódtam. A sok új látnivaló meglepett. Különösen a római mérföldkövek és az ásatás, mely a régi kápolna maradványait mutatja be. Érzem, hogy megint sokat tanultam és elhatároztam, hogy elvtársaimmal együtt újra eljövök, hogy ők is láthassák.

Tamás Ilona

Ha az imperialisták meg akarnak győződni arról, hogy nemcsak beszélünk arról, hogy a Párt megbecsüli a mult kiváló alkotásait, jöjjenek el hozzánk Nagytéténybe és nézzék meg ezt a muzeumot.

Ernst József esztergályos.

Szabadságom ideje alatt azért utaztam Budapestre, hogy az általam még kevésbé ismert gyűjteményeket megnézhessem. Most, hogy e muzeumot a mesteri kalauzolás mellett megtekintettem, fel kell jegyeznem: nemcsak a kiállított tárgyak ritka szépsége, hanem a gyűjtemények elrendezése is úgy idézi a kor hangulatát, hogy az ember megfeledkezik arról, hogy muzeumban jár. Ez az ami legjobban megkapott, érdemes volt Orosházáról ide utazni.

Svarbe István

Biharmegyéből jöttem, tsz. csoportban vagyok, jó keresetem van. Csailádomat is elhoztam, hogy megnézzék mi szép van a fővárosban. Ezért jöttem ide Nagytéténybe is, megcsodáltam a kastélymuzeumot sokat tanultam az itt látottakból.

Hodolás József

Mint kisiparos az itt látottakból is megállapíthatom, hogy népi demokráciánk mindent elkövet, hogy a régi alkotásokból is példát merítsünk és azokat mint értékes ösztönző hagyományt a mai kor szellemébe átvive folytathassuk. Ilyen hagyományokra büszke lehet a nemzet, a népi demokrácia mely ezt megóvja, megbecsüli és bemutatja.

Kósa György kisiparos

A remek termekben a pompás izlésű berendezésen felül külön öröm a virágdiszes, otthonos megoldás. Látjuk, hogy ezt a muzeumot szívvvel lélekkel vezetik. Mint építésznek nagy élmény volt.

Borosnyai Pál

S A J T Ó S Z E M L E.

1954. augusztus 31. Sztálinvasmű Építője: Sztálinváros építésének kezdetén kétezeréves kőkoporsókat találtak.
- " " 31. Falpar: Régi magyar tiszafabutorok. Kocs Judit.
- " szeptember 1. Somogyi Néplap: Kaposvár. A Mezőgazdasági Muzeumról szóló új dokumentumfilmet szeptember 9-től mutatják be a fővárosi és vidéki film-színházaink.
- " " 1. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. Szép volt ez a nyár. A Balatoni Hónapok záróünnepsége.
- " " 1. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. A veszprémi muzeum kutatója dr. Kiss Ákos Sopronban római fürdő maradványaira bukkant.
- " " 1. Északmagyarország, Miskolc. Szeptember 9-től mutatják be a Mezőgazdasági Muzeumról készült új dokumentumfilmet.
- " " 1. Esti Budapest: A "Budapesti séták" szeptemberben.
- " " 1. Viharsarok Népe: Békéscsaba. Keletázsiai képzőművészeti kiállítás nyílt Gyulán.
- " " 1. Komárommegyei Dolgozók Lapja: A lakógödröktől a felhőkarcolóig. Zolnay László.
- " " 2. Szolnokmegyei Néplap: Látogatás a Dobó István Muzeumban.

1954. szeptember 2. Viharsarok Népe: Békéscsaba. Hétszázéves leletek.
- " " 2. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Győr. A csornai népművészeti kiállításon.
- " " 2. Szolnokmegyei Néplap: Szeptember 9-étől mutatják be a Mezőgazdasági Múzeumról szóló új dokumentumfilmet.
- " " 2. Szabad Ifjúság: Restaurálják a gyulai várat.
- " " 3. Szabad Nép: Régi magyar butorok címmel új könyv jelent meg a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatnál.
- " " 3. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Restaurálják a Gyulai Várat.
- " " 3. Szabad Nép: Szeptember 15-ig meghosszabbítják a Nemzeti Múzeumban rendezett Jókai kiállítást.
- " " 3. Szabad Ifjúság: A Jókai kiállítás nyitvatartási ideje.
- " " 3. Népszava: Szeptember 15-ig meghosszabbítják a Nemzeti Múzeumban rendezett Jókai kiállítást.
- " " 3. Magyar Nemzet: Sok évszázados várfalakra bukkantak a 640 esztendőes gyulai vár restaurálásánál.
- " " 3. Viharsarok Népe: Békéscsaba. Ásatások ásó nélkül.
- " " 3. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Szeptember 19-én kirándulást szerveznek Tác-Fővenyepusztai régészeti ásatásokhoz. A feltárás eredményeit Fitz Jenő ismerteti.
- " " 3. Dunántúli Napló: Pécs. "Baranya megye állattartása régen és ma" kiállítás a Janus Pannonius Múzeumban. dr. Kodolányi János.
- " " 4. Útköző. Szarmatakori lakótelepet és temetőt találtak a hajduszoboszlói egyetemi tangazdaság lakóházépítkezéseinél.
- " " 4. Viharsarok Népe: Többmillióéves csigák.
- " " 4. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Keletázsia festészete kiállítás Győrött.
- " " 4. Somogyi Néplap: Kaposvár. Belföldi hírek.
- " " 4. Zala-Zalaegerszeg: Tanulmányi kirándulás a kemendi várdombra.
- " " 4. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Római temetőt tárnak fel Győrött.
- " " 4. Viharsarok: Hódmezővásárhely. Almási Gyula Béla akvarell kiállítása.
- " " 4. Előre: Régészeti kutatások Csikszerede rajon területén.
- " " 4. Magyar Nemzet: A Magyar Nemzeti Múzeum Jókai kiállítása.
- " " 4. Szabad Nép: Bástyafalak kerültek napvilágra a gyulai vár restaurálásánál.
- " " 4. Irodalmi Ujság: A Magyar Nemzeti Múzeum Jókai kiállítása.
- " " 4. Irodalmi Ujság: A szegedi munkásszínpad.
- " " 5. Szabad Nép: A parlament megrongálódott homlokzatát restaurálják.
- " " 5. Művelt Nép: A győri Xantus János Múzeum kiállítása.
- " " 5. Népszava: Múzeumok és kiállítások.
- " " 5. Művelt Nép: Restaurálták a martonvásári Beethoven szobrot
- " " 5. Magyar Nemzet: A parlament restaurálása.

1954. szeptember 5. Művelt Nép: Aranybulla korabeli templomban fél-ezeréves falfestményt találtak.
- " " 5. Művelt Nép: Magyar Nemzeti Múzeum Jókai kiállítása.
- " " 5. Művelt Nép: Megnyilt a szolnoki Múzeum kiállítása.
- " " 5. Művelt Nép: Munkácsy emlékalbum jelenik meg.
- " " 5. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Nagyfontosságú leletre bukkantak Várpalota határában.
- " " 5. Somogyi Néplap: Kaposvár. Ósrégi szláv város romjait tárták fel a lengyel tengerparton.
- " " 5. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. Óskori temetők Veszprém körül.
- " " 5. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Ujjászületik hazánk legősibb városa: Székesfehérvár.
- " " 5. Pestmegyei Népujság: Visegrádi levél.
- " " 6. Szabad Nép: Helyreállítják a Nagyvázsöny melletti többszázéves műemlékeket.
- " " 6. Szabad Nép: Többmillióéves kagylókat és csigákat találtak Várpalotán.
- " " 6. Szabad Nép: Pliocénkori őselefánt maradványra bukkantak a rákoskereszturi kavicsbányában.
- " " 6. Szabad Nép: Többmillióéves kagylókat és csigákat találtak Várpalotán.
- " " 6. Szabad Nép: Megnyilt a keszthelyi és mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémia.
- " " 7. Népszava: Diákok a halászbástyán.
- " " 7. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. Ünnepelesen megnyitották a keszthelyi Mezőgazdasági Akadémiát.
- " " 7. Dunántuli Napló: Pécs. Szeptember 15-én ismét megkezdí munkáját a pécsi képzőművész kör.
- " " 7. Szabad Ifjúság: Régi római temetőre bukkantak Győrött.
- " " 7. Szolnokmegyei Néplap: A kultúra a népé.
- " " 7. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Debrecen. Az ohati erdő segítséget kapott.
- " " 8. Somogyi Néplap: Kaposvár. A kaposvári Rippl Rónai Múzeum.
- " " 8. Szabad Nép: Új kiállítással gyarapodott a kaposvári múzeum anyaga.
- " " 8. Szabad Nép: A korai kőkorszaktól a középkor lezártáig.
- " " 8. Szabad Nógrád: Salgótarján. A SZOT bujáki üdülőjében az üdülők kívánságára a Palóc Múzeum dolgozói kiállítást rendeznek.
- " " 8. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. Helyreállítják a Nagyvázsöny melletti többszázéves műemléket.
- " " 8. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. Többmillióéves kagylókat és csigákat találtak Várpalotán.
- " " 8. Béke és Szabadság: Ujjáépítik az első budapesti villamso kocsit.
- " " 8. Béke és Szabadság: Ujjáépül a Margit-szigeti zenélő kút.
- " " 8. Tudományegyetem. A Császárfürdő.
- " " 8. Béke és Szabadság: Szépséges Korvináink.
- " " 8. Zala-Zalaegerszeg: A kanizsai várásatás eredményeiről.
- " " 9. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. T.T.I.T. szeptember 11 és 18-án városnéző sétákat rendez.

1954. szeptember 9. Tolnai Napló: Közel 1.000 népművészeti alkotás a szekszárdi népviseleti kiállításon.
- " " 9. Magyar Nemzet: Balassi emlékkiállítás készül a Nemzeti Múzeumban.
- " " 9. Viharsarok Népe: Békéscsaba. A múzeum színvonalas kiállítása.
- " " 9. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Szeptember 10-én délután 6 órakor Szőnyi István kiállítás nyílik.
- " " 9. Gépgyári Munkás: DIMÁVAG. Restaurálják a parlament homlokzatát.
- " " 9. Vas megye: Szombathely. A szombathelyi múzeum életéből.
- " " 9. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Nagyértékű festményekkel gazdagodik a Déri Múzeum.
- " " 9. Dunántúli Napló: Pécs. A T.T.I.T. Lamarck címmel előadást rendez.
- " " 9. Gépgyári Munkás: Színes film készül az Aggteleki csepkőbarlangról.
- " " 9. Gépgyári Munkás: DIMÁVAG. Többmillióéves kagylókat és csigákat találtak Várpalotán.
- " " 9. Szabad Ifjúság: Népviseleti kiállítás nyílik a Szekszárdi Múzeumban.
- " " 9. Népszava: Amiről a népművelők beszélnek.
- " " 10. Nép Sport: Javaslat Sportmúzeum létesítésére.
- " " 10. Miskolci Építők: Ismerjük meg építészeti műemlékeinket.
- " " 10. Miskolci Építők: Több százéves leletek kerültek napvilágra a gyulai vár restaurálásánál.
- " " 10. Színház és Mozi: Nagy Dezső muzeológus előadást tartott a szegedi múzeumban.
- " " 10. Színház és Mozi: Bajor Gizi Múzeum.
- " " 10. Szabolcs-Szatmári Néplap: Nyíregyháza. Tudományos kis sarok: A megye földvárairól.
- " " 10. Esti Budapest: Tatarozzák a Nemzeti Múzeum első udvarát.
- " " 10. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Szőnyi István képműkiállítás nyílt Székesfehérváron.
- " " 11. Szabad Nép: Az Iparművészeti Múzeum és az Ismeretterjesztő Társulat előadássorozatot indít.
- " " 11. Magyar Nemzet: Védett területté nyilvánították a nagyvázsonyi erdő közepén fekvő kiskuti forrást és medencét, valamint a távoli kolostor romjait.
- " " 11. Magyar Nemzet: Szeptember végére befejezik a Nemzeti Múzeum két belső udvarának tatarozását.
- " " 11. Tolnai Napló: Vasárnap nyílik meg a néprajzi kiállítás Szekszárdon.
- " " 11. Viharsarok Népe: Békéscsaba. Békés megye képzőművészeti október 6.-ától 25-ig képzőművészeti kiállítást rendeznek a Munkácsy Mihály Múzeumban.
- " " 11. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Vasárnapig megtekinthető az India művészete kiállítás a Xantus János Múzeumban.
- " " 11. Komárommegyei Dolgozók Lapja: Balassi Bálint. 1554-1954. Zolnay László.
- " " 11. Esti Budapest: Hopp Ferenc a neves műgyűjtő ötször utazta körül a földet.
- " " 11. Komárommegyei Dolgozók Lapja: Múzeum lesz a tati öregvár.

1954. szeptember 12. Művelt Nép: A londoni "Victoria and Albert" Muzeum ez évben is megtartja hagyományos tárlatát.
- " " 12. Művelt Nép: A Keletázsiai Muzeum legszebb tárgyaiból kiállítást rendezett a gyulai Erkel Ferenc Muzeumban.
- " " 12. Dunántuli Napló: Pécs. Pécs képzőművészetének helyzete.
- " " 12. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. Amit a Balatonpart: új jelzőtáblák mutatnak.
- " " 12. Dunántuli Napló: Pécs. A Természettudományi Muzeumban földtani és biológiai kiállítás nyílt.
- " " 12. Veszprémmegyei Népujság: Óskori temetők Veszprém körül.
- " " 12. Művelt Nép: Műemlékvédelem elméletben és gyakorlatban. Dercsényi Dezső.
- " " 12. Szabad Nép: Októberben lesz 350 éve annak, hogy az álmódsi csatában megkezdődött Bocskai szabadságharca.
- " " 14. Somogyi Néplap: Kaposvár. Muzeum nyílik Lengyeltótiiban.
- " " 15. A korai kőkorszaki és középkori értékes leletekre bukkantak Lengyeltóti község határában.
- " " 15. Népszava: Haladó hagyományaink művészeti értékeink megmentésén dolgozik a Magyar Nemzeti Muzeum restaurátorműhelye.
- " " 15. Élet és Tudomány. Magyar pásztoművészet. Domonovszky György.
- " " 15. Esti Budapest. A muzeumok nyitvatartási ideje.
- " " 15. Béke és Szabadság: Kép a Borostyán útról.
- " " 15. Termelj ma többet mint tegnap. Márványelőfordulások nyomára bukkantak a Boldva völgyében.
- " " 15. Pestmegyei Népujság: A gyömrői falumuzeumban.
- " " 16. Magyar Nemzet: Egy elfelejtett magyar festő. Kátóna Nándor. /Dutka Mária./
- " " 16. Szabad Ifjúság: Rómaikori temető ásatását kezdték meg szerdán Győrött a Kálvária utcában.
- " " 16. Magyar Nemzet: A rómaikori temető feltárt leleteit a győri Xantus János Muzeumba szállítják.
- " " 16. Magyar Nemzet: Muzeum nyílt a tatai öreg várban.
- " " 16. Szabad Nép: A Jókai Mór emlékkiállítás szerdán zárult a Nemzeti Muzeumban.
- " " 16. Népszava: Csaknem 150 ezer látogató kereste fel a Nemzeti Muzeumban a Jókai emlékkiállítást.
- " " 16. Népszava: Rómaikori temető ásatását kezdte meg a győri Xantus János Muzeum. Barkóczy László régész vezetésével.
- " " 16. Új Világ: A Mezőgazdasági Muzeum kiállításáról. Kodinec professzor.
- " " 16. Somogyi Néplap: Kaposvár. Október 3.-án leplezik le Kaposvárott Petőfi Sándor bronzszobrát.
- " " 16. Délmagyarország: Szeged. Megalakult a József Attila emlékbizottság. Diszelnöke: Révai József.
- " " 16. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Győr. Előadás a győri könyvkötészetéről.
- " " 16. Szabad Ifjúság: Muzeum nyílt Tatán az egykori Eszterházy birtokon lévő többszázéves öreg várban.

1954. szeptember 16. A Kereszt. Egyházi műemlékek restaurálása Lublinban.
- " " 16. Pamutujtság: A "Népi Demokratikus Országok Munkásmozgalmának Története Múzeum" megtekintése erősíti kapcsolatainkat a népi demokratikus országokkal.
- " " 17. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Győr. Rómaikori temető ásatását kezdték meg Győrött.
- " " 17. Szabad Nép: Restaurálják a történelmi nevezetességű debreceni Nagytemplomot. Csaknem 900 ezer forintos költséggel.
- " " 17. Színház és Művészeti Társaság: Balassi Bálint születésének 400. évfordulóján emlékünnepeket rendeznek Budapesten és Szegeden.
- " " 17. Somogyi Néplap: Kaposvár. Felszabadulásunk 10. éves évfordulójára készül Kálmán István népművész.
- " " 17. Esti Budapest: A III. kerületi Tanács Népművelési Osztálya kirándulást rendez a Pálvölgyi csepőkőbarlanghoz.
- " " 18. Szabad Ifjúság: Kiállítás nyílik a szentendrei Ferenczy Károly Múzeumban szeptember 19.-én.
- " " 18. Magyar Nemzet: Fülep Lajos egyetemi tanár nyitja meg a szentendrei Múzeum új kiállítását.
- " " 18. Viharsarok Népe: Békéscsaba. A gyulai kulturális szervezetek kapcsolata. Berecz Miklós.
- " " 19. Művelt Nép: Restaurálják a nagytétényi kastély-múzeum épületét.
- " " 19. Művelt Nép: Iráni festő ajándéka.
- " " 19. Új Ember. A balatonszemesei templom kincse.
- " " 19. Szabad Ifjúság: Soproni képeslap.
- " " 19. Népszava: Tatán a többszázéves öreg várban múzeumot nyitottak.
- " " 19. Szabad Nép: Múzeum nyílt a többszázéves tatai várban.
- " " 19. Hevesmegyei Népujság: Eger. Az egri vár dicső védelme. Kolacskovszky Lajos.
- " " 19. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Római villa Tác-Fővenypusztán. Fitz Jenő.
- " " 19. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Ünnepe a pákozdi csata 106. évfordulóján.
- " " 19. Északmagyarország: Miskolc. Újra megindul a megyei könyvtár irodalomtörténeti előadássorozata.
- " " 19. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Győr. Győri könyvköltészet és Keletázsiai grafikai kiállítás Győrött.
- " " 19. Pestmegyei Népujság: A ceglédi Kossuth Múzeumban.
- " " 19. Szabad Nép: A magyar Néprajzi Társaság előadás-sorozatában Csátkai Endre művészettörténész a Fertővidék és a Hanság népe címmel előadást tart.
- " " 21. Szabad Nép: A Balatonvidék és a Bakony növény és gyümölcsstermesztési eredményeit kiállítás mutatja be a Veszprémi Bakonyi Múzeumban.
- " " 21. Veszprémmegyei Népujság: Középkori templomkriptákat tárnak fel társadalmi munkával Keszthelyen.

1954. szeptember 21. Győr-Sopronmegyei Hírlap: Győr. Három kiállítás nyílt meg vasárnap Győrött.
- " " 21. Szabad Nép: Megkezdtek a győri római kori temető feltárását a Xantus János Múzeum régészeti.
- " " 21. Szabad Nép: Évtizedek óta befalazott könyveket és okmányokat találtak a vajai grófi kastélyban.
- " " 21. Szabad Nép: Borászati Múzeumot rendeznek a Badacsonyi Szegedy Róza ház földszintjén.
- " " 22. Termelj ma többet mint tegnap. Restaurálják a történelmi nevezetességű debreceni nagytemplomot.
- " " 22. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. A Balatonvidék és a Bakony kopár sziklás talajainak hasznosítását kiállítás nyílik a veszprémi Bakonyi Múzeumban
- " " 22. Hajdu-Biharmegyei Néplap: Debrecen. Közel 32 ezer ember látogatta meg ez évben a Déri Múzeum kiállításait.
- " " 22. Béke és Szabadság: Hopp Ferenc műgyűjtő 35 évvel ezelőtt halt meg.
- " " 22. Népszava: Népviseleti és néprajzi kiállítás nyílt Szekszárdon.
- " " 22. Szabad Ifjúság: Népművészeti szobát létesítenek Nádudvaron és Hajdunánáson.
- " " 22. Béke és Szabadság: Felfedező uton nemzeti kincsünk a 70 éves operaház rejtelmek között. Vajda István.
- " " 22. Egyetem. Jó barátunk: a múzeum. Orosz Rózsi.
- " " 22. Béke és Szabadság: A világtörténelem legnagyobb képzőművészeti hamisítása. Kertész Róbert.
- " " 23. Népszava: Szeptember 29.: a Magyar Néphadsereg napja.
- " " 23. Szabad Ifjúság: Gyapjubemutató nyílt a Mezőgazdasági Múzeumban.
- " " 23. Gépgyári Munkás: Múzeum nyílt a többezer éves tatabányai várban.
- " " 23. Építők Lapja: Esztergomi emlékek. Gyöngyösi István dr.
- " " 23. Szabad Nép: Gyapjubemutató nyílt a Mezőgazdasági Múzeumban.
- " " 23. Tolnai Napló: Képek a szekszárdi népviseleti és néprajzi kiállításról.
- " " 23. Új Világ. Szobor bemutatása. Kép, az Új Világban.
- " " 23. Hevesmegyei Népujság: Eger. Kolacskovszky Lajos: Az egri vár dicső védelme.
- " " 24. Magyar Nemzet: Szarmatakori lakótelepet és sírokat tártak fel Tápiószelén.
- " " 24. Vas megye: Szombathely. Felejthetetlen napok Budapesten. Németh Erzsébet.
- " " 24. Délmagyarország: Szeged. Kiállítások Szegeden október 11. megünneplésére.
- " " 24. Miskolci Építők: Ismerjük meg építészeti műemlékeinket. ifj. Horváth Béla építész mérnök.
- " " 25. Szabad Nógrád, Salgótarján. Szeptember 26-tól: Múzeumi Hét.
- " " 25. Megnyílt a Népi Demokratikus Országok Munkásmozgalmának Története Múzeum.

1954. szeptember 25. Útköző: Kulturmunkások, figyelem.
- " " 25. Zala: Zalaegerszeg. A Göcsej Múzeum hírei.
- " " 25. Zala: Zalaegerszeg: Kulturtörténeti kiállítás Zalaegerszegen.
- " " 25. Irodalmi Ujság: Balatoni titkok. Boldizsár Iván.
- " " 25. Szabad Nép: Sukoró község főterén ünneplik meg a pákozdi csata évfordulóját.
- " " 25. Szabad Nép: Sokszázéves katonai őrtörnyot tárnak fel a tihanyi félszigeten lévő Csúcshegyen.
- " " 25. Szabad Nép: Értékes régészeti leleteket találtak, Tiszavasváron az iskolamúzeumban helyezik el.
- " " 26. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Petőfi emlékkiállítás nyílt Székesfehérvárott.
- " " 26. Művelt Nép: Értékes néprajzi adattal gazdagodott a göcseji Múzeum.
- " " 26. Új Szó: Bratislava. A Csehszlovák néphadsereg múzeumában. D. V.
- " " 26. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. Római sírok Veszprémmegyében. dr. Kiss Ákos.
- " " 26. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. A most 400 éves keszthelyi várról előadást tartanak a Balatoni Múzeumban.
- " " 26. Tolnai Napló: A szekszárdi Balogh Ádám Múzeum fejlődése 1950 óta. Miszlai István.
- " " 26. Bácskiskunmegyei Népujság: Kecskemét. Séta Kecskemét műemlékei körül. Csáki Lajos.
- " " 26. Somogyi Néplap: Kaposvár. Séta a kétezeréves városban. Kellner Béla.
- " " 26. Hevesmegyei Népujság: Eger. Kolacskovszky Lajos: Az egri vár dicső védelme. III. rész.
- " " 26. Pestmegyei Népujság: Új kiállítás nyílt a szent-
endrei Ferenczy Károly Múzeumban.
- " " 26. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. Október 10-én falumúzeum nyílik a kertai kulturotthonban.
- " " 26. Magyar Nemzet: József Attila születésének 50. évfordulóját jövő április 11-én ünnepeljük.
- " " 26. Magyar Nemzet: A hetvenéves Opera. Dutka Mária.
- " " 26. Népszava: Textilipari műszerkiállítás nyílt a Váci-utcai Mintaraktárban.
- " " 26. Művelt Nép: Bacsányi a tapolcai tavasbarlangban.
- " " 26. Művelt Nép: A sályi hieroglifákról.
- " " 26. Művelt Nép: Új magyar szótár összeállításán dolgozik a Tudományos Akadémia.
- " " 26. Művelt Nép: A magyar tájak szépségeiről készült dokumentumfilmet a Néphadsereg filmintézete készítette.
- " " 26. Művelt Nép: Az ostrom alatt súlyosan megsérült Vigadó épületét restaurálják.
- " " 27. Szabad Nép: Szarmatakori településre bukkantak Csenger közelében, a nyiregyházi muzeológusok.
- " " 27. Magyar Rádió. A Mezőgazdasági kiállításról.
- " " 28. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. A múzeumi hangversenyekről.
- " " 28. Szabad Ifjúság: 400 esztendő a keszthelyi vár.
- " " 28. Igazság: Kolozsvár. Régészeti ásatások folynak Csikszereda környékén.
- " " 28. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Ujjávarázsolt műemlékjellegű házak.

1954. szeptember 28. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. 400 esztendő a keszthelyi vár.
- " " 28. Dunántúli Napló: Pécs. Szigetváron.
- " " 28. Magyar Nemzet: A székesfehérvári István király Múzeumban Petőfi emlékkiállítás nyílt.
- " " 28. Szabad Ifjúság: Petőfi emlékkiállítás nyílt a székesfehérvári István király Múzeumban.
- " " 28. Szocialista egészségügyért. Kétszáz esztendő s patika.
- " " 29. Győr-Sopronmegyei Hirlap: Győr. A Magyar Néprajzi Társaság keretében Csatkai Endre Kossuth-díjas előadást tartott.
- " " 29. Béke és Szabadság: 100 éves a budai Citadella.
- " " 29. Szerszám gép. Megnyílt a népi demokratikus országok munkásmozgalmának története múzeum.
- " " 29. Délmagyarország: Szeged. A könyvtárközi bizottság ülése.
- " " 29. Fejérmegyei Néplap: Székesfehérvár. Vigyázzunk műemlékeinkre. Péteri László.
- " " 29. Esti Budapest: Látogatás a Hadtörténeti Múzeumban.
- " " 29. Magyar Nemzet: 400 éves keszthelyi vár feltárását megkezdték a Balatoni Múzeum dolgozói.
- " " 29. Szabad Nép: Megkezdték a török időkől származó kaposvári téglavár helyreállítását.
- " " 29. Élet és Tudomány: A lovasi festékbánya, a bányászat hajnalkorának első maradványa. Vértés László.
- " " 30. Magyar Nemzet: Nagyszabású ünnepek Szegeden a város felszabadulásának 10. évfordulóján.
- " " 30. Veszprémmegyei Népujság: Veszprém. Petőfiről nevezik el a nemrég újjáépített somlyóhegyi kilátótornyot.
- " " 30. Új Szó, Bratislava. A kassai dómban javítják a becses műemlékeket.
- " " 30. Gépgyári Munkás: Idén lesz 400 esztendő a keszthelyi vár.
- " " 30. Gépgyári Munkás: DIMÁVAG. Római kori temető ásását kezdték meg Győrött a Kálvária utcában.
- " " 30. Szabad Ifjúság: Ősember sirját találta meg Alexandr Rogacsov a Szovjetunio Tudományos Akadémiája Őstörténeti Intézetének munkatársa.
- " " 30. Népművelés. Nagy Dezső szegedi muzeológus összegyűjtötte a szegedi munkásszinpád 50 éves adatait.
- " " 30. Magyar Nemzet: Ősember sirját találták a Donmenti Kosztyenka faluban.
- " " 30. Daru: A harmadik kerületben.
- " " 30. Viharsarok: Hódmezővásárhely. Egyre többen látogatják a szentesi múzeumot.
- " " 30. A Kereszt. Kétszázötven éves a szakcsi templom.
- " " 30. Népművelés. Pécssett augusztus 29-én nyílt meg az első mezőgazdasági kiállítás.
- " " 30. Népművelés. A soproni Orsolytér-i iskola pincéjében római kori fürdő maradványaira bukkantak.
- " " 30. Győr-Sopronmegyei Hirlap: Győr. Nagy az érdeklődés a Keletázsiai kiállítás iránt.

1954. szeptember 30. Szabad Művészet: Szeptemberben újjárendezve nyílik meg a Debreceni Képtár.
- " " 30. Szabad Művészet: Gádor István kiállítása.
- " " 30. Szabad Művészet: Hollósy Simon "Zrinyi kirohánása" című képéről.. Németh Lajos.
- " " 30. Szabad Művészet: Iparművészetünk időszerű kérdéseiről. Aradi Nóra.
- " " 30. Szabad Művészet: Népművészetünk és iparművészetünk viszonyának kérdéséhez. Dobrovits Aladár.
- " " 30. Szabad Ifjuság: Iskolamuzeumot nyitottak meg az apátfalvi általános iskola növendékei.
- " " 30. Természet és Társadalom: A visegrádi ásatások.
- " " 30. Sport és Testnevelés: Sátorosban - a füzéri várig.

TARTALOMJEGYZÉK.

	oldal:
Fülep Ferenc: A takarékoságról.	341
Takáts Gyula: A Niklai Berzsenyi emlékkiállítás.	346
Szabó György - Éri István: Néhány szó a Kanizsai Vár- ásatásról.	350
Diószegi Vilmos: 72 nap Törökországban	354
Szentmihályi Imre: A zalaegerszegi muzeumi bizottság tanulmányi kirándulásai.	356
Keresztury Dezső: A tapolcai Batsányi János emlékszoba .	359
Koós Judit: Az Iparművészeti Múzeum könyvtára.	363
Nemeskéri János: Régészeti kutatás és embertani gyűjtés.	367
Lükő Gábor: A gyulai vár és a Múzeum	371
Fehérvári Géza: "Vörös hajnal Magyarország fölött" . . .	374
Vita forum	376
Székely Zoltán: A Szépművészeti Múzeum Derkovits- emlékkiállításának rendezéséről	378
D. Egyed Edit: Közel- és Középkelet művészete	381
Talpey Katalin: A debreceni képtár átrendezése	383
Bényi László: Paál László-kiállítás az Orsz. Szépművé- szeti Múzeum Új Magyar Képtárában	384
Szocialista szerződés.	385
Hírek	386
Tallózás a véleménykutató cédulák között	394
Sajtószemle.	396
Tartalom	406

Készült: a Magyar Nemzeti Múzeum-Történeti Múzeum Rotaprint
Üzemében

470 példányban 9 1/2 iv terjedelemben

F. v.: Dajbukát Gergely

